ΝΕΙΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΑ ΔΥΟ.

Τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως.
Τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ,

ἤτοι

ΛΟΓΟΣ ἈΠΟΔΕΙΚΝΥΣ ΜΗ ἌΛΛΟ ΤΙ ΤῸ ΤΗΣ ΔΙΑστάσεως τῆς Λατίνων ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν μέχρι τοῦ παρόντος, αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ βούλεσθαι τὸν πάπαν οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὴν τοῦ ἀμφισβητουμένου διάγνωσιν ἐπιτρέψαι· ἀλλ' αὐτὸν μόνον διδάσκαλον ἐθέλειν τοῦ ζητουμένου καθέζεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν μαθητῶν μοίρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν. καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀλλότριον τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν καὶ νόμων, καὶ πράξεων.

ΗΓΟΥΜΕΘΑ δεῖν πρὸς Λατίνους ποιουμένους τὸν λόγον ἀρχήν τινα ἐπινοῆσαι τῷ νυνὶ λόγῳ, τὸ εὔλογον μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν. ἡ δέ ἐστι, τὴν αἰτίαν ἰδεῖν, δι' ἣν ὁ τῶν ἐκκλησιῶν πόλεμος ἤρξατο μὲν καὶ ἤκμασεν εἰς τοσοῦτον, λῆξαι δὲ οὐδ' ἂν ἐλπίζειν ἐστὶν, ἂν μὴ Θεὸς χεῖρα ὑπέρσχῃ. ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους οἳ πρὸς τέλος ἀφορῶντες ἐργάζονται, μὴ πρότερον τῆς θεραπείας εἶδος δείξοντας, πρὶν ἂν ὁ τῶν αἰτίων λόγος σαφὴς γένηται. τῆς μὲν γὰρ αἰτίας ὑφαιρεθείσης, παύειν καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἐστὶν ἐλπίζειν. μενούσης δὲ αὐτῆς, μάταιος ἡ σπουδή. Ἔστι τοίνυν, ὥς γε ἐγὼ νομίζω, οὐ τὸ τοῦ δόγματος ὑψηλὸν, κατόπιν ἐῶν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. καὶ γὰρ πάντα τ' ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα τῇ ἐκκλησίᾳ πράγματα παρέσχε κατὰ καιρούς. οὔτε τοίνυν τοῦτο τῆς διαστάσεως αἴτιον, οὔτε πολλοῦ μᾶλλον ὁ τῆς γραφῆς λόγος, συντετμημένος ὢν, καὶ μὴ σαφῶς διαγορεύων περὶ τοῦ ζητουμένου. τὸ γὰρ τὴν γραφὴν αἰτιᾶσθαι, ἴσον ἐστὶ καὶ Θεὸν αἰτιᾶσθαι. ἀλλὰ Θεὸς ἀναίτιος. αἰτίᾳ δὲ ἐλομένους, πῶς τις ἂν φαίη νοῦν ἔχων. καὶ ἄνθρωποι δὲ, ἀφ' ἑκατέρου γένους ὁρμώμενοι, Ἰταλῶν τε καὶ Ἑλλήνων, σοφοί τε καὶ ἀγαθοὶ, οὐκ ἐῶσιν ἡμᾶς ἐρημίαν ἀνθρώπων αἰτιᾶσθαι, καὶ ταύτῃ τὰ τῆς διαστάσεως νέμειν. ἀλλ' οὐδὲ ὅσα Λατῖνοι φασὶν, ὡς ἄρα ἡμεῖς πρωτείων ἀντιποιούμενοι, ἔτι δεύτεροι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀπεχθόμεθα δείκνυσθαι, ἅμα δὲ διὰ τοῦτο καὶ τῆς εἰ-

ρίαις ἀποπηδῶμεν. οὔτε γὰρ περὶ τῶν πρωτείων ἠμφισβητήσαμεν πώποτε τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ, οὔτε περὶ δευτερείων ὁ λόγος νυνί. ἀλλ' οὐδὲ τοσοῦτον ἠγνοήκαμεν, οὔτε τὸ παλαιὸν ἔθος, οὔτε τοὺς τῶν πατέρων θεσμούς, ἐν οἷς [illegible] τῆς Ῥώμης ἐκκλησία πρεσβυτάτη πασῶν ἐκκλησιῶν ἀναγόρευται. ἄλλως τε οὐδὲ δίκαιο[illegible] ἀρνεῖσθαι προσφέρειν ἡμῖν, καὶ ταύτῃ συγκαλύπτειν πειρᾶσθαι τὸν ἀληθῆ τοῦ πρά[illegible]ματος ἔλεγχον. Τί [illegible] τῆς διαστάσεως αἴτιον; τὸ μὴ κοινῇ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου κυρω[illegible]ναι τὸ ζητούμενον· τὸ μὴ προβῆναι τὴν λύσιν κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν πατέρων ἐν [illegible]οις ἔθη· ἀλλὰ τοὺς μὲν Ῥωμαίους, διδασκάλους τοῦ ζητουμένου ἐθέλειν καθέζεσθαι, [illegible] δὲ ἄλλους, ἐν μαθητῶν μοίρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν. ἀλλ' οὐχ' οὕτως ἔ[illegible] τῶν πατέρων θεσμοί. μαρτύριον ἱκανὸν τοῦ λόγου, αἱ τῶν πατέρων πράξεις ἀνάγραπτοι διαμένουσαι, καὶ περὶ τῶν κοινῇ τῆς πίστεως λόγων, κοινὴν ποιούμεναι καὶ τὴν ζήτησιν. πάνυ δὲ ἄτοπον, τοὺς μὲν πατέρας μὴ ἔχοντας παραδείγματα, ἀφ' ἑαυτῶν συνιδεῖν τὸ βέλτιον· ἡμᾶς δὲ ἐκείνους ἔχοντας, μηδ' οὕτω συνιέναι. καὶ τῆς μὲν στάσεως ἀρξαμένης, ἴσως συγγνώμη τοῖς ἀγνοοῦσιν, ὡς ἄρα οὐκ ἀναγκαῖα ἐν τοῖς τοιούτοις τὰ τῶν πατέρων ἔθη, ὡς δυνατὸν καὶ ἄλλως διαλυθῆναι τὴν ἀμφισβήτησιν· τὸ δὲ τοσούτων ἐνιαυτῶν ἐρρυηκότων, μὴ μίαν καὶ μόνην ὁδὸν εἰς εἰρήνην ἄγουσαν οἴεσθαι, καὶ διὰ ταύτης ἐθέλειν ἰέναι, δι' ἧς ἦλθον καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, πῶς οὐ σφόδρα ἀποπεμπομένων εἰρήνην; Ἀλλ' ὁ πάπας, φησίν, ἀρχιερεύς ἐστιν ἄκρος, καὶ ποιμήν, καὶ πατήρ, καὶ ἔξεστιν ἐκείνῳ καὶ σύνοδον οἰκουμενικὴν ἀθροίζειν, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰδίᾳ, τῶν ἄλλων χωρίς, τὰ ἐκκλησιαστικὰ κυροῦν. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰούλιος πάπας ἦν, καὶ Δάμασος, καὶ Κελεστῖνος, καὶ Λέων, καὶ Ἀγάθων, καὶ πολλὴν ἐκείνοις οἱ πατέρες ἐμαρτύρησαν τὴν ἁγιότητα. ἀλλὰ ταῦτα οὐκ εἶπον· ἀλλὰ τοῖς ἀδελφοῖς συνιόντες μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος τά τε δόγματα ἐκύρουν, καὶ εἰρήνην ταῖς ἐκκλησίαις ἐβράβευον. εἰ δὲ οὕτω μόνως ἐκυροῦντο τὰ δόγματα, τὸ δὲ οὐ νυνὶ γίνεται, οὐ παρὰ τοῦτο μόνον τὸ τῆς διαστάσεως αἴτιον; παρά τινας δὲ τὸ αἴτιον; οὐ παρ' ὑμᾶς; τὸ δὲ καὶ λέγειν τοῦ πάπα σύνοδον οἰκουμενικὴν ἀθροίζειν, καὶ ταύτῃ κυροῦν τὰ ἐκκλησιαστικά, οὐδὲν ἄλλο λέγειν ἐστίν, ἢ ὁ πάπας μετὰ τῶν ἄλλων συνιών, περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βουλεύσηται. εἰ δὲ τὸ τοῦ πάπα δικαστήριον ἱκανὸν ἦν ἐν τοῖς τοιούτοις, περιττὸν λοιπὸν καὶ παρέλκον οἱ τοσοῦτοι τῶν μακαρίων πατέρων σύλλογοι. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν, ἕως ἂν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῶν μακαρίων ἐκείνων φθέγγηται. ὁρῶμεν δὲ καὶ τὸν πάπαν Ἀγάθωνα, καὶ Κελεστῖνον τὸν θεῖον, καὶ Λέοντα, καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἰδίαν μὲν ἀθροίζοντας συνόδους περὶ τῶν ζητουμένων ἑκάστοτε· ἀλλὰ τὰ [illegible] ἐκεῖ διειλημμένα πρὸς τὴν καθολικὴν ἀποστέλλοντας σύνοδον, καὶ κυρωθῆναι κοινῇ τὰ τῆς ἀληθείας ἠξίουν. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πάπας ἰδίᾳ συστησάμενος σύνοδον, τοῖς παρ' ἐκείνου λεγομένοις ἅπαντας ἔχοι συντιθεμένους, καὶ ὁ τἀναντία λέγων οὐδείς, περιττὸν τὸ οἰκουμενικὸν δικαστήριον. εἰ δὲ ἀντιλέγοντες πολλοί, καὶ τοσοῦτοι ὡς μηδὲ ἀριθμῷ ὑποπίπτειν δύνασθαι, ποῦ δίκαιον ἀποστερεῖσθαι θεραπείας, δι' ἧς μόνης ἔξεστι σώζεσθαι, καὶ τὴν δικαίαν ἔξεστι προσειπεῖν; ἔτι εἰ μὲν τυχόντες τινὲς οἱ διϊστάμενοι, εἶχεν ἂν πρόφασιν ὁ λόγος, ὡς μὴ δίκαιον φροντίζειν οὕτω π[illegible]τῶν, ὡς ἐκείνων χάριν τὴν οἰκουμενικὴν κατατείνειν ἐθέλειν. νῦν δὲ τῶν κορυφαίων τῆς οἰκουμένης σχεδὸν διϊσταμένων, πῶς οὐ σφόδρα ἄτοπον μὴ μετὰ τῆς οἰκουμ[illegible] τῆς οἰκουμενικῆς συνδιασκέπτεσθαι πίστεως; τῶν πατέρων ταῦτα βοώντων καὶ δι' ὧν εἶπον καὶ δι' ὧν ἔπραξαν. ἔτι τῶν ἀτόπων δοκεῖ, μὴ μόνον περὶ πίστεως, ἀλλὰ καὶ περὶ μόνης ἐκ-

κλησιαστικῆς

κλησιαστικῆς εὐταξίας παρὰ μακαρίοις ἐκείνοις σύνοδον οἰκουμενικὴν συναθροίζειν, ὡς ταύτῃ πεφυκότων τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακρίνεσθαι· ἐνταῦθα δὲ, ἔνθα πίστις ἐστὶ τὸ ζητούμενον, οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι νομίζειν οἰκουμ[illegible]κὴν συνιέναι σύνοδον. εἰ δὲ πολλάκις Λατῖνοι τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἐπισείοντες ἡμῖν [illegible] τοῦ πάπα ἀρχὴν, ἐκεῖνο ἐρούμεθα, ὅτι τὸ ταύ[illegible]ειν μᾶλλον ἐστὶ τὴν [illegible] ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ. τὸ δὲ ἐμμένειν τοῖς ἀρχαίοις ἔθεσι, [illegible] [illegible]υδαίου, καὶ σώζοντος τὰ αὐτοῦ· καὶ πρόσεισι(?) πρὸς τὰ δίκαια, ποιεῖν, πρᾶγμα τοσοῦτον. σκ[illegible] γὰρ δίκαιον, τί μὲν ἂν ἐξέσῃ κοινῇ ψήφῳ ζητηθέντος τοῦ δόγματος, τί δ᾽ ἐξέσῃ α[illegible]μία χρησαμένων Λατίνων. ἐκείνως μὲν γὰρ, εἰρήνην ἂν ἦγεν ἡ ἐκκλησία, καὶ θορύβων ἀπ[illegible] πάντων, οὐδενὸς ῥᾳδίως τοῖς κοινῇ δεδογμένοις ἀντιλέγειν τολμήσαντος. εἰ γὰρ καί τινες τῶν παλαιῶν εἰς τοῦτο μανίας ἀφίκοντο, ἀλλ᾽ ὀλίγοι δ᾽ ἦν τινες, καὶ ἐπὶ βραχὺ, καὶ πρὸς μικρὸν φανέντες ἀπώλοντο. εἰρήνης δὲ κεχυμένης ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ὁ πάπας τῶν αὐτῷ προσηκόντων ἀπέλαυεν ἂν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων ἀρχῆς νῦν στερούμενος. οὕτω δὲ ἐχόντων, εἰρήνη μὲν οὐδαμοῦ. θεραπεῖαι δὲ ἐπινοοῦνται μὲν πολλαὶ, καὶ πολλαὶ διαλέξεις, καὶ πρεσβεῖαι τοσαῦται· ἡ νόσος δ᾽, ἔτι μένει, καὶ μενεῖ γ᾽ εἰς ἀεὶ, ἕως ἂν ἑαυτοῖς Λατῖνοι στοιχῶσιν. ἐξουσίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἔχειν ὁ πάπας, φημὶ κἀγώ. οὐκοῦν μὴ ἀντιλεγέτω τοῖς τῶν πατέρων νόμοις. ἐκεῖνοι οἰκουμενικῷ δικαστηρίῳ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκύβερνων. ἕκαστος τῆς παρ᾽ ἑκάστου συμμαχίας ἐδεῖτο. ᾔδεσαν γὰρ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. τοῖς ἐκείνων καὶ ὁ πάπας ἑπέσθω νόμοις· καὶ μὴ πρότερον κυρούτω τὸ δόγμα, πρὶν ἂν μετὰ τῶν ἄλλων περὶ τούτου συνδιασκέψηται. εἰ δ᾽ οὐ παρὰ τῶν πατέρων, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐξουσίαν εἰλήφει, ἀκουέτω Παύλου λέγοντος, νῦν μὲν, Οὐκ ἐχρησάμην τῇ ἐξουσίᾳ, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· νῦν δὲ, Περὶ τῆς ἐξουσίας ἧς ἔδωκεν (β. Κορ. ιγ.) ἡμῖν ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. ἢ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐξουσίαν ἔχων μὴ κεχρήσθω πάντῃ ἐφ᾽ οἷς οὐ προσκόπτει(?) τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα κατὰ Παῦλον καὶ αὐτὸς τύχῃ, τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα ἐν πᾶσι δεικνύς· ἢ κεχρήσθω μὲν, πλὴν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. ὡς νῦν γε, εἴ τε εἰς οἰκοδομὴν τὸ πρᾶγμα ἀφορᾷ, εἴ τε μὴν εἰς τοὐναντίον, ἀγνοεῖν οὐδένα νομίζω. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὸν περὶ τούτων τῶν θείων ἀποστόλων κανόνα, λδ. ἀριθμούμενον. Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, (Κανὼν Ἀποστ. λδ.) καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν, ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ᾽ αὐτὴν χώραις. ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἤκουσας τί διαρρήδην ὁ νόμος βοᾷ; οὔτε τοῖς τῶν ἐθνῶν ἐπισκόποις κυροῦν ἔξεστιν οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἄνευ τῆς τοῦ πρώτου γνώμης, οὔτ᾽ ἐκείνῳ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, μὴ συμφωνούντων τῶν ὑπ᾽ αὐτόν. διὰ τί; ὅτι τούτου μὴ γινομένου, λύεται μὲν ὁμόνοια, ἀντεισάγεται δὲ ἔχθρα καὶ σχίσματα καὶ ἔριδες· τὸ δὲ δεινότατον, ὅτι καὶ τῆς ὀφειλομένης δόξης τὸ θεῖον στερεῖται. ἐλεεινότατα οὖν διακειμένων ἡμῶν, μὴ ἁπλῶς παραδράμητε παρακαλῶ τὸ, ΟΥΤΟ ΓΑΡ ΟΜΟΝΟΙΑ ΕΣΤΑΙ. οὐ γὰρ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἴρηται τοῦτο τοῖς μαθηταῖς τῆς ἀληθείας· ἀλλ᾽ εἰδότες, ὡς τὸ [illegible] καὶ συζητεῖν, καὶ ἀληθείας εὑρετικὸν, καὶ εἰρήνης αἴτιον, οὕτω τὸν νόμον ἐξήνεγκαν. εἴτε δὲ λέλυται τὰ τῆς ὁμονοίας διὰ τὸ κυρωθῆναι τὸ δόγμα, ἀγνοούντων τῶν ἄλλων καθολικῶν ἐπισκόπων, εἴτε καὶ μὴ, σκέψασθε πρὸς Θεοῦ. τίνες δὲ οἱ κύριοι

τοῦτο νομίσαντες, περὶ τῆς κοινῆς ἐξετάσεως, καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἀγνοεῖ. καὶ [illegible]γε, οὐκ ἴσον τὸ πρωτεῖον τοῦ τε Ῥώμης ἐπισκόπου πρὸς τοὺς ἄλλους καθολικοὺς ἱερεῖς, καὶ τοῦ προϊσταμένου ἔθνους ἑνὸς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτόν. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν τάξει μόνον, καὶ ἐν λόγοις μᾶλλον ἢ πράγματι τὰ πρωτεῖα, ἰσότητος ἐν πλείστοις θεωρουμένης· ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων ἑκάστου ἔθνους, οὐχ οὕτως. ἀλλ' ἡ μὲν ἰσότης, ἐν λόγοις· τὸ δὲ πρωτεῖον, ἐν πράγμασιν. οὐ τοίνυν εἶπον μὲν ταῦτα οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, καὶ ὡς κανόνα καὶ ὅρον ἐξέθεντο, αὐτοὶ δὲ ἑτέρως ἐποίουν, αὐτονομίᾳ χρώμενοι. ἀλλ' ὁ μὲν μακάριος Παῦλος καί[illegible] τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, καὶ σκεῦος κληθεὶς ἐκλογῆς, ὅμως [illegible]ρχεται πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ Γαλ. β. ἀποστόλους, καὶ κοινοῦται αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, [illegible] κενὸν τρέχῃ, ἢ ἔδραμεν. ὁ δὲ τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος ἔξαρχος, ὁ τῶν ἀποστόλων ἄκρος, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ διορθούμενος παρὰ τοῦ Παύλου, ἀνέχεται, καὶ ἐπιτιμώμενος, σιωπᾷ, καὶ δικαιότερον ἢ ὁ πάπας λέγειν ἔχων, ὡς τά γε ἐμοὶ πεπραγμένα νόμος τοῖς ἄλλοις, κορυφαίῳ γε ἀποδειχθέντι τοῦ ἱεροῦ χοροῦ. ταῦτα οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ τήν τε ἐπιτίμησιν ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Παύλου κειμένοις οὐκ ἀντιλέγει. τί γάρ φησιν ὁ μακάριος Παῦλος Γαλάταις γράφων; Γαλ. β. Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. καὶ πάλιν, Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων, Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί· εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν κεκίνηται ὁ τῆς περιτομῆς λόγος, διὰ τὸν κεκρατηκότα νόμον Μωσέως, καὶ ζήτημα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προὐτέθη παρὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πρεσβυτέρων, τί δεῖ ποιεῖν ἀξιοῦντι μαθεῖν· διακονοῦνται δὲ ταῖς ἀποκρίσεσι, Παῦλος καὶ Βαρνάβας καί τινες ἄλλοι. γενομένων δὲ ἐν Ἱερουσαλήμ, οὐ τὸ πρωτεῖον ἁρπάζει Πέτρος, οὐδ' ἐμοὶ φησὶ κανονίζειν ἐφεῖται τάγε τοιαῦτα· ἀλλὰ συνάγονται μὲν οἱ ἀπόστολοι, συνάγονται δὲ οἱ πρεσβύτεροι, ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. καὶ οὔτε Πέτρος τοὺς ἀποστόλους ἐλαύνει, ἑαυτῷ τὸ πρωτεῖον ταύτῃ περιποιούμενος· οὔτε οἱ ἀπόστολοι, τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ πρεσβυτέρους. οὐ γὰρ τοιαῦτα ἐπαιδεύθησαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐδ' οὕτω τὸ πρωτεῖον ζητεῖν· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσχάτων ἀποκληρωθέντων ὃ ποιητέον ἐστὶ, σιγῶσιν οἱ πρῶτοι. σημεῖον δὲ· συνιόντων γὰρ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ πολλῆς περὶ τοῦ πράγματος γενομένης ζητήσεως, Πέτρος μὲν προκατάρχει τοῦ λόγου· διαδέχεται δὲ τὸν λόγον ὁ θεῖος Ἰάκωβος, καὶ τοῖς παρὰ τοῦ Ἰακώβου ἐπείθοντο πάντες, καὶ Πέτρος αὐτὸς, καὶ ἀπόστολοι, καὶ πρεσβύτεροι. οὕτως ἐφίλουν τὸν Χριστὸν οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι· οὕτως ἐκεῖνοι ἀληθείας ἅμα καὶ ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐφρόντιζον. εἶτα ἀπόστολοι μὲν, οὕτω ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν διετέλεσαν, καὶ νόμον περὶ τούτων ἐξέθεντο· ὑμεῖς δὲ τἀναντία δρῶντες ἐκείνων, ἄλλους τινὰς περὶ ὑμῶν αὐτῶν, τῆς τοιαύτης διαστάσεως αἰτιᾶσθαι δίκαιοι; καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; τί τοίνυν φημί; καὶ ὁρᾶτε ὡς ἁπλᾶ καὶ δίκαια λέγω. εἰ μέν τις οἰκουμενικὴ σύνοδος περὶ τοῦ, τί δεῖ νομίζειν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀπεφήνατο, τοῦτο κρατεῖν, καὶ μὴ τὰ κοινῇ δεδογμένα λύειν. ὁ ἔνοχος ἂν εἴη πάντως τοῖς ἐκεῖ λεχθεῖσιν ἐπιτιμίοις, ὁ παρὰ τὰ διωρισμένα δοξάζων. [illegible] κοινῇ γνώμῃ περὶ τοῦ προτεθέντος διέκρινεν, ἀναγινώσκεσθαι μὲν τὸ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐκτεθὲν σύμβολον, καὶ πιστεύειν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται·

πότερον

πότερον δὲ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἢ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τούτων δὲ μηδὲν ἕτερον κύριον ἡγεῖσθαι, ἕως ἂν αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ κοινοῦ συλλόγου περὶ ἑαυτοῦ ἀποφήνηται, εἴτε ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, εἴτε δὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἀλλ' ὁ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως λόγος τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐκ τοῦ υἱοῦ φησὶν ἀρχαῖος τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν γραφῶν παραδέδοται· καὶ οὐ δίκαιον περὶ τούτου σύνοδον οἰκουμενικὴν ἀθροίζειν. πρῶτον μὲν τοῦτο ζητεῖται, εἰ παρὰ τῶν ἀποστόλων, εἰ παρὰ τῶν γραφῶν παραδέδοται, καὶ οὐ χρὴ τὰ ζητούμενα ὡς ὁμολογούμενα ὑποτίθεσθαι. ἔπειτα τίς οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ τὸ, ὁμοούσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, καὶ τὸ πνεῦμα πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ τἄλλα ὅσα ἐν οἰκουμενικαῖς ἐκυρώθησαν [illegible] ἀρχαῖά τε ἦσαν, καὶ ἀποστολικαὶ καὶ προφητικαὶ παραδόσεις, μᾶλλον δὲ πνεύματος ἁγίου φωναί; ἀλλὰ καὶ τούτων ὄντων, συνόδων οἰκουμενικῶν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐδέησεν, ἵνα τὸ ἀληθὲς ζητηθῇ, καὶ ζητηθὲν καὶ εὑρεθῇ, εὑρεθὲν κηρυχθῇ, καὶ τοῖς ἀντιλέγουσι πᾶσα πρόφασις περιαιρεθῇ. ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς τῶν συνόδων, φησὶν, οὐ πρόθεσις ἦν ζητηθῆναι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ συνίεσαν, ἵνα ταύτην κυρώσωσιν· ὥστε καὶ νῦν οὐ ζητηθῆναι τὸ δόγμα δίκαιον, ἀλλὰ κυρωθῆναι. πῶς τοῦτο λέγεις; εἰ μὲν μηδεμιᾶς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀντιλεγούσης, ἢ μιᾶς μόνης, ἢ ὀλίγων δή τινων, φημὶ κἀγώ. εἰ δὲ πέντε τῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν οὐσῶν, ἡ μία ταῖς λοιπαῖς ἀντιλέγει, οὐ δίκαιον συνιέναι πάσας, καὶ μεθ' εὐχῶν μυρίων καὶ τοσαύτης ζητήσεως κυρωθῆναι τὸ δόγμα; ἔπειτα τί βούλονται τὰ ἐν ταῖς συνόδοις ἀναγινωσκόμενα, τὰ προβαλλόμενα, αἱ ἐνστάσεις, αἱ πρὸς ταύτας λύσεις; οὐχ ἵνα εὑρεθῇ ἡ ἀλήθεια; πῶς δ' ἂν εὑρεθείη, μὴ ζητηθεῖσα πρότερον; ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ. ἐντεύξῃ γὰρ ἐκεῖ φιλοσόφοις, μέχρι πολλοῦ τινὸς ἀντιλέγουσιν, εἶτα, τῆς ἀληθείας ἀποδειχθείσης, καταθεμένοις τὴν μάχην. Ἀλλὰ τίνες, φασὶν, αἱ τέσσαρες ἐκκλησίαι; πρὸς μίαν ἡμῖν ὁ πόλεμος, τὴν ἐν Κωνσταντίνου πόλει. αἱ γὰρ τρεῖς, λόγῳ μόνον, πράγματος ἔρημοι, ὑπὸ βαρβάροις τελοῦσι, καὶ ἥκιστα ἔχουσι τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἔρωτα, ἅτε σοφίας μηδαμῶς ἐκεῖ χώραν ἐχούσης. οὐ τοῦτο, ὦ μακάριε, ὁ τοῦ δικαίου βούλεται λόγος. οὐδὲ, διότι παρεδόθησαν Θεοῦ κρίμασι, καταφρονητέους αὐτὰς εὐθὺς νομίζομεν, ἕως ἂν εἰδῶμεν, ἴδιον Χριστιανῶν εἶναι τοὺς πειρασμούς. ἔπειτα, αἱ τοιαῦται ἐκκλησίαι καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην σύνοδον ὑπὸ βαρβάροις ἦσαν· καὶ παρὰ τοῦτο, τῶν αὐταῖς προσηκόντων οὐκ ἐστερήθησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν καθολικῶν ἀρχιερέων μὴ παραγενομένων, τοποτηρητὰς ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν ἐπλήρουν. καὶ ὁ πάπας Ἀδριανὸς ἐπῄνει τὰ πεπραγμένα. Ὅτι δὲ σοφίας ἐν ἐκείναις ταῖς ἐκκλησίαις λόγος οὐδείς· ζητῶ περὶ τίνος σοφίας ὁ λόγος, τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ πνευματικῆς, ἢ τῆς ἔξωθεν; εἰ μὲν τῆς ἔξωθεν, ἔστω, καὶ οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον· οὐδὲ γὰρ διὰ ταύτης ἡμεῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐχειραγωγήθημεν, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. [α. Κορ. α.] εἰ δὲ περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας, οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος· καὶ μαρτυροῦσι τούτοις, πολλοὶ μὲν τῶν ἐκεῖ διαπτύσαντες κόσμον, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν μόνον βλέποντες· πολλοὶ δὲ καὶ μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἀντικαταστάμενοι, καὶ αἵμασιν οὐ λόγοις ἑκάστοτε τὴν ἐκκλησίαν στηρίζοντες, ταῦτα δὲ ὡς οὐκ ἄνευ πολλῆς μελέτης γραφῶν οὐδὲ λόγου δεῖ· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης συνόδου ὁ πάπας Ἀγάθων ἀποκλαιόμενος τὴν τῆς Ῥώμης ἐκκλησίαν, πρὸς τοὺς βασιλέας Ῥωμαίων γράφων, τοιάδε φησί· Στέλλομεν τοὺς παρόντας συνέδρους ἡμῶν, τὸν δεῖνα [Ἀγάθωνος ἐπισ.] καὶ τὸν δεῖνα· εἶτ' εὐθὺς ἐπάγει· Παρὰ γὰρ ἀνθρώποις ἐν μέσῳ ἐθνῶν τυγχάνουσι καὶ ὑπὸ σωματικοῦ μόχθου τὴν τροφὴν μετὰ μεγάλου διαγμοῦ ποριζομένοις, πῶς εἰς τὸ πλή-

ρες διώκηται εὑρεθῆναι ἢ τῶν γραφῶν εἴδησις; εἰ μὴ ὅτι κανονικῶς [illegible] τῶν ἁγίων τῶν προηγησαμένων, καὶ τῶν ἁγίων πέντε συνόδων, ἅπερ ὡρισμένα εἰσὶν, ἐν ἁπλότητι καρδίας, καὶ ἀναμφιβόλως, ἀπὸ τῆς παραδοθεί[illegible] παρὰ τῶν πατέρων πίστεως φυλάττομεν, ἓν καὶ ἐξαίρετον διὰ παντὸς ἔχειν εὐχόμενοι [illegible] σπεύδοντες, ἵνα μηδὲν παρὰ τὰ κανονικῶς ὁρισθέντα σμικρυνθῇ, μηδὲ ἐναλλαγῇ, ἢ προ[illegible]θῇ, ἀλλὰ πάντα καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασι ἀπαράτρωτα φυλαχθῶσιν. Εἰ δὲ κἀκεῖνοι ἐπὶ τὴν κοινὴν ἀκρόασιν [illegible] φαῖεν ἅπερ καὶ ὁ μακάριος Ἀγάθων, οὐ δίκαια ἂν εἴποιεν καὶ προ[illegible]οντα τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ; εἰ δὲ ὁ πάπας, διὰ τὸ μὴ τελείως ἔχειν τὴν τῶν [illegible]φῶν εἴδησιν, καὶ διὰ τὸ ἁπλοϊκῶς τὰ περὶ πίστεως εἰδέναι, καὶ διὰ τὸ ἐξαί[illegible] ἰδίωμα, μήτε ἐναλλάττειν, μήτε προστεθῆναι, μήτε ἐν ῥήμασι, μήτε ἐν νοήμασι, καὶ μὴ μόνον ἔχειν τοῦτο ἰδίωμα, ἀλλὰ καὶ εὔχεσθαι διὰ τέλους ἔχειν, ὅμως διὰ ταῦτα οὐκ ἀπεστέρηται τῶν προσηκόντων αὐτῷ. πῶς δίκαιον τὰς ἑτέρας ἐκκλησίας διὰ ταῦτα τὰ ἑαυτῶν ζημιοῦσθαι; ἢ γὰρ κἀκεῖνος, εἴπερ καὶ αὗται· ἢ μηδὲ αὗται, εἴπερ μηδὲ ἐκεῖνος. εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς διὰ πάντων ὁ τοῦ δικαίου λόγος χωρεῖ, κἂν ἄλλοτε ἄλλως ἔχῃ τὰ πράγματα. Ἀλλ᾽ ἐπεφύησαν ποτὲ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ, φησὶν, ἄνθρωπε, τῆς Ἀρείου παραφορᾶς· οἳ τὸν υἱὸν τῆς πατρικῆς οὐσίας ἀποστεροῦντες, ἄλλα τε ἔλεγον κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς, καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ μὴ προβάλλειν τὸ πνεῦμα τὸν υἱὸν τὸ τῆς ἀνομοίας συνῆγον συμπέρασμα· διὰ ταῦτα καλῶς ποιοῦσα ἡ ἐκκλησία, τότε δόγμα κύριον ἔκρινε, καὶ τῷ συμβόλῳ προσέθηκεν· εἰ μὲν οἰκονομοῦσα ἡ ἐκκλησία τοῦτο ποιεῖ, δεδόσθω· καὶ δὴ καιρικήν τινα τὴν οἰκονομίαν εἶναι, καὶ τ[illegible] νέφους παρελθόντος μηκέτι σφίζεσθαι· καίτοι γε οὐχ ἁπλῶς οἰκονομεῖν ἔξεστιν, οὐδὲ κακῷ τὸ κακὸν ἰᾶσθαι· εἰ δὲ καὶ ἀληθὲς ἡγούμενοι ποῦ δίκαιον ἐφ᾽ ἑτέραν τὴν αἰτίαν τρέπειν; ἄλλως τε καὶ ἀληθοῦς ὄντος τοῦ δόγματος, οὐχ οὕτω τῶν ἐναντίων τὸν λόγον λύειν ἔχρην· εἰ γὰρ διότι τὸ προβάλλειν ὁ υἱὸς ἔχει, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐστὶ τῷ πατρὶ, ἀπηλλοτρίωται ἄρα τὸ πνεῦμα τῆς πατρικῆς οὐσίας, ἐστερημένον τῆς προβολῆς· οὐ μὴν ἀλλ᾽ εἴγε ὥσπερ εἶπον πατρὶ τοῦ υἱοῦ, ταῦτα καὶ πατρὶ τοῦ πνεύματος ἔλεγον ὡς ἐπειδήπερ μόνον αἰτιατόν ἐστιν, ἔλαττόν ἐστι τῆς πατρικῆς οὐσίας, τί ποτ᾽ ἂν πρὸς αὐτοὺς ἐλέγετε, σκῆψις ταῦτα ὦ ἄνθρωποι, καὶ τῆς ἀληθείας ἀποφυγή· ἄλλως τε πῶς οὐχ ὑπέρδεινόν ἐστι, ὑπὲρ μὲν ἐκείνων καὶ κακῶς λύειν αἱρεῖσθαι, καὶ κινεῖν τὰ ἀκίνητα οἷς ἤρκεσεν ἄν, εἰς ἔλεγχον τὸ παρὰ πασῶν συνόδων ὡς ἀσεβεῖς ἐλαύνεσθαι· ἡμῶν δὲ μέτρια καὶ ἀληθῆ λεγόντων, καὶ νόμοις ἀποστόλων χρωμένων οἳ οὐκ ἐῶσιν ἰδίᾳ τὰ τῆς ἐκκλησίας τυποῦσθαι· μηδὲ ὁντινοῦν λόγον ποιεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν τοῦ πάπα καθάπερ μορμολυκεῖον ἡμῖν ἐπισείειν ἀρχήν. Ἀλλὰ κληθέντες, φασὶν, ἐπὶ τὴν σύνοδον ἀπαντῆσαι οὐκ ἠθέλετε· πῶς οὖν δίκαιον, ἐπὶ σύνοδον μὲν καλουμένους ἀποπηδᾶν, σύνοδον δὲ διαλυθεῖσαν πάλιν αἰτεῖν; πότε ταῦτα; ἐπὶ τίνος βασιλέως; τίνος ἐπισκόπου Ῥώμης ἱεραρχοῦντος; ποῦ τὰ ἐπιστολῶν ἀντίγραφα τὰ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων, τὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν, τὰ πρὸς ἄλλους καθολικοὺς τῶν ἐπισκόπων; αἱ δὲ παρ᾽ ἡμῶν ἐπιστολαὶ ἀποσειόμεναι τὴν σύνοδον, ποῦ; ἢ γὰρ ταῦτα δεικνύτωσαν, ἢ ἐκεῖνα μὴ λεγέτωσαν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐξεῖναι τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ καθ᾽ ἑαυτὴν τὰ κοινὰ τῆς ἐκκλησίας κυροῦν, καὶ ὡς τοῦτο τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν διέρρηξε, καὶ ὡς ταῦτα οὔτε οἱ τῶν ἀποστόλων, οὔτε οἱ τῶν πατέρων βούλονται νόμοι, καὶ τὰ παρόντα ἀρκεῖ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΑΡΧΗΣ ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

ΦΑΣΙΝ οἱ Λατῖνοι τὸν μακάριον Πέτρον, κορυφαῖον ὄντα τῆς κη[illegible]τα τῆς ἱερᾶς δωδεκάδος, εἰκότως καὶ τὰς κλεῖς ἐγχειρισθῆναι, ἧς πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι· καὶ ὑπὲρ τῆς πίστεως αὐτοῦ δεηθῆναι τὸν Χριστὸν, μὴ ἐκλιπεῖν· καὶ τὸ, Στήριξον δ' ἐπιστραφεὶς τοὺς ἀδελφούς σου. καὶ, Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἰς ταυτὸ φασὶ φέρειν, δεικνύοντα σαφῶς τὴν τοῦ Πέτρου ἀρχήν· οὗ διάδοχος ὁ πάπας καταστὰς, καὶ τὴν ἐκείνου πᾶσαν ἀρχὴν εἰληφὼς παρ' αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, δύναται καὶ αὐτὸς ὅσα καὶ Πέτρος περὶ τὴν πίστιν· καὶ ἀδύνατον ἐστὶν αὐτὴν διὰ ταῦτα, καὶ τῶν ὀρθῶν ἐκπεσεῖν δογμάτων· ἐκπεσόντος γὰρ, τὰ τῆς πίστεως οἴχεται· τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἀγάθων μαρτυρεῖ λέγων, Ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας ἐν οἱῳδήποτε μέρει πλάνης ἐκάμφθη· καὶ ὅτι διὰ ταῦτα καὶ τὰ πρεσβεῖα παρὰ τῶν ἀποστόλων εἰλήφει, καὶ τὴν ἑτέραν ἔχει λαβών· καὶ τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ τοῦτον τὸν λόγον ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους καθολικοὺς θρόνους, ὃν δὴ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἱεράρχας· καὶ ὅτι αὐτῷ μόνῳ ἔξεστιν, οἰκουμενικὴν ἀθροίζειν σύνοδον ὅτε βούλεται· καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κανονίζεσθαι ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης, οὐ θέμις· καὶ αὐτὸς πάντας ἀνακρίνων, ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται εἴτε ἐν δόγμασιν, εἴτε ἐν ἄλλοις ἔθεσι· καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ πάπας ἐπίσκοπος τινὸς πόλεως, Ῥώμης τυχὸν ἢ τινὸς ἄλλης, ὥσπερ ἑκάστης πόλεως ἴδιος ποιμὴν ἕκαστος· ἀλλὰ ἁπλῶς ἐπίσκοπος, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλλων ἰδεῖν· διὰ τοῦτο οὐδ' ἐν οἷς γράφει Ῥώμης ἐπίσκοπον ἑαυτὸν καλεῖ· καὶ ὅτι μόνος ὁ τοῦ πάπα θρόνος ἔχει τὸ ἀποστολικὸς ὀνομάζεσθαι θρόνος· ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ καὶ πολὺν διέτριψε χρόνον ὁ μακάριος Πέτρος, καὶ ἐν ταύτῃ καὶ τὸν βίον κατέλυσε· καὶ ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα παρὰ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὁ πάπας ἔχει λαβὼν, καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ μηδένα ἀντιλέγειν, ἐκείνου κελεύοντος· Ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἐκκλησίας Λατῖνοι φασίν· Ἐγὼ δὲ λόγον πρὸς ταῦτα, οὐκ ἀποσχὼν, ἀπορῶ πρὸς τίνας τοὺς λόγους ποιήσομαι· εἰ μὲν γὰρ πρὸς Λατίνους, καὶ πῶς ἐστιν αὐτοῖς τι ἀντιλέγειν, καὶ τῶν λεγομένων καθίζειν κριτάς; εἰ δὲ πρὸς Γραικοὺς, οὐ δίκαια οὐδὲ μέτρια πάσχειν ἂν φαῖεν Λατῖνοι, κριτῶν καθημένων, οὓς ἐχθροὺς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νομίζουσιν. οὐ μὴν διὰ ταῦτα δίκαιον σιωπῇ τἀληθὲς παρελθεῖν· ἀλλὰ λέγειν μὲν μετὰ παῤῥησίας τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα· εὔχεσθαι δὲ, ὥστε τοὺς ἐντευξομένους τῷ συγγράμματι, μηδὲν τῆς ἀληθείας πρότερον ἄγειν· ἴσως γὰρ τοῖς ταύτην ζητοῦσιν, ἔσται ἀπὸ τῶν λόγων ὠφέλεια. Λέγομεν δή. περὶ μὲν τῆς ἀρχῆς τοῦ μακαρίου Πέτρου καὶ ὡς ἔξαρχος κατέστη τῶν ἄλλων ἀποστόλων, καὶ πόσον ἐκείνῳ τὸ συγκεχωρηκὸς παρὰ τοῦ ἱεροῦ χοροῦ ὠφείλετο, ἐν τῷ παρόντι ζητεῖν, οὐκ οἶμαι δεῖν· ἔστω δὲ τοσοῦτον, ὁπόσον ἄν τις καὶ βούλοιτο· οὐ μὴν ἐκεῖνο λέγω, ὡς ὁ πάπας παρὰ τοῦ μακαρίου Πέτρου,

“ Λουκ. κβ.
“ Ἰωάν. κα.
“ Ἀγάθων.

τὸ πρῶτον εἶναι τῶν ἄλλων ἐπισκόπων εἴληφε· δύο γὰρ περὶ τὸν πάπαν θεωρουμένων, τό, τε εἶναι Ῥώμης ἐπίσκοπον, ὡς αἱ σύνοδοι μαρτυροῦσι, καὶ ἔτι τὸ πρῶτον εἶναι τῶν ἄλλων ἐπισκόπων· τὸ μὲν, παρὰ τοῦ Πέτρου ἔχει λαβὼν, τὸ εἶναι Ῥώμης ἐπίσκοπος· τὸ δὲ, παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων, καὶ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, πολλοῖς χρόνοις ὕστερον, διὰ τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὑπὸ τάξιν τελεῖν, καὶ πολλ[illegible] πολιτικά· καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ, παρέξομαί σοι μάρτυρας, οὐ δύο ἢ τρεῖς [illegible] δὶς τοσούτους, ἀλλὰ τριάκοντα καὶ ἑξακοσίους, καὶ τούτους ἁγίους πατέρας· ἀνάγ[illegible] κανόνα τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, εἰκοστὸν ὄγδοον ἀριθμούμε[illegible]ς φησι· Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως [illegible]γνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς τὴν μνήμην μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει, νέᾳ Ῥώμῃ, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ἁγιωτάτῳ θρόνῳ· εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι πόλει, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασιν, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν· Τί διὰ τούτων μανθάνομεν; τί γε ἄλλο, ἢ τὸ μήτε παρὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ παρὰ τῶν πατέρων δοθῆναι τῷ πάπᾳ τὸ πρωτεῖον τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν; καὶ διὰ τὸ εἶναι τὴν Ῥώμην, τῶν πόλεων βασιλεύουσαν; παρὰ τῶν πατέρων γὰρ φησὶν ὁ κανὼν δέδοται τῷ πάπᾳ τὰ πρεσβεῖα, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην. εἰ δὲ διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, ἔχει τὰ πρεσβεῖα, οὐκ ἄρα ἔχει ταῦτα, διὰ τὸ εἶναι Πέτρου διάδοχος. εἰ δὲ καὶ παρὰ πατέρων τοῦτ' ἔχει, οὐκ ἄρα παρὰ τῶν ἀποστόλων. ἀνάγνωθι καὶ νεαρὰν ἑκατοστὴν Ἰουστινιανοῦ, ἵνα διὰ

Ἰουστινιαν. πάντων τὴν ἀλήθειαν ἴδῃς συμβαίνουσαν. Θεσπίζομεν, φησὶν, κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὅρους, τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπον, πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων· τὸν δὲ μακαριώτατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι. Ἀκούεις, τὸ πρῶτον εἶναι τὸν πάπαν πάντων τῶν ἱερέων, Ὅρος ἐστὶ, φησὶ, τῶν ἁγίων συνόδων. εἰ δὲ ὅρος τοῦτο τῶν ἁγίων συνόδων, πῶς ἄρα παρὰ τοῦ Πέτρου τὸ πρωτεῖον τῶν ἱερέων ὁ πάπας εἴληφε; τί οὖν, ἄν τις φαίη, οὐκ ἔστι λοιπὸν ὁ πάπας τὸ σύνολον τοῦ Πέτρου διάδοχος; ἔστι μὲν, ἀλλ' ὡς ἐπίσκοπος. ὅτι καὶ τῶν ἐπισκόπων ἕκαστος ἔχει τῶν ὑπ' ἐκείνου χειροτονηθέντων. πολλοὶ δὲ οἱ διὰ τῶν χειρῶν ἐκείνου τὴν χάριν δεξάμενοι ταύτην. καὶ τῶν ἱεραρχῶν δὲ ἕκαστος, διάδοχος κατά γε τοῦτο ἑκάστου τῶν ἀποστόλων ὑφ' οὗ κατὰ διαδοχὴν τὴν ἱερωσύνην εἴληφε. κατὰ μὲν οὖν τὸν λόγον τοῦτον, πολλοὶ καὶ Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων διάδοχοι· κατὰ δὲ ἄλλα, οὐδαμῶς. Πέτρος μὲν γὰρ καὶ ἀπόστολος καὶ ἀποστόλων ἔξαρχος· ὁ δὲ πάπας, οὔτε ἀπόστολος, (οὐδὲ γὰρ ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ ποιμένας καὶ διδασκάλους οἱ ἀπόστολοι ἐχειροτόνησαν) οὔτε πολλῷ μᾶλλον ἀποστόλων κορυφαῖος. καὶ ὁ μὲν Πέτρος, διδάσκαλος πάσης τῆς οἰκουμένης. ἤκουσε γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς, Κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ δὲ πάπας, ἐπίσκοπος Ῥώμης καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται. καὶ ὁ μὲν

Συνόδ. δ. (margin, beside "μενικῆς τετάρτης συνόδου")

Μαρκ. ις. (margin, beside "τρος, διδάσκαλος πάσης τῆς οἰκουμένης")

Πέτρος

Πέτρος ἐν Ἀντιοχείᾳ μὲν τὸν δεῖνα χειροτονε[illegible], ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ ἕτερον, καὶ ἄλλον ἀλλαχοῦ· τῷ δὲ Ῥώμης, οὐκ ἐφεῖται ταῦτα ποιεῖν. [illegible] μὲν Πέτρος, Ῥώμης ἐπίσκοπον χειροτονεῖ· ὁ δὲ Ῥώμης, πάπαν ἕτερον οὐ [illegible]βάλλεται. καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἁπλῶς ἤκουσεν, Ὃ λύσεις ἢ δήσεις, ἔσται λελυμένον [illegible] δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· πρὸς δὲ τὸν Ῥώμης [illegible] χάριν, οὐχ ἁπλῶς εἴρηκεν, ἀλλὰ, Δήσεις ἃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσεις πάλιν μετὰ τοῦ δέ[illegible]ς. καὶ ἃ μὲν εἶπε Πέτρος, πνεύματος ἁγίου φωναί· τοῦ δὲ ταῦτα καὶ τῷ πάπᾳ κοινὰ [illegible] ἄρα λοιπὸν κατὰ πάντα ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος τοῦ Πέτρου διάδοχος, ἀλλὰ καθ' ἐκεῖνα [illegible] καθὰ καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνου χειροτονηθέντων ἕκαστος· ὥστε δηλονότι δεσμεῖν τε καὶ λύειν, ὥστε βαπτίζειν, ὥστε διδάσκειν, ὥστε ἐπιστρέφειν τοὺς ἐκ τῆς ἀληθείας παρασυρέντας, καὶ τ' ἄλλα ποιεῖν, οἷς ὁ ἱεράρχης χαρακτηρίζεται. ὅτι δὲ ἀδύνατον τὸν πάπαν τῶν ὀρθῶν ἐκπεσεῖν δογμάτων, τοῦτο δὴ καὶ ὑπὲρ τὴν τοῦ Πέτρου διαδοχήν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ προσέκρουσε, καί τοιγε σφόδρα διατεινόμενος μὴ τοῦτο παθεῖν. ἐρωτῶ δὲ καὶ τοῦτο· Δύναται ὁ πάπας ψεύδους, φιλοχρηματίας, κενῆς δόξης, καὶ τῶν ἄλλων ἀπειρημένων ἥττων ὀφθῆναι, ἢ καὶ τούτων ἀνώτερος; εἰ μὲν δὴ κἀκείνων κρείττων, εἰπάτωσαν. εἰ δὲ τοῦτο οὐδὲν λέγειν ἐστὶ, σφάλλεται γὰρ κἀκεῖνος πολλὰ περὶ τὴν συνείδησιν, ἄνθρωπος ὤν, δῆλον, ὡς περὶ ταῦτα ἁμαρτάνων, ἐνδέχεται καὶ περὶ τὴν πίστιν ναυάγιον ὑποστῆναι. τοῦτο καὶ ὁ μακάριος φησὶ Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων, Ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥντινες ἀπωσάμενοι, καὶ περὶ πίστιν ἐναυάγησαν. ὁρᾷς ὡς τὸν περὶ συνείδησιν οὐχ ὑγιαίνοντα, ἐνδέχεται καὶ περὶ τὴν πίστιν ἀσθενῆσαι; εἰ δὲ ὁ πάπας οὐ πάντη τὰ περὶ τὴν συνείδησιν ὑγιής, τῷ δὲ τοιούτῳ καὶ ἀσθενῆσαι περὶ τὴν πίστιν ἐνδέχεται· ψεῦδος λοιπὸν, ὡς ἀδύνατον τὸν πάπαν τῶν ὀρθῶν ἐκπεσεῖν δογμάτων. αὐτὸ δὲ τὸ περὶ τὴν συνείδησιν ἁμαρτάνειν, οὐκ εἶδος ἀσεβείας ἐστί; Θεὸν γάρ φησιν ὁ Παῦλος, τοῖς μὲν λόγοις ὁμολογοῦσι, τοῖς δ' ἔργοις ἀρνοῦνται. πῶς οὖν ἔργοις μὲν ἐνδέχεται τὸν πάπαν ἀρνεῖσθαι Θεὸν, λόγοις δὲ οὐδαμῶς; καὶ Ὁνώριος δὲ Ῥώμης ἐπίσκοπος τῶν ὀρθῶν τε ἐξέβη δογμάτων, καὶ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου ἀποκεκήρυκται. ὅτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ἀνάγνωθι ταύτην τὴν μαρτυρίαν.

Ματθ. ιϛ. Κλήμεντος ἐπισ. Τιμοθ. α. κεφ. α.

Ἀπὸ τῆς ιϛ. πράξεως τῶν πρακτικῶν τῆς οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου.

Ἡ ἁγία σύνοδος εἶπε, Τοὺς καθάπαξ κατακρίτους ἀποδειχθέντας, καὶ κατὰ ἀπόφασιν ἡμετέραν ἤδη ἐκβληθέντας ἐκ τῶν ἱερῶν διπτύχων, δέον καθέστηκεν καὶ εἰς τὰς ἐκβοήσεις τούτους ὀνομαστὶ ἀναθεματισθῆναι. εἶτα τῆς εὐφημίας τῶν βασιλέων γεγενημένης, ἐπήγαγε ταῦτα προσεχῶς· Θεοδώρῳ αἱρετικῷ τῷ Φαρανίτῃ, ἀνάθεμα. Σεργίῳ αἱρετικῷ, ἀνάθεμα· Πύῤῥῳ αἱρετικῷ, ἀνάθεμα· πᾶσι τοῖς ἀντιποιουμένοις τῶν αἱρετικῶν, ἀνάθεμα. ἀνάγνωθι καὶ ἑτέραν μαρτυρίαν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν πρακτικῶν.

Συνόδ. ϛ.

Ἀπὸ τοῦ προσφωνητικοῦ λόγου τῆς ἁγίας συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα.

Τὰς δὲ καινὰς κενοφωνίας, καὶ τοὺς τούτων ἐφευρετὰς, πόῤῥω που τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων ἐκβαλλόμενοι, καὶ τῷ ἀναθέματι δικαίως καθυποβαλλόμενοι. φαμὲν δὴ, Θεόδωρον

τὸν τῆς Φαρρὰν, Σέργιόν τε, καὶ Παῦλον, Πύῤῥον ἅμα καὶ Πέτρον τοὺς Κωνσταντινουπόλεως προεδρεύσαντας, ἔτι δὲ καὶ Κῦρον τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἱερατεύσαντα, καὶ σὺν αὐτοῖς, Ὀνώριον τὸν τῆς Ῥώμης γενόμενον πρόεδρον. Εἰ δὲ Ὀνώριος Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐστὶν, ἔστι δὲ καὶ αἱρετικὸς, δυνατὸν ἄρα τὸν πάπαν [illegible] τῶν ὀρθῶν ἐκπεσεῖν δογμάτων. οὐκ ἄρα ἐκλιπόντος αὐτοῦ τὴν πίστιν, ὁ τοῦ κυρίου διὰ [illegible] λόγος, ὃν [illegible] τῆς ἐκκλησίας εἰρήκει, Πύλας ᾅδου μὴ δυνηθῆναι ταύτης περιγενέσθαι. ἔστι γὰρ ἐν [illegible] λοιποῖς ἐπισκόποις, καὶ μάλα τὴν εὐσέβειαν σώζεσθαι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων μηδὲ [illegible]ς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ προσήκειν, τὸ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ τὴν ἐκκλησίαν οἰκοδομ[illegible] τοῦτο γὰρ καὶ φορτικὸν, καὶ οὐ πόῤῥω τῆς Ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος, περιγράφειν [illegible] τὴν ἐκκλησίαν. ἀλλ᾽ ᾠκοδόμησε μὲν τὴν ἐκκλησίαν ὁ Χριστὸς, ᾠκοδόμησε δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ τοῦ Πέτρου, καὶ ἐπὶ πᾶσιν οἳ τῆς τοιαύτης ὁμολογίας φύλακες ἔσονται. εἰ δὲ ὁ μακάριος Ἀγάθων τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν οὐδέποτε λέγει ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας παρασυρῆναι, θαυμαστὸν οὐδέν. ἀξιώσομεν δὲ τὸν ταῦτα λέγοντα, μὴ τὰ πράγματα ἕλκειν ἐπὶ τοὺς λόγους, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς λόγους ἐφαρμόζειν τοῖς πράγμασιν. ἐνθυμεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ τρόπους οἰκονομίας, οἷς οἱ ἅγιοι χρῶνται, ὅταν περί τινος τῶν ἀναγκαίων ἡ ζήτησις ᾖ. καὶ τὸ ἀπαιτίως δὲ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην τῆς ἀληθείας ἐκπίπτειν, ὅσα γε εἰς πίστιν φέρει. ἢ πῶς ἑρμηνεύσεις τὸ,

Ψαλ. ιγ. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθὸν, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός; ἄλλως τε εἰπὼν ὅτι οὐκ ἐκάμφθη ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, τὸ παρῳχηκὸς εἴρηκε, τὸ μέλλον δὲ οὐκ ἀπέκλεισε. τὸ δὲ μέγιστον, περὶ τῆς ἕκτης ταῦτα συνόδου τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ εἴρηται. θαυμάζειν δὲ οὐ χρὴ, εἰ σύνοδος πολλῶν ἁγίων συνῆκε, ὅπερ τὸν ἕνα ἀγνοῆσαι συμβαίνει. καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ, ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολὴν Λέοντος πάπα διαλεξαμένου τὸν Ἀγάθωνα προσεχῶς, καὶ τὴν ἕκτην ἀσπαζομένου σύνοδον.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πρακτικῶν τῆς ἕκτης συνόδου, ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος πάπα πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων.

Σύνοδ. ς. Ὡσαύτως ἀναθεματίζομεν τοὺς ἐφευρετὰς τῆς νέας πλάνης, τοῦτ᾽ ἔστι Θεόδωρον τὸν τῆς Φαρρὰν ἐπίσκοπον, Κῦρον τε Ἀλεξανδρείας, Σέργιον, Πύῤῥον, Παῦλον, Πέτρον τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ὑποκαθίσαντας μᾶλλον ἤπερ καθηγητάς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ὀνώριον, ὅστις ταύτην τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν οὐκ ἐνεχείρησε διδασκαλίᾳ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἁγνίσαι, ἀλλὰ τῇ βεβήλῳ προδοσίᾳ τὴν ἄσπιλον παρεχώρησεν. Τὸ δὲ λέγειν τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν τὸν πάπαν πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ὃν αὐτὸς πρὸς τὸν Καισαρείας εἰ τύχοι, ἢ πρός τινα τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν ἱερέων, πῶς οὐ κομιδῇ παιδεύοντος; ὁ μὲν γὰρ Ῥώμης πρῶτος πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως λέγεται, ὡς αὐτοῦ γε δευτέραν τάξιν ἐπέχοντος· ἐκείνῃ δὲ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, πρῶτος οὕτω πρὸς τὸν Καισαρείας ὡς ἐκείνου γε τὴν δευτερείαν σώζοντος. ἀλλ᾽ ὁ μὲν τῆς Κωνσταντίνου, οὕτω πρῶτος τῶν ὑπ᾽ αὐτὸν, ὡς μονὰς, καὶ ὡς μὴ τοῖς ἄλλοις συντεταγμένος· ὁ δὲ Καισαρείας, οὐ δεύτερος ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πρῶτος, πλὴν ὡς τοῖς ἄλλοις συντεταγμένος, καὶ δεύτερον ἔχων μεθ᾽ ἑαυτὸν καὶ τρίτον. ὅτι δὲ τοῦ πάπα πρωτεῖον συντεταγμένον ἐστὶ καὶ οὐκ ἄφετον, δῆλον. ἀνάγνωθι καὶ κανόνα τριακοστὸν ἕκτον τῆς ἕκτης συνόδου, ὅς φησιν·

Σύνοδ. ς. Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ βασιλίδι συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταν-

τίνου

τίνῳ πόλεως [illegible]ονον, τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τῷ πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνῳ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχέων, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλε[illegible]. Εἰ δὲ ὅτι πρῶτος ἐν τῇ ἀριθμήσει, διὰ τοῦτο καὶ τὴν [illegible] ἁρπάζεις, δὸς [illegible] καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς προτάττεται [illegible] Ἀλε[illegible]δρείων. ὁ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου ὑπ' αὐτὸν ὁμοίως ἐχέτω τὸν τῆς Ἀντιοχοῦ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ [illegible] τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων. καὶ πῶς οὐ ταῦτα θόρυβος ἀτεχνῶς; οὐ μὴν ἀλλ', εἰ [illegible] ὁ Κωνσταντίνου πόλεως τὸν Καισαρείας χειροτονεῖ, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν, ὁ δὲ Ῥώμης οὔτε τὸν [illegible]νουπόλεως, οὔτε ἄλλον οὐδένα τῶν καθολικῶν ἱερέων, πῶς ἐστὶν ἀληθεύειν λέγοντα, οὕτως ἐστὶ πρῶτος ὁ Ῥώμης πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ὥσπερ αὐτὸς αὐτὸς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἱεράρχας; ἀνάγνωθι κανόνα ἕκτον τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου, ἵν' εἰδῇς, ὡς μέρους μὲν ὁ Ἀλεξανδρείας, μέρους δὲ τῆς οἰκουμένης ἄρχειν ὁ Ῥώμης ἐπείθη, μέρους δὲ ὁ Ἀντιοχείας, καὶ ὡς οὐκ ἔξεστιν ἑτέρῳ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιπηδᾷν· ὅς φησι. Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει· ὥστε τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπεὶ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχου, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Ἀκούεις ὅπως τοὺς ἀρχαίους τῶν πατέρων θεσμοὺς ὁ κανὼν στέργειν οἴεται δεῖν, οἳ τῶν ἐκκλησιῶν ἑκάστῃ τὰ πρεσβεῖα ἀπένειμαντο; ὡς τὰ μὲν τῶν ἐθνῶν ὑποκεῖσθαι τῷ Ἀλεξανδρείας, τὰ δὲ τῷ Ἀντιοχείας, ὅσα δηλαδὴ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέραν νέμονται, καὶ Κοίλην Συρίαν, καὶ τὴν Μέσην τῶν ποταμῶν· καὶ ὅτι τῷ Ῥώμης ἐπισκόπῳ τοῦτο δέδοται, δηλαδὴ τῶν ἑσπερίων κρατεῖν; ὁ δὲ τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπος, ὡς ὁ ἕβδομος τῆς αὐτῆς συνόδου θεσπίζει, τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Φοινίκῃ καὶ Ἀραβίᾳ κατάρχει πόλεων. ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὁ εἰκοστὸς ὄγδοος τῆς τετάρτης συνόδου φησὶ, τάς τε Ἀσίας εἶναι διοικήσεις, καὶ ὅσαι τοῦ Πόντου, καὶ τῆς Θρᾴκης. εἰ μὲν οὖν ἕκαστος ἀρκεῖται τοῖς ἑαυτοῦ, τὴν γινομένην σώζει τάξιν. εἰ δέ τις κατέχων τὰ αὐτοῦ, καὶ τὰς ἑτέρων παροικίας ἀδίκοις ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ, τοῦτον οὐκ ἔστι μὴ καταλύειν τὰ ἀρχαῖα τῶν πατέρων ἤθη. ἀλλ' ὁ κανὼν οὐ τοῦτο βούλεται, ἀλλὰ, Τὰ ἀρχαῖα φησὶν ἤθη κρατείτω. οὐ μὴν ἀλλὰ, εἰ μὲν τὰ κλίματα τῆς γῆς ἑκάστῳ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων διανενεμημένα, ὁρισμένως οὐδὲν ὑπὸ τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον κατέστη, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι ἐλέγχει ὁ κανὼν, εἰκὸς ἦν δήπου λογίζεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπ' αὐτὸν εἶναι, καὶ τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους τἀκείνου διοικεῖν, ὥσπερ τὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὑπ' αὐτὸν ἱεράρχαι. εἰ δ' ἐκεῖνο μὲν ἀπεκληρώθη τῷ Ῥώμης, ἐκεῖνο δὲ τῷ Ἀλεξανδρείας, τοῦτο δὲ τῷ τῆς Κωνσταντίνου, οὐ μᾶλλόν γε ὁ Ῥώμης ὑπ' ἐκείνους, ἢ ἐκεῖνοι ὑπὸ τὸν Ῥώμης, ὅσα γε εἰς τοῦτο τελέσωσιν.

Εἰ δὲ, ὅτι τὴν αἵρεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἔχει, διὰ τοῦτο καὶ δεσπότην αὐτὸν ἀξιοῖς· ταύτην καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἔχοντος, ἔστωσαν ὑπ' ἐκεῖνον ὁμοίως οἱ λοιποὶ θρόνοι. ἀλλ' οὔτε ὁ τῆς Κωνσταντίνου ὁρισῆς, ἐκείνων διὰ τοῦτο κατέστη, οὔτε ὁ πάπας διὰ ταῦτα δίκαιος ἂν εἴη, ταῖς παροικίαις τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἐνοχλεῖν. ἀνάγνωθι κανόνα ἔνατον τῆς οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, ἵν' εἰδῇς τὴν ἔκκλητον προσοῦσαν καὶ τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως. φησὶ γάρ. Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν, πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ

Συνόδ. ς.

Συνόδ. δ.

πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ γνώμῃ [illegible] ἐπισκόπου παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσει, κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. εἰ δὲ κληρικὸς πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδιον, ἢ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκ[illegible] ἢ κληρικὸς ἀμφισβητεῖν, καταλαβέτω τὸν ἔξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως [illegible] αὐτῷ δικαζέσθω. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ ἑπτακαιδέκατος τῆς αὐτῆς συνόδου [illegible]. ὁ δὲ εἰκοστὸς ὄγδοος τῆς αὐτῆς συνόδου, καὶ ὁ τριακοστὸς ἕκτος τῆς ἕκτης, τῶ[illegible]των ἀξιοῦντες πρεσβείων ἀμφοτέροις τοὺς θρόνους, σαφῶς καὶ τὴν ἔφεσιν τῶ[illegible] Κωνσταντίνου διδόασιν.

Ὅτι δὲ, πάντας ἀνακρίνων αὐτὸς, ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται, τοῦτο καὶ ψεῦδος, καὶ τοῖς τῶν ἀποστόλων ἔθεσιν οὐ συμβαίνει. εἰ γὰρ Παῦλος κοινοῦται τοῖς ἄλλοις τὸ εὐαγγέλιον, μήπως εἰς κενὸν τρέχει ἢ ἔδραμε, καὶ πάλιν Πέτρος ἐπιτιμώμενος ἀνέχεται Παύλου, πῶς ὥσπερ καθάπερ τύραννος ἀνεύθυνον ἕξει τὸν βίον, καὶ ταῦτα Πέτρου διάδοχος εἶναι φιλοτιμούμενος; ὅτι δὲ καὶ ψεῦδος τὸ τοιοῦτον, σαφές. περὶ μὲν τῶν δογμάτων, Ὁνώριος τοῖς παρ' ἡμῖν μαρτυρεῖ. ὃς κριθεὶς παρὰ τῆς ἕκτης συνόδου, τῷ ἀναθέματι παρεδόθη, οὐδὲ τοῦ θανάτου παραιτησαμένου τὸν ἄνθρωπον. περὶ δὲ τῆς ἄλλης πολιτείας, καὶ πᾶσι μὲν νόμοις οἷς ἕκαστος τῶν ἐπισκόπων ὑπόκειται, ἐνέχεται καὶ αὐτὸς, εἰς ἐπισκόπους τελῶν. πολλοὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι τῶν νόμων, οἱ μὲν παρὰ ἀποστόλων, οἱ δὲ παρὰ τῶν οἰκουμενικῶν ἐκτεθειμένοι συνόδων. καὶ ἰδίᾳ φαίνεται παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ἐπιτιμώμενος. ἀνάγνωθι κανόνα τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου τρισκαιδέκατον, ὅς φησιν. Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν, ὡς οὐκ ἔτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς τὰς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες. εἶτα τὸν λόγον ἐπεξεργαζόμενος ὁ κανὼν ἐπάγει. Εἴ τις οὖν ὁρμήσει παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰς τῶν ἱερωμένων, πρεσβυτέρων φαμὲν, ἢ διακόνων, ἢ ὑποδιακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα συναφείας καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω. καὶ πάλιν τῆς αὐτῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου κανὼν πεντηκοστὸς πέμπτος φησίν. Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ τῆς νηστείας, τοῖς ταύτης σάββασι νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν· ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασαλεύτως τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων, ἢ τῷ σαββάτῳ, πλὴν ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Ὅτι μὲν οὖν ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς δόγμασιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι μετὰ τῶν κρινομένων καὶ ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐστὶν, εἴ τι παρὰ τὰ διατεταγμένα εὑρεθείη τολμῶν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον.

Γαλατ. β.

Συνοδ. ς. περὶ ἱερωμένων.

Ἡ αὐτὴ περὶ νηστείας σαββάτου.

Ὅτι δὲ καὶ μείζονος τάξεως ἡ κατ' ἐπίσκοπον οὐκ ἔστι τὸ κατ' αὐτὸν, δῆλον μὲν, ἐξ ὧν εἴρηται. πῶς γὰρ εἰ μείζονος τάξεως ἦν, παρὰ τῶν ἔλαττον ἐχόντων εὐθύνετο ἄν; δῆλον δὲ κἀκ τοῦ ἐπίσκοπον Ῥώμης αὐτὸν οἱ πατέρες καλοῦσι, καὶ οἷς αὐτῷ ἐπιστέλλουσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρ' ἐπισκόπων χειροτονεῖται· οὐκ ἂν, εἴγε κρείττων ἢ κατ' ἐπίσκοπον ἦν. οὔτε γὰρ ἄν τις ἑτέρῳ μεταδοίη, ὅπερ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἔχει· καὶ ἅμα τὸ ταῦτα λέγειν, λύειν τὴν

τάξιν

τάξιν ἐστὶν [illegible] μακάριος Διονύσιος ἐπὶ τῶν ἀποστόλων γεγονώς, μᾶλλον δὲ, τῶν μὲν ἀκροατὰς, τῶν δὲ ἡγεμὼν καὶ διδάσκαλος καταστὰς, εἰς λειτουργοὺς καὶ ἱερέας καὶ ἐπισκόπους τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν διαιρῶν φαίνεται, καὶ μείζονα [illegible] τῆς τοῦ ἐπισκόπου ἀξίας οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν ἐκείνου λόγων ὑπονοεῖν· ἀλλ' οὐδ' ἂν [illegible] ἠγνόησεν, ἢ εἰδὼς παρέλιπεν ἄν, περὶ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας ποιεῖσθαι τὸν λόγον ἐπαγγειλάμενος. Ἀλλ' ἔστω ταῦτα φασὶ· πῶς δὲ κανόνων ἕκτης συνόδου μεμνῆσθαι δίκαιον, τῆς ἕκτης (ἢ περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ σωτῆρος διέλαβε) μηδαμῶς κανόνων φροντίδα ποιησαμένης; πρῶτον μὲν, ὦ βέλτιστε, καὶ [illegible] ταύτης τῆς συνόδου τὸ βέβαιον ἐχούσης, τὸ προκείμενον δείκνυται· εἰ γὰρ οὐκ ἔστιν [illegible] τοῦ ἐπισκόπου μείζων, ἀλλ' οὐδὲ ἐπίσκοπος ἐπισκόπου, κατά γε τὸ ἐπίσκοπος εἶναι· πάντας γὰρ ὁμοταγεῖς καὶ ἰσοτίμους καλεῖ ὁ μακάριος Διονύσιος· δῆλον, ὡς ἐπίσκοπος καὶ ὁ πάπας, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοταγής, καὶ πᾶσιν νόμοις ὑπόκειται, οἷς καὶ τὸ τῶν ἐπισκόπων γένος· τοσοῦτοι δ' εἰσὶ τῶν ἐπισκόπων νόμοι, καὶ οὕτω περὶ τούτων ταῖς οἰκουμενικαῖς ἐμέλησε τῶν συνόδων, αἷς οὐδὲ ἀντιλέγειν ἔστιν, ὡς μηδὲ ῥᾳδίως αὐτοὺς ἀριθμεῖσθαι δύνασθαι· ὅτι δὲ καὶ οἱ κανόνες, οὓς ἀνωτέρω ἀνέγνωμεν, τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου καὶ λέγονται καὶ εἰσίν, καὶ τὸ βέβαιον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσιν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ᾧ καὶ βραχύ τι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐμέλησε· τῆς γὰρ πέμπτης καὶ ἕκτης, κανόνων μηδένα λόγον ποιησαμένων, ἡ σύνοδος ἡ ταῦτα λέγουσα παρὰ πόδας τῆς ἕκτης συγκροτηθεῖσα, οἰκουμενικὴ δὲ καὶ αὐτή, τὸ ὑστέρημα ἐκείνων ἀναπληροῖ· καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ποιησάμεναι τὸν λόγον περὶ δογμάτων, περὶ κανόνων εἶπον οὐδ' ὁπωσοῦν· οὕτως αὕτη περὶ δογμάτων λόγος βραχύς, τὸν δὲ πάντα λόγον περὶ κανόνων ποιεῖται· ὅτι δὲ καὶ οἰκουμενική, δῆλον μὲν ἐκ τῆς ἱστορίας Βασιλείου, ἐχούσης Γορτυνῆς τῆς κατὰ Κρήτην ἐπίσκοπον, πάσης ἐν τῇ συνόδῳ τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας τὸν τόπον ἐπέχοντα· δῆλον δὲ καὶ ἐξ ὧν αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς συνεχῶς φθέγγεται, οἰκουμενικὴν ἑαυτὴν ὀνομάζουσα· οὐκ ἂν δὲ ἠνέσχοντο χορὸς πατέρων τοσοῦτος, ἐπιφανῶς οὕτω ψεύδους ἁλῶναι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἑβδόμη σύνοδος ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς κανόνι, τοιάδε φησίν. Ἀσμένως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπίγγων τοῦ πνεύματος, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων δογμάτων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἑνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος αὐγασθέντες, ὥρισαν τὰ συμφέροντα. καὶ οὓς μὲν ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὓς δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν· οὓς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὓς δὲ ἐπιτιμίῳ παραδιδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν. Ἀφιλάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, ὁ βεβηκὼς εἰς τρίτον οὐρανὸν καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα, Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διαρρήδην βοᾷ. (Σύνοδ. ζ.) Εἰ δὲ καὶ κανόνων μέμνηται ἡ ἁγία σύνοδος αὕτη τῶν πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, τῇ δὲ κυρίως ἕκτῃ περὶ κανόνων ἐμέλησεν οὐδαμῶς· πῶς οὐ πρόδηλον, ὡς περὶ τῶν κανόνων τῆς συνόδου ταύτης φησίν, ἢ τὸ τῆς ἕκτης ἐνδεὲς ἀναπληρώσασα φαίνεται; τὸ δὲ καὶ ἀναθέματι παραδιδόναι τοὺς τὰ κανονικὰ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιουμένους θεσπίσματα, πῶς οὐ σφόδρα φοβερόν, καὶ ψυχῆς λιθίνης καθικέσθαι δυνάμενον; οὕτω δὲ τοὺς κανόνας τούτους κυρίους ἡγεῖτο καὶ ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἕως ἂν ἐν εἰρήνῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ διετέλουν ὄντα, ὡς καὶ τὸν πάπαν Ἀδριανὸν Ταρασίῳ γράφοντα, ἐν θαύματος ἀγίου

τὰ κατ᾽ αὐτὸν, ἐμμένοντα τοῖς ὑπὸ τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου κανονι[illegible]σιν. ἀναγνωσθὴ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς ἑβδόμης συνόδου, ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ

Ἀδριανοῦ ἐπιστολ.

πρὸς Ταράσιον Κωνσταντινουπόλεω[illegible] ταῦτα· Εὕρομεν δὲ ἐν τῇ προειρημένῃ ἐπιστολῇ τῇ συνοδικῇ τῆς ὑμετέρας ἁγιωσύνης, μετὰ τὸ [illegible]λήρωμα τῆς πίστεως τῆς ὁμολογίας τοῦ ἱεροῦ συμβόλου, καὶ πασῶν τῶν ἁγίων ἓξ συνόδ[illegible], καὶ περὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεπτῶν χαρακτήρων θαῦμα αἰνέσεως καὶ περιπλήξεως ἄξιον. περιε[illegible]χον, ὅτι καὶ τὰ [illegible] ἕκτης συνόδου δέχομαι μετὰ πάντων τῶν ἐνθέσμως καὶ θειωδῶς ἐκ[illegible]έντων παρ᾽ αὐτῆς κανόνων, ἐν οἷς ἐμφέρεται ἔν τισι, τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφ[illegible]μιδος δακτύλῳ τοῦ προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεσθαι. ὃς εἰς τύπον παρελήφ[illegible] χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν διὰ νόμου προϋποφαίνων ἀμνὸν, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. τοὺς οὖν παλαιοὺς τύπους καὶ τὰς σκιὰς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένα κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι, ὡς ἂν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα. καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὁρίζομεν, δι᾽ αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ, καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γενομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. Ὅτι μὲν οὖν ὁ κανὼν ἐστὶ καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀδριανοῦ τὸ κύριον ἔχει, καὶ ὅτι τῆς συνόδου ταύτης περὶ ἧς ὁ λόγος νυνὶ ὀγδοηκοστὸς δεύτερος ἀριθμούμενος ἐστὶ, τὰ βιβλία μαρτυρήσει τῷ λόγῳ. πάνυ δὲ ἄτοπον, μὴ μόνον πρὸς τὰς οἰκουμενικὰς τῶν συνόδων Λατίνους ἀπεχθῶς ἔχειν, ὧν ἡγεμόνες αὐτοὶ κατέστησαν, καὶ ὧν τὸ σεπτὸν καὶ μέχρις οὐρανοῦ περιῆλθεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς στασιάζειν· καὶ νῦν μὲν τὸν πάπαν Ἀδριανὸν τοὺς κανόνας τούτους θαῦμα αἰνέσεως, καὶ περιπλήξεως ἀξίους καλεῖν, νῦν δὲ τὸν Ἰνοκέντιον, ἢ ἕτερον εἰ τύχοι, τοὺς αὐτοὺς ἀποδοκιμάζειν συμφωνεῖν. εἰ δέ τις οὐκ ὑπάγεσθαι τὸν πάπαν τοῖς τῶν πατέρων κειμένοις νόμοις ἐρεῖ, οὐκ ἀνεκτὰ πάντως ἐρεῖ. διὰ τί; ὅτι παρὰ τῶν πατέρων αὐτὸς τὸ πρεσβεῖον εἴληφε. καὶ ἥκιστα φορητὸν, δι᾽ ὧν ἐκεῖνος ἤρθη τε καὶ μέγας εἶναι δοκεῖ, τούτους ἐν οὐδενὶ τίθεσθαι. ἄλλως τε τὸν οὕτως διακείμενον, καὶ ἑαυτόν ἐστιν ἀθετεῖν, εἴπερ αὐτὸς ἐστὶν, ὁ τοὺς νόμους θείς.

Γαλάτ. β.

ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, παραβάτην ἑαυτόν φησιν, εἰ γε ἃ κατέλυσε, ταῦτα πάλιν οἰκοδομεῖν προθυμεῖται. εἰ δὲ δέδεικται, τὸν πάπαν ὥσπερ ἐν τοῖς δόγμασιν, οὕτω δὲ κἀν τοῖς ἄλλοις παρὰ τῶν πατέρων εὐθυνόμενος, πῶς οὐχ ὑπάγεται τοῖς παρὰ τῶν πατέρων κειμένοις νόμοις; ἢ πῶς δίκαιον τοὺς ἄλλους ὡς πατρὶ τούτῳ προσέχειν, πατέρας τοσούτους αὐτῷ διαγράφοντι; Τὸ δὲ λέγειν μὴ εἶναι τὸν πάπαν ἀφωρισμένως εἰς τόνδε τὸν τόπον, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπίσκοπον, πῶς οὐ σφόδρα τοῖς φανεροῖς ἀντιλέγειν ἐστί; πρῶτον μὲν γὰρ δέδεικται ἀνωτέρω ὁμοταγὴ τοῦτον εἶναι τοῖς ἄλλοις τῶν ἐπισκόπων. ἔπειτα ἐν πάσαις ταῖς οἰκουμενικαῖς τῶν συνόδων, ὁσάκις ἐκείνου μνησθῆναι καιρὸς, (πολλάκις δὲ τὸ τοιοῦτο) Ῥώμης ἐπίσκοπον αὐτὸν ὀνομάζουσι. πῶς οὖν ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, οὐκ ἔστιν ἐπίσκοπος ἀφωρισμένου τόπου τινός; εἰ μή τις τὴν Ῥώμην καὶ τὴν τοῦ τόπου περιγραφὴν διαφεύγειν βούλοιτο. εἰ δὲ ὅτι ἐν οἷς αὐτὸς ἐπιστέλλει, οὐ Ῥώμης ἐπίσκοπον ἑαυτὸν ὀνομάζει, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπίσκοπον, καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲ ἀφωρισμένου τόπου ἐπίσκοπον ἑαυτὸν ἀξιοῖ· οὐ λέληθεν ἡμᾶς λόγοις πολὺ τὸ ταπεινὸν ἔχουσι τὰ μεγάλα ἁρπάζων. μᾶλλον γὰρ πρὸς ἡμῶν

ὁ λόγος,

ὁ λόγος, εἰ γε ἀπὸ τοιούτων καθαιρεῖν αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα ἐβουλήθημεν ἄν. τὸ γὰρ ἑαυτὸν ἐπίσκοπον καλεῖν (τοῦτο δὲ κοινότατον ὄνομα) καὶ μὴ [illegible]πάπαν, οἰκουμενικὸν, καὶ ἄκρον ἀρχιερέα, καὶ τ' ἄλλα οἷς αὐτὸν χαίρουσι καλ[illegible]ν ἄνθρω[illegible]οι, ἑαυτόν ἐστι ταπεινοῦντος. ἀλλὰ οὐθ' ἡμεῖς διὰ ταῦτα δίκαια ἂν ποιοῦμεν, [illegible] τούτοις αὐτὸν καθαιρεῖν ᾠήθημεν· ἐκεῖνός τε ἀπὸ τοιούτων ἑαυτὸν [illegible]ζων ἐξαίρειν, [illegible] ἄλλο ποιεῖ, ἢ ἐκ ψάμμου σχοινίον πλέκειν ἐπιχειρεῖ. οὐ μὴν [illegible] εἰ διὰ ταῦτα μέγας ὁ πάπας ἐστὶν, ἐχέτω τὰ ἴσα διὰ ταῦτα καὶ Κύριλλος, καὶ πολλῷ [illegible] ἐκείνου, ὅσῳ καὶ παρ' ἄλλων τὰ τοιαῦτα ἀκούει, ἀνάγνωθι ταύτην τὴν μαρτυρίαν· Θ[illegible]ος ἔνδοξος θριαμβευτὴς, ἀεὶ αὔγουστος, Κυρίλλῳ ἐπισκόπῳ. ὁρᾷς, ὅτι οὐ προσέθηκε καὶ [illegible]ἐπίσκοπος; οὐ μὴν ἀλλὰ, εἰ καί τις ἐπίσκοπος ὢν, ἐν οἷς γράφει, οὐδὲ τὸ τοῦ ἐπισκόπου προσέθησιν ὄνομα, ἀλλὰ μόνον, εἰ τύχοι, τοῦ ἰδίου μεμνημένος ὀνόματος, τὰ ἄλλα ἐᾷ, μηδὲ ἐπίσκοπος λοιπὸν ἔστω ὁ τοιοῦτος· δῆλον ἂν μὴ γράφει ἐπίσκοπος μόνον, φευγέτω τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ καθολικὸς τῆς οἰκουμένης ἐπίσκοπος ἔστω· ἂν δὲ καὶ τοῦτο ἀφῇ, καὶ ὑπὲρ τὸν τοιοῦτον ἔσω. καὶ πῶς οὐ ταῦτα αἰνίγμασι παραπλήσια; ὅτι δέ εἰσι καὶ πολλὰ τοιαῦτα, δῆλον. Τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ πατρὶ Κελεστίνῳ, Κύριλλος ἐν κυρίῳ χαίρειν. καὶ πάλιν· Τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ Νεστορίῳ, Κύριλλος ἐν κυρίῳ χαίρειν. καὶ πολλὰ ἂν εὕροις τοιαῦτα.

Margin: « Θεοδόσ. « Κύριλ.

Ἀλλ' οὐδὲ, ὥς φασι, μόνος ὁ τῆς Ῥώμης θρόνος ἔχει, τὸ ἀποστολικὸς ὀνομάζεσθαι. κοινὸν γὰρ αὐτὸ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν καθολικῶν ἀδελφῶν. δῆλον δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης πράξεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἕκτης Συνόδου· Κωνσταντῖνος ὁ θεοσεβέστατος ἀρχιδιάκονος τῆς ἐνταῦθα ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. πάλιν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν πρακτικῶν, ἐκ τῶν τοῦ ὅρου ὑπογραφῶν· Πέτρος πρεσβύτερος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρέων μητροπόλεως. Γεώργιος ἐλάχιστος πρεσβύτερος, ἐπέχων τὸν τόπον Θεοδώρου τοῦ θεοφυλάκτου πρεσβυτέρου καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς ἁγίας Χριστοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως Ἱεροσολύμων, ὑπέγραψα. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης πράξεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἑβδόμης Συνόδου, ἧς ἡ ἀρχή. Ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου καὶ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν δεσποτῶν. εἶτα μετὰ τὸ καταλέξαι τοὺς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀποσταλέντας, καὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, ἐπάγει ῥητῶς οὕτως· Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων, μοναχῶν, καὶ τοποτηρητῶν τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως. τοῦτο εὑρήσεις ἐν ταῖς ἀρχαῖς πασῶν τῶν πράξεων τῆς ἑβδόμης Συνόδου. καὶ πάλιν ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τοῦ ὅρου τῆς αὐτῆς Συνόδου· Ἰωάννης ἐλέῳ Θεοῦ πρεσβύτερος καὶ πατριαρχικὸς σύγκελλος, τὸν τόπον ἐπέχων τῶν τριῶν ἀποστολικῶν θρόνων, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, τοῖς τῶν πατέρων δόγμασιν ἐξακολουθῶν, καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὁρίσας ὑπέγραψα. Θωμᾶς ἐλέῳ Θεοῦ πρεσβύτερος, καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου, τῆς διακειμένης ἐν Αἰγύπτῳ ἄνω Βαβυλῶνος, ἐπέχων τὸν τόπον τῶν τριῶν ἀποστολικῶν θρόνων, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ Ἱεροσολύμων, τοῖς πατρικοῖς ἑπόμενος δόγμασι, καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὁρίσας ὑπέγραψα. τοῦτο καὶ ἐν πάσαις αὐτῶν ταῖς ὑπογραφαῖς εὑρήσεις. ἤκουσας πῶς ἕκαστος τῶν καθολικῶν θρόνων, θρόνος ἀποστολικὸς ὀνομάζεται; ὥστε εἴ τις ἐθέλει τὰ δίκαια λογίζεσθαι, ἢ καὶ πάντας διὰ ταῦτα τῶν ἴσων ἀξιώσει τῷ Ῥώμης θρόνῳ, καὶ οὐκ οἶδα κατὰ τίνα ἕξουσι τὸ πρωτεῖον· ἢ μὴ διὰ ταῦτα ὁ τῆς Ῥώμης θρόνος τὸ ἐξαίρετον

Margin: « Κωνσταν. « Πέτρος. « Γεωργ. « Συνοδ. ζ. « Ἰωάν. « Θωμᾶς.

ρετον κατὰ τῶν ἄλλων ἐχέτω, ἕως ἂν τὸ κοινὸν ἴδιον ἡμεῖς χώραν οὐκ ἔχῃ. ὁ δὲ μακάριος Χρυσόστομος καὶ τῶν ἀρχιερέων [redacted] ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ θρόνῳ καθίσαι λέγει, ὥσπερ τοὺς νομικοὺς ἱερέας ἐπὶ τοῦ θρόνου Μ[redacted]ως καὶ [redacted]είζονα ἀξίαν προεξῶσι τούτους διατείνεται τῆς τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, [redacted]χοῦ πάλιν γράφων. ὥστε ὁ μέγας τῷ Ῥώμης θρόνῳ παρὰ τῶν ἀποστόλων καλεῖται, ἑκάστου τ[redacted] ἐπισκόπων ἐπὶ [redacted] Χριστοῦ καθημένου, καὶ μείζονα ἀξίαν ἢ κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων προβεβλ[redacted]ένου.

Τὸ δὲ λέγειν, αὐτῷ μόνῳ ἐξεῖναι οἰκουμενικὴν ἀθροίζ[redacted]όδον, δηλαδὴ τῷ πάπᾳ, πῶς οὐ τοῖς λίαν φανεροῖς ἀντιλέγειν ἐστί; μᾶλλον δὲ [redacted] ἐκ ἂν αἰσχύνη, ἀπὸ τούτων τὸν ἱερέα καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἀφ' ὧν ἐστὶ μέγα καὶ τὸν [redacted]έα φρονεῖν; καὶ οὐ δήπου μικροψυχίαν τῶν βασιλέων κατεγνωκὼς ταῦτα λέγω (καλὰ μὲν γὰρ καὶ τἀκείνων) ἀλλὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἀγαθὸν τὰ φαινόμενα κάλλη διαπτύον, πρὸς τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁμιλλᾶται. ἵνα δὲ εἰδῇς ὅτι βασιλεῦσι μᾶλλον, οὐκ ἐπισκόποις τὰ τοιαῦτα ἀνεῖται, ἀνάγνωθι ταῦτα.

Ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς
πρώτης συνόδου.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Θεοῦ χάριτι Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Λιβύην, καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπουρανὸν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, κλήροις τε καὶ λαοῖς ὀρθοδόξοις, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες, καὶ τὴν ἁγίαν μεγάλην σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι, ἐν κυρίῳ χαίρειν. Ἐπειδὴ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, καὶ τοῦ θεοφυλάκτου βασιλέως Κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων. καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἀπὸ τῆς οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου τῶν πρακτικῶν.

Τοῖς εὐσεβεστάτοις καὶ θεοσεβεστάτοις, Θεοδοσίῳ καὶ Οὐαλεντινιανῷ, νικηταῖς, τροπαιούχοις, ἀεὶ αὐγούστοις, ἡ ἁγία σύνοδος, ἡ χάριτι Θεοῦ, καὶ νεύματι τοῦ ὑμετέρου κράτους συναχθεῖσα ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς
τετάρτης συνόδου.

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἁγίας συνόδου. Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν καὶ θέσπισμα τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων συναχθεῖσα ἐν τῇ Χαλκηδονίων μητροπόλει, τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ τῆς Ῥωμαίων ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι.

Ὅτι μὲν οὖν τὸ συνάγειν οἰκουμενικὴν σύνοδον, τῶν βασιλέων ἐστίν, ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων δῆλον. ὁ δὲ μακάριος Λέων ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ γράφων, αὐτὶ μεγάλου τινὸς αἰτεῖται, καταπεῦσαι τὸν βασιλέα, ἰδικὴν συγκροτηθῆναι σύνοδον ἐν Ἰταλίᾳ. οὐκ ἂν δὲ ἐζήτησεν, εἴπερ σὺν τῷ δικαίῳ ἔφθασεν ἔχων. ἀνάγνωθι καὶ ταύτην τὴν μαρτυρίαν.

Ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς τετάρτης συνόδου, ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος
ἐπισκόπου Ῥώμης, πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων.

Πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἡμετέρων μερῶν, καὶ πάντες ἱερεῖς τὴν ὑμετέραν ἡμερότητα

μὲ

μετὰ δακρύων ἱκετευόυσιν, κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ λιβέλλου Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὥστε καλεῦσαι ἰδικὴν Συνόδον ἐν τῇ τῆς Ἰταλίας ἐπιτελεσθῆναι.

Εἰ δὲ, ὅτι ὁ Πέτρος ἐν Ῥώμῃ τὸν βίον κατέλυσε, διὰ τοῦτο μέγαν τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον ἡγῇ, πάντως ὁ τῶν Ἱεροσολύμων τὸ πλέον ἕξει, ἐκεῖ τοῦ σωτῆρος τὸν ζωοποιὸν καταδεξαμένου θάνατον.

Εἰ δέ σε θορυβεῖ, τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος, ὃ παρὰ τῶν μακαρίων πατέρων ὁ τῆς Ῥώμης ἐκληρώσατο θρόνος, [illegible]εως φυλακὴν τὸ τοιοῦτον ἡγοῦ. μέγα δὲ παρὰ τοῖς ἁγίοις ἡ τάξις, ᾗ καὶ τὰ οὐράνια συνέχ[illegible] καὶ τὰ ἐπίγεια. ἄλλως τε καὶ ἀποστολικὸς αὐτοὺς κατεπείγει νόμος, κελεύων ἀλλήλους τῇ τιμῇ [illegible]ηγεῖσθαι. καὶ τὸ τῆς ταπεινώσεως δὲ ὑπόδειγμα, ὃ τοῖς μαθηταῖς ὁ κύριος παρέδειξεν, ἐν ὑπηρέτου τάξει τοὺς πόδας ἀπονίπτων αὐτῶν, καὶ τ' ἄλλα ὅσα ὑπερφυῶς ἐκεῖνος ἐνήργησε, τὴν ἡμετέραν οἰκονομῶν σωτηρίαν, ἱκανὴ παράκλησις πρὸς ταπείνωσιν. εἰ δὲ ὁ μακάριος Παῦλος Κορινθίοις γράφων, Ἐγὼ δὲ δοῦλος ὑμῶν, φησὶ, διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ δοῦλον δὲ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ὁ πάπας ἑαυτὸν καλεῖ, καὶ πρόγραμμα δὲ τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν τὸ τοιοῦτον· τί μέγα, εἰ καὶ ἑαυτοῦ τὰς ὁμοίας καρποῦται τιμὰς, τὸ πρῶτος εἶναι παρὰ τῶν πατέρων δεξάμενος; “Κορ. β. “κεφ. δ.

Ἀλλ' οὐκ ἔστι, φησὶ, τοῦ πάπα χωρὶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ κανονίζεσθαι. καλῶς γε. ἀλλ' οὐδὲ τῷ πάπᾳ τῶν ἄλλων χωρὶς, ἕως ἂν τοῖς τῶν ἀποστόλων νόμοις πειθόμενος ᾖ. ἀνάγνωθι ἀποστόλων κανόνα τριακοστὸν τέταρτον, ὅς φησι. “Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἑαυτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. “Ἀποσολ. “κανὼν λδ. Εἰ δέ τις πρὸς τοὺς κανόνας τῶν μακαρίων ἀποστόλων ἀντιλέγειν ἐθέλοι, νόθους ἀποκαλῶν αὐτοὺς καὶ ἥκιστα πρέποντας ἀποστολικαῖς ψυχαῖς, πειθέσθω τῶν μακαρίων πατέρων. τίνων τούτων; τῆς πρώτης συνόδου, τῆς τρίτης, τῆς τετάρτης, τῆς ἕκτης, τῆς ἑβδόμης. τούτων γὰρ ἡ μὲν πρώτη σύνοδος, ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτῆς κανόνι, μέμνηται ἀποστολικῶν δύο κανόνων, δωδεκάτου καὶ τριακοστοῦ δευτέρου. ἐν δὲ τῷ πεντεκαιδεκάτῳ πάλιν αὐτῆς, μέμνηται ὡσαύτως ἀποστολικοῦ πεντεκαιδεκάτου. ἡ δὲ τρίτη σύνοδος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράφουσα, ἑβδομηκοστοῦ τετάρτου ἀποστολικοῦ κανόνος μέμνηται, ᾧ χρησαμένη καθεῖλε Νεστόριον. τῷ αὐτῷ κανόνι ὁμοίως καὶ ἡ τετάρτη σύνοδος χρησαμένη Διόσκορον καθεῖλε. πάλιν δὲ ἡ αὐτὴ τετάρτη ἐν πέμπτῳ αὐτῆς κανόνι, περὶ τοὺς ιβ, καὶ ιγ, καὶ ιδ, καὶ ιε, τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, ῥητῶς οὕτω λέγει· “Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πατέρων ἔχειν τὴν ἰσχύν. “Συνόδ. δ. οἱ δὲ κανόνες τῆς ἕκτης συνόδου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστολικῶν νόμων φασίν.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου κανόνος τῆς ἕκτης συνόδου.

Ἔδοξε καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων δεχθέντας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴν καὶ παραδοθέντας

ἡμῶν, ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων, ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. ἡ δὲ ἑβδόμη, ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς κανόνι, τοὺς τῆς ἐκκλησίας καταλέγουσα νόμους, προστίθησι πάντων, τοὺς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκτε[illegible]ας, τὸ τοῦ Μωσέως ἐκεῖνο κατὰ πάντων κρατεῖν ἀξιοῦσα· Μωυσ. « Ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀ[illegible] αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. τοὺς ὑπὸ τοσούτων οὖν καὶ τοιούτων μαρτυρουμένους ἐκβαλλόμενοι [illegible] μοι, καὶ νόθους νομ[illegible], ἀκυρίαν κατεγνωκότες αὐτῶν; καὶ πῶς ταῦτα ἀνεκτά; Κεφάλαιον τῶν λεγο[illegible] ὁ πάπας σώζῃ τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας ἕστηκε, καὶ τῆς πρώτης [illegible]ικείως ἀρχῆς οὐκ ἀφίσταται, καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἄκρος, καὶ Π[illegible] καὶ πάντων ἀποστόλων διάδοχος. καὶ δεῖ πάντας αὐτῷ πείθεσθαι, καὶ οὐδὲν ὁ τί[illegible]μὴν ἐκείνου χωρεῖ. εἰ δὲ τῆς ἀληθείας ἀποχωρήσας, οὐ βούλεται πάλιν πρὸς ἐκείνην ἐπανιέναι, τὰ τῶν καταδίκων πείσεται. Εἴρηται ταῦτα κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν. ἄγε ἀληθῆ μὲν ὄντα, ὑπὲρ τοῦ πάπα ἔσται ἀρχῆς· εἰ δὲ ψευδῆ, θεραπεύειν λοιπὸν τὸν οὐκ ἐθέλοντα νοσεῖν. ἕστηκα γὰρ μετ' Ψαλ. ξθ. ἐκείνων οἷς ἔργον ψάλλειν. Μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός μου τὸν λόγον ἀληθείας.

ΤΟΠΟΙ ὈΛΙΓΟΙ ΤΩ ΑΥΤΩ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙ ΠΡΟΣΗΚΟΝΤΕΣ.

Ἐκλεκτοὶ ἐκ ποικίλων τοῦ αὐτοῦ Νείλου συγγραμμάτων.

ΕΚ ΔΙΑΛΕ'ΞΕΩΣ ΤΙΝΟ'Σ ΤΩ͂Ν ΛΑΤΙ'ΝΩΝ ΜΕΤΑ' ΤΩ͂Ν Ἑλλήνων, ἐν ᾗ οἱ Λατῖνοι τὴν ἑαυτῶν ὑπόληψιν περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιχειρήματα, καὶ τοῦτο βεβαιῶσαι διατείνονται. δηλαδὴ ὅτι ὁ πάπας οὐ δύναται τῆς ἀληθείας ἐκπεσεῖν.

ΕΤι καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν πάπαν τῆς ἀληθείας διαμαρτεῖν, ὡς καὶ ὁ μακάριος Ἀγάθων φησὶ πρὸς τοὺς βασιλέας Ῥωμαίων γράφων. οὐ τὴν ἐπιστολὴν ὡς ἀποστολικὰς φωνὰς ἡ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἕκτη ἐδέξατο. οὐ μὴν ἀλλὰ, καὶ τὸ ποικίλον καὶ παντοδαπὸν τῆς σοφίας ὥσπερ ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία πλουτεῖ, μεθ' ἧς ἐπὶ τὴν τῶν γραφῶν ἦλθεν ἔρευναν, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν, μαρτύριον ἱκανὸν, μετὰ τῆς ἀληθείας αὐτὴν ἱστασθαι. οὐ γὰρ τοῖς ἰδιώταις καὶ ῥαθύμοις καὶ μηδὲν εἰδόσι τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέψομεν.

Καὶ περὶ τούτων κατὰ μέρος διὰ πολλῶν ἡμῖν εἴρηται, ἐν οἷς ἐσκοπούμεθα περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς. δέδεικται γὰρ ἐκεῖ, πάντα ἄτοπα καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον δύνασθαι, ὥσπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον. καὶ Ὀνώριος δὲ μαρτύριον ἐγγίνεται τῷ

λόγῳ,

λόγῳ, Ῥώμης ἐπίσκοπος ὤν, καὶ ὑπὸ τῆς ἕκτης συνόδου τῷ ἀναθέματι καθυποβληθεὶς, ὡς αἱρέσεως ἔξαρχος. ᾗ συνεῖπε καὶ ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος, ὁ μετὰ τὸν Ἀγάθωνα, Λέων. καὶ πάπας δὲ ἕτερος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, ἐκεῖνον [illegible]σι, τῆς Ἀρειανικῆς μανίας ἐμφορηθεὶς, οὕτω τὸν βίον κατέλυσεν. καὶ Κελεστῖνον δέ τινα Λατῖνοί φασιν, ἐπιθυμῆσαι μὲν ἐκτόπως τῆς Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς, πᾶσαν δὲ συμμαχίαν εἰς τοῦτο φέρουσαν ἀπημάσαντα, τὴν μὲν πρὸς Θεὸν ἐξομόσασθαι πίστιν, μάγοις ὁδηγοῖς χρώμενον, δαίμοσι δὲ ὀλεθρίοις ἑαυτὸν παραδόντα, οὕτω τῆς ἐπιθυμίας τυχεῖν. Τὸ δὲ ποικίλον καὶ παντοδαπὸν τῆς σοφίας, παρὸν μὲν, οὐκ ἂν ἀπαριθμεῖν· ὅπου δὲ ζητηθείη μὲν ἄν, ἐμὴν οὔπω γε, ὥστε τούτου χωρὶς μὴ ἂν δύνασθαι ὑγιαίνειν περὶ τὴν πίστιν· οὔτε γὰρ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας καθηγεμόνες, οὐκ ἐν πειθοῖ σοφίας ἀνθρωπίνης τὰς συνουσίας τὰς ἑαυτῶν ἐποιοῦντο, καὶ τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν κένωσιν ἡγοῦντο τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ. καὶ νῦν μὲν, ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία περιέπει τῇ τοῦ κόσμου σοφίᾳ, καὶ ταύτῃ θαῤῥοῦσα, τὴν ἔρευναν τῶν θείων ποιεῖται· ἦν δὲ, ὅτε πολλῇ συνέζων ἀγροικίᾳ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰ ἡμέτερα ἤνθει. ἀλλ' οὔτε τότε, διὰ τὸ φαύλως περὶ τοὺς λόγους ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκείνων, καὶ περὶ τὴν πίστιν εἶχον οὐχ ὑγιῶς· οὔτε νῦν διὰ τὴν τῆς σοφίας χρῆσιν, πᾶσα ἀνάγκη τὴν ἀλήθειαν μετ' ἐκείνων ἑστηκέναι. Κορινθ. α. κεφ. β.

Εἰ δὲ νῦν διὰ τὸν τῆς σοφίας πλοῦτον, πᾶσα ἀνάγκη Λατίνους μὲν μετὰ τῆς ἀληθείας ἑστάναι, ἡμᾶς δὲ τῆς ἐναντίας γενέσθαι μοίρας, διὰ τί μὴ τότε κακῶς εἶχον Λατῖνοι οὕτω περὶ λόγους ἔχοντες ἐνδεῶς, ὡς μηδὲ τὴν τῶν γραφῶν ἁπλοϊκὴν γνῶσιν τελείως εἰδέναι δύνασθαι; καὶ μὴν καὶ Ὠριγένης σοφώτατος ἐν Χριστιανοῖς γεγονὼς καὶ περὶ τὰς γραφὰς σπουδαιότατος, οὐδὲν ἀπώνατο τῆς σοφίας, ὥστε καθαρὰν καὶ ἄδολον διατηρῆσαι τὴν πίστιν. καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας, πάντων ἐπισκόπων ἐν λόγοις ἐκράτει, ὡς ὁ θεολόγος φησὶ Γρηγόριος, καὶ τῆς ἁγίας ἐκείνης χορείας μέρος καὶ αὐτὸς ἦν. ἀλλὰ τοσαῦτα πράγματα τοῖς ἁγίοις παρέσχε, βλασφημῶν εἰς τὸ ὕψος, ὥστε ἀπορεῖσθαι πότερον ἐκεῖνον προσήκει καλεῖν, ἀσεβῆ δογματιστὴν, ἢ φιλόνεικον καὶ ἐχθρόν. τί δ' ἄν τις περὶ τῶν ἐν χρόνοις ἐκείνοις φιλοσόφων λέγοι, οἳ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοήσαντες, Ἀρείῳ διετέλεσαν συμμαχοῦντες; καὶ διὰ χρόνου μόλις ἐνίοις πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐγένετο διαβλέψαι, τῶν μαθητῶν ἡγουμένων αὐτοῖς; οὐκ ἄρα πᾶσα ἀνάγκη, Λατίνους μὲν σοφίᾳ περιῤῥεομένους πολλῇ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐῤῥῶσθαι, οὕτω τῶν πραγμάτων αὐτοβοώντων.

ΑΡΧΗ ΔΙΑΛΕΞΕΩΣ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ ΚΑΙ

Καρδιναρίων τινῶν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ο ΚΑΛΔΗΝΑΡΙΟΣ.

ΤΗΣ Ῥωμαίων ἁγίας ἐκκλησίας, τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πασῶν κληρωσαμένης πρωτόλεια, καὶ τούτων μητρὸς οὔσης τε καὶ καλουμένης, διὰ τὸν πρώτως ταύτην ποιμάναντα Πέτρον, τὸν μέγαν κορυφαῖον ἀποστόλων· τῆς δὲ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, δευτέρας καὶ θυγατρὸς ἐκείνης χρηματιζούσης, πῶς ἡ θυγάτηρ καὶ ἐκ ποίας αἰτίας αὐθαιρέτως οὕτως τῆς μητρὸς ἀπεσκίρτησεν;

Ο ΓΡΑΙΚΟΣ.

Ἂν εὐγνωμόνως ἀκούειν ἐθέλετε, τὸ πρὸς τιμὴν τάχα τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων τοῦτο παρ' ὑμῶν εἰσαγόμενον, εἰς τοὐναντίον μᾶλλον περιτρεπόμενον εὕρητε. πρῶτον μέν, ὅτι τῆς οἰκουμένης ὄντα διδάσκαλον, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἀρξάμενον τοῦ κηρύγματος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὸν τῆς ἀποστολῆς δρόμον τελέσαντα, διὰ τοῦ τοιούτου προβλήματος ὑμῶν μόνης τῆς Ῥώμης διδάσκαλον τοῦτον ψευδῶς κατασκευάζετε. σὺν τούτῳ, καὶ τὴν τοῦ σωτῆρος πρὸς ἐκεῖνον ἐπαγγελίαν καθολικῶς ὑπὲρ πάντων τῶν πιστευσάντων καὶ πιστευόντων τοῖς θείοις ἑρμηνευομένην πατράσιν, στενοχωρεῖν ὑμεῖς εἰς μόνην τὴν Ῥώμην καὶ παρερμηνεύειν βιάζεσθε. τούτου δὲ διδομένου, λείπεται πάντως, τὸ τὴν ἐν Ῥώμῃ μόνον, οὐ μὴν καὶ πᾶσαν τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν οἰκειοῦσθαί τε τὸν σωτῆρα, καὶ τὴν οἰκοδομὴν ταύτης, ὡς ἐπὶ πέτρᾳ τῇ τοῦ Πέτρου διδασκαλίᾳ κατεπαγγείλασθαι. τίνα δὲ τιμὴν οἱ ταῦτα καὶ φρονοῦντες καὶ λέγοντες τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων χαρίζονται, ὑμεῖς συλλογίζεσθε. τέως ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία, τοῦ, κορυφὴ καὶ μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι τετύχηκεν, ὅτι δηλαδὴ ποιμὴν ἐκεῖνος αὐτῆς ἐχρημάτισε· πολλῷ μᾶλλον ἂν εἴη δικαιότερον, τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν τὰς τοιαύτας κλήσεις κληρώσασθαι, προτέρως τῷ κορυφαίῳ μαθητευθεῖσαν, εὐπειθῶς τε παραδεξαμένην τὸ κήρυγμα, καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ὅτι πολλῆς ὑποδεξαμένην τό, Χριστιανοὺς κληθῆναι πρώτους τοὺς ταύτης οἰκήτορας, κἀντεῦθεν καὶ τό, κατ' ἐξαίρετον, Θεούπολιν ὀνομασθῆναι, πλουτήσασαν. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν, μέγαν καὶ πρῶτον ἀρχιερέα τὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγὸν καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εὐτυχήσασαν, ὡς τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐν αὐτῇ προκηρύξαντα καὶ διδάξαντα, καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ ὑμῶν προσενεγκόντα σφάγιον ἐθελόθυτον, οὕτω τε κληρωσαμένην, τό, μητέρα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ὀνομάζεσθαι. οὐ γὰρ οὐχ οὕτω ταῦτα καὶ φρονοῦντες καὶ λέγοντες, μείζονα λοιπὸν τοῦ κυρίου τὸν δοῦλον, καὶ τοῦ πέμψαντος τὸν ἀπόστολον, ἀπέναντι τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, παραδιδόασι, τοίνυν οὐ διὰ τὸ

νομιζο-

νομιζομένην ὑμῶν αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τῆς βασιλείας καὶ τῆς μοναρχίας τιμὴν, ἣ καὶ πρὸ τοῦ τῶν ἀποστόλων κηρύγματος ἡ παλαιὰ Ῥώμη [illegible]ντο, καὶ τῆς ἁπάσης τῆς οἰκουμένης ἡγεμονίαν ἐκέκτητο, τὰ τῶν ἄλλων φέρειν πρωτεῖα [illegible] τὴν τοιαύτην ἐκκλησίαν, ὑπ' αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐνεργείας διδασκόμεθα. μετὰ γὰρ τὸ κήρυγμα πάντως ἀκόλουθον ἂν ἦ[illegible]σιλείᾳ, καὶ τὴν ταύτης ἱερωσύνην, τήν τε τιμὴν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἐκκλησιῶν [illegible]καθεδρίαν κληρώσασθαι. μηνύουσί γε καὶ μείζονα προσεπιφιλοτιμηθῆναι ταύτην αὐτῇ [illegible] τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου γνωρίζ[illegible], ἐκ τῆς αὐτοῦ διατάξεως ἐκτεθείσης, ὅτε ἐξ ἐκεί[illegible] πρὸς ταύτην τὴν μεγαλόπολιν τὰ τῆς βασιλείας πάντα παράσημα μετεβίβασε, τῷ οἰκείῳ τιμήσας ταύτην ὀνόματι, καὶ βασιλίδα καταξιώσας καλεῖσθαι τῶν πόλεων.

Ὁ ΚΑΛΔΗΝΑΡΙΟΣ.

Ἵνα τί οὖν μὴ τῇ καθ' ὑμῶν ἐκκλησίᾳ τῇ τῆς οἰκείας κεφαλῆς ἑαυτὴν ἀναιτίως ἀπορρηξάσῃ, τῇ δὲ μητέρι ταύτης μηδεμίαν πρόφασιν διαστάσεως παρασχομένῃ, ὀδυνωμένῃ δὲ μᾶλλον διὰ τὴν ἐκτομὴν, τὴν αἰτίαν τῶν σκανδάλων ἐπιγράφειν σπουδάζετε;

Ὁ ΓΡΑΙΚΟΣ.

Εὐσυνειδότως ἀποκρινάσθω ἡ ὑμετέρα εὐλάβεια. τοῦ σωτῆρος, τὸν πατέρα ἢ μητέρα φιλοῦντα ὑπὲρ ἐκεῖνον, ἑαυτοῦ ἀνάξιον κρίνοντος, τῆς δὲ καθ' ὑμᾶς ἐκκλησίας οὐκ οἶδα πῶς ἐπιχειρησάσης τῷ καθαρῷ σίτῳ, τῇ κυριακῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἀποστόλ[illegible] καὶ πατέρων παραδόσει παρασπεῖραι ζιζάνιον· ἐὰν ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία, πρῶτον μὲν, τὸ τοιοῦτον ζιζάνιον ἀνασπᾶσαι ποικίλως ἐπιχειρήσασα, μὴ δυνηθεῖσα δὲ τῆς σπειράσης, καὶ πάλιν ἀναπαύστως μηνύειν, διὰ τὸ πρὸς ἐκείνην φιλόστοργον· πῶς οὐκ ἂν αὐτὴ ἑαυτῇ τὴν πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην καὶ πατέρα καὶ δημιουργὸν ἀξιότητα δικαίως ἐπεψηφίσατο, τῷ τοι καὶ καλῶς τῷ μέρει τῆς ὑμῶν ἐκκλησίας, τὸ τῶν σκανδάλων αἴτιον ἐπιγράφεται;

ΤΕΛΟΣ.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΒΑΡΛΑΑΜ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ τοῦ πάπα ἀρχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Οἱ περὶ τὰς ἐπιστήμας δεινοί, ὦ χρηστὲ Φραγκίσκε, λέγουσιν, ὅτι ἕκαστος ἐπιστήμων μόνοις δύναται διαλέγεσθαι περὶ ὁτουοῦν τῶν κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην προβαλλομένων, τοῖς φυλάσσουσι τὰς τῆς ἐπιστήμης ἀρχάς· εἰ δέ τις ταύτας ἀναιρεῖ, οὐκέτι λόγος πρὸς τοῦτον. τοῦτο ἐγὼ κἀν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς σκοπῶν βλέπω· ὅσοι γὰρ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς χρώμενοι φαίνονται, τούτοις δήπου περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος δυνατὸν ἐς λόγους ἐλθεῖν· οἷς δὲ οὐχ αἱ αὐταὶ ὁμολογοῦνται, ἀδύνατον πάντως· ἀναγκαῖον ἄρα, εἰ μέλλοιμεν περὶ τῶν μεταξὺ ζητουμένων λόγους κινεῖν, τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ὁμολογεῖν· εἰ δὲ μή, ἑκάτερος ἐφ᾽ ἡσυχίας μενέτω. ἐπεὶ δὲ σὺ καλῶς ποιῶν ὁμολογήσας ἤδη τυγχάνεις, ὡς τὰς μὲν ἀρχάς, καὶ τὰ ἐκ τούτων ὀρθῶς δεικνύμενα φυλάττεις, ἃ δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπεναντία, οὐ προσδέχῃ, δεῖν ᾠήθην ἀδελφικῶς τε καὶ φιλικῶς ἐκ τῶν αὐτῶν ὡρμημένος ἀρχῶν, βραχέα σοι περὶ ὧν διαφερόμεθα διαλαβεῖν. δέομαι δὲ τῆς παναγάθου Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἵνα φωτίσῃ ἀμφοτέρων τὸν νοῦν, καὶ δῷ ἐμοὶ μὲν ὀρθῶς λέγειν, σοὶ δὲ κρίσιν ὀρθὴν τῶν λεγομένων· δέομαι δὲ τῆς σῆς ἀγάπης, ἵν᾽ ἐπειδὰν ἐν τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις ἴδῃς τι τῶν μὴ ἀρεσκόντων σοι, πρῶτον μὲν μακροθύμως αὐτὸ ἀναγνῷς, ἕως ἂν καταλάβῃς τοῦ λεγομένου τὸν νοῦν· εἶτ᾽ ἀναγάγῃς ἐπὶ τὰς κοινῇ ὁμολογημένας ἀρχάς· καὶ εἰ ἴδοις ταύταις διαφωνοῦν, ἢ ἐναντιούμενον, ἐλέγξαι, καὶ τὸν ἔλεγχον προθύμως δεξόμεθα. κρεῖττον γὰρ ὑπ᾽ ἀδελφοῦ καὶ φίλου ἐλέγχεσθαι, ἢ ὑπό του ἀκούειν τὰ προσφιλέστατα· ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι αὖθις ὑπομνῆσαί σε τῶν ἀρχῶν· εἰσὶ δὲ αὗται· τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, τὰ τῶν ἀποστόλων συγγράμματα, αἵ τε καθολικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ μερικαί, αἵ τε τῶν ἀποστόλων πράξεις, τοῦ Θεολόγου ἡ ἀποκάλυψις, κανόνες τῶν ἀποστόλων, οἱ κανόνες τῶν θείων πατέρων ἡμῶν, τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις οἰκουμενικαῖς ἑπτὰ συνόδοις συνελθόντων· αὗται μὲν αἱ ἀρχαί· ἐκ τούτων δὲ ἐλέγχειν ἄλλους οὐ παραιτήσομαι, καὶ ἐλεγχόμενος καταδέξομαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ἀρκτέον δέ μοι ὧδε τοῦ λόγου· φὴς ὅτι τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἐνεχειρίσατο καὶ ποιμένα ταύτης καὶ κοινὸν διδάσκαλον καθεστάναι ἐπέταξε, καὶ δεῖ τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, διάδοχον τούτου τυγχάνοντα, πάντων κρατεῖν, πάντων ἄρχειν, κατὰ πάντων ἔχοντα ἐξουσίαν, καὶ περὶ ὅτου βουλομένῳ ἐστὶν αὐτῷ κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν δογματίζειν, καὶ μηδενὶ πάντων ἐξεῖναι τοῖς ἐκείνῳ δεδογμένοις ἀντειπεῖν, ἀλλὰ πάντας ἀπολυπραγμόνως ὡς Θεοῦ φωνὰς τὰ ἐκείνου δόγματα δέχεσθαι. Ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν ὁ μακάριος Πέτρος καθολικὸς ποιμήν τε καὶ διδάσκαλος ἁπάσης τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας κατέστη, πάνυ γε ἀληθὲς φημί· οὐ μὴν αὐτός γε μόνος, ἀλλ' ἰσοτίμως αὐτῷ καὶ τῶν δώδεκα ἕκαστος. ἔχει γὰρ οὕτω. τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δώσειν τῷ Πέτρῳ ὑπέσχετο, καὶ ταύτας εἶναι τὴν τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν ἐξουσίαν, δι' ὧν ἐπήγαγεν ἐδήλωσεν. ἀλλὰ μὴν ταύτην γε καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις δεδωκὼς φαίνεται. Ὃ γὰρ ἂν δήσητε, φησὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὃ ἂν Ματθ. ιη. λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ πάλιν, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· Ἰωάν. κ. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται· ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν καὶ μυστικωτάτην θυσίαν οὐ τῷ Πέτρῳ μόνῳ, ἀλλὰ κοινῇ πᾶσιν ἐπιτελεῖν ἐπέταξεν· Λουκ. κβ. Τοῦτο γὰρ, φησὶ ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· εἰ δὲ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον εἴρηται τὸ, Ποί- Ἰωάν. κα. μαινε τὰ πρόβατά μου· ἀλλ' οὖν δυνάμει καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ταὐτὸ διαβαίνει, ὡς ἐξ αὐτῶν ἐστὶ φανερὸν τῶν πραγμάτων· τί γὰρ ὧν ὁ Πέτρος ἐποίει, οὐχὶ καὶ πάντες ἔπραττον τοῦτο; μετὰ τὴν τοῦ θείου πνεύματος κάθοδον, οὐκ ἄλλος ἄλλο τι τῆς οἰκουμένης μέρος διαλαβὼν, τοὺς πεπλανημένους ἐδίδασκε, καὶ τοὺς ἐσκοτισμένους ἐφώτιζεν; οὐκ ἐκκλησίας καθίστα; οὐ πρεσβυτέρους ἐχειροτόνει; οὐκ ἐπισκόπους; οὐ διακόνους; πότε δέ τις οὖν τούτων ἐπὶ ταῦτα προτραπεὶς πρὸς τοῦ Πέτρου ταῦτ' ἐπετέλει; οὐχ ἕκαστος αὐτῶν τὴν αὐτὴν παρὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ εἰληφὼς ἐξουσίαν, οἵῳ δ' ἂν μέρει τῆς οἰκουμένης διδάσκων ἐτύγχανεν, ταῦτα αὐτόθεν ἐποίει, ἃ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος ἐν οἷς τόποις εὐηγγελίζετο; εἰ δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐστὶ τὸ μὴ τῇ διαφορᾷ τῶν ῥημάτων προσέχειν, ἀλλὰ τῇ ταυτότητι πραγμάτων, τί σοι δοκεῖ τὸ, Λήψεσθε δύναμιν ἐξ ὕψους, ἐπελθόντος τοῦ Πράξ. α. ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, πληθυντικῶς τοῖς πᾶσιν εἰρημένον; καὶ τὸ, Πορεύεσθε εἰς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον μου πάσῃ τῇ κτίσει, Ματθ. κη. βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν; τί οὖν; οὐ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων ἅπαντας ποιμένας τε καὶ διδασκάλους ἐχειροτόνησε τῆς οἰκουμένης ἁπάσης; διὸ οὐδεὶς αὐτῶν τῆσδε ἢ τῆσδε τῆς πόλεως ἢ χώρας ἐπίσκοπος κατωνόμασται, ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἐτύγχανεν ἔχων· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες, ἄλλος ἄλλῃ πόλει καὶ χώρᾳ μερικὸς ἤδη ποιμὴν ἐγνωρίζετο· πῶς οὖν ὁ μακάριος Πέτρος κορυφαῖος καὶ πρωτόθρονος τῶν ἀποστόλων ὀνομάζεται, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει; μικρὸν ἐπίσχες, καὶ τούτου τὴν λύσιν παρεξόμεθα, οὐκ ἀπὸ τῶν οἰκείων λογισμῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν θείων λογίων τὰς πίστεις κομίζοντες· οὔτε γὰρ ἡμεῖς πώποτε ἐξ ἀνθρωπίνων λογισμῶν περὶ τῶν μυστικῶς ἡμῖν παραδεδομένων εἰπεῖν τι τῶν ζητουμένων

ἐπι-

ἐπιχειρήσομεν, οὔτε τῶν ἄλλων τοῦτο τολμώντων ἀμαθῶς καὶ θρασέως, ἀνεξόμεθα, ἢ τὰς ἀκοὰς ὑποθήσομεν ταῖς βεβήλοις αὐτῶν κενοφωνίαις· ὁρῶ δὴ τὸν Πέτρον, ἡνίκα δεήσειε πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν δώδεκα ἄλλον τινὰ καθίσαι, αὐτὸν ἀναστάντα πρῶτα τοῦ λόγου ἀρξάμενον· ὁμοίως δὴ [illegible] τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπέλευσιν, αὐτὸν εὕροι τις ἂν τῆς διδασκαλίας ἡγούμενον· τοῦτ' ἄρα τὸ ἐκείνου πρωτεῖον, τὸ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ τὴν τοῦ πρῶτα λέγειν τιμὴν παραχωρεῖν· εἰ δὲ [illegible] ἀρχὴν [illegible] ἑταίρων ἀξίας τὴν δὲ μὲν φὴς δεδόσθαι τῷ Πέτρῳ, τὴν δὲ τοῖς λοιποῖς· δεῖξον τοῦτο ἐκ τῶν θείων λογίων, ἀφεὶς τοὺς λογισμούς, καὶ δεξόμεθα· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω πόθεν ἄν τις τεκμήραιτο τὸ διάφορον· οὔτε γὰρ ἐξ ὧν πρὸς αὐτὸν ὁ δεσπότης διελέγετο, τοῦτ' ἔστι στοχάσασθαι, οὔτε ἐξ ὧν αὐτοὶ μετὰ ταῦτα ἐποίουν· σὺ δὲ ἐμοὶ δοκεῖς περὶ τούτων διανοεῖσθαι, ὡσανεὶ μόνου μὲν τοῦ Πέτρου ὑπὸ Χριστοῦ, ὑπὸ δὲ τούτου τῶν λοιπῶν ἀποστόλων χειροτονηθέντων· τούτου ἕνεκα καὶ πάντας ὑπὸ τὴν τοῦ πάπα συνελαύνεις ἐξουσίαν, καὶ μηδένα τὰς ἐκείνου συγχωρεῖς ἀρχὰς διαφυγεῖν, καὶ χειροτονίαν ἅπασαν ἀθετεῖς, ἣν ἐκεῖνος οὐκ ἐψηφίζετο, ὡς ἀναγκαῖον ὂν πᾶσαν ἐξ ἐκείνου ὑπάρχειν, ἢ ἄκυρόν γε παντάπασι νομίζεσθαι· ἀλλὰ περὶ μὲν χειροτονίας ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ συμπεραίνοντες τὰ διὰ πλειόνων ἡμῖν ἀποδεδειγμένα, λέγομεν, ὅτι τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἰσότιμοι πάντες ἐτύγχανον· τῆς δὲ ἱερᾶς αὐτῶν δωδεκάδος ὁ μακάριος Πέτρος ἐξήρχετο· τοῦτο πλέον τῶν ἄλλων ἔχων, τῶν ἄλλων παρόντων, αὐτὸς τῆς διδασκαλίας ἡγεῖσθαι, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἴσως ἀξιοῦσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Κοινῇ μὲν οὖν ὡς εἴρηται, οἱ τοῦ λόγου μαθηταὶ ποιμένες τε καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης ἐτύγχανον· μερικῶς δὲ ποιμένας, οὓς ἐπισκόπους ὠνόμασαν, ἄλλον ἄλλης πόλεως ἢ χώρας προεβάλοντο· ὥσπερ οὖν Διονύσιος μὲν Ἀθηνῶν, Τιμόθεος δὲ Ἐφέσου, Τίτος δὲ Κρήτης, καὶ ἄλλος ἄλλης ποιμὴν ὑπὸ τῶν θείων ἀποστόλων κατέστη· οὕτω καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης Ῥώμης ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Πέτρου κεχειροτόνηται· καὶ μόνης τῆς κατὰ τὴν Ῥώμην ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι καὶ ταύτην οἰκονομεῖν ἐπιτέτραπτο. ὕστερον μέντοι, ὅτε προνοίᾳ Θεοῦ ἦλθεν ἡμῖν τὰ βασίλεια, θεσπίσμασι τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων καὶ τῶν θείων πατέρων ἡμῶν, πρώτην εἶναι τὴν τῆς Ῥώμης καθέδραν νενομοθέτηται, διὰ τὸ βασιλεύουσαν εἶναι τὴν πόλιν, καὶ δεῖν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας ὑπὸ μίαν εἶναι ἀρχήν· πρὸ δὲ τούτου οὔτε πρῶτος οὔτ' ἔσχατος ἦν ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος, ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδείς. εἰ δὲ σὺ τοῦτ' ἔχεις δεῖξαι, ὅτι ὁ ἅγιος Κλήμης οὐ Ῥώμης ἐπίσκοπος μόνον, ἀλλὰ ξυμπάσης τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας παρὰ τοῦ Πέτρου ποιμὴν προεβλήθη, καὶ ἄρχειν μὴ μόνον τῶν ἐπισκόπων οὓς οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἐχειροτόνησαν, ἀλλ' ἤδη κἀκείνων οὓς ὁ κορυφαῖος ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι κατέστησε· δεῖξον ταῦτα ἐξ ὧν εἴπομεν ἀρχῶν, καὶ δεξόμεθα· εἰ δὲ σὺ τοιοῦτον μὲν δεῖξαι οὐκ ἔχεις, ἡμῖν δὲ τοὐναντίον ῥᾷστον δεῖξαι· ἢ πείθητι, πρὸς Θεοῦ, ἢ παῦσαι ἀλόγως φιλονεικῶν· τίς γὰρ πώποτε ἢ τὸν Πέτρον Ῥώμης ἐπίσκοπον προσεῖπεν, ἢ τὸν Κλήμεντα κορυφαῖον; πολλῶν δὲ προβληθέντων ἐπισκόπων ὑπὸ τοῦ κορυφαίου Πέτρου ἐν διαφόροις ἄλλαις πόλεσι, ποῖος νόμος κελεύει μόνον τῶν ἄλλων τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον διάδοχόν τε αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι, καὶ τῶν λοιπῶν ἄρχειν; τίς δὲ λόγος ἔτι κωλύσει μὴ καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας διάδοχον εἶναι τοῦ Πέτρου, καὶ πάντων ἔχειν τὰ πρωτεῖα;

ὥσπερ

ὥσπερ γὰρ Κλήμης Ῥώμης, οὕτως ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ θείου Πέτρου ἐγένετο. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ ὁ ἀπόστολος τοῦ κατὰ Θεὸν τέλους ἔτυχεν, ἀναγκαῖον ἆρα, τὸν ταύτης ἐπίσκοπον τὸν ἐκείνου τόπον ἐπέχειν. ΒΑΡΛΑΑΜ. οὐκοῦν ἐπεὶ ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη θάνατον, εἴη ἂν ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος πάντων πρόεδρος, ὡς τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ πρώτου ἡμῶν ἀρχιερέως· καὶ τοσοῦτον μείζων τοῦ Ῥώμης, ὅσον καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ Πέτρου· ἔπειτα πῶς οὐκ ἄτοπον καὶ ἄλογον, ἕκαστον μὲν τῶν λοιπῶν ἀποστόλων κοινὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον ὁμοίως τῷ Πέτρῳ καθεστάναι τῆς οἰκουμένης, μηδένα δὲ καταλιπεῖν διάδοχον, εἰ μὴ μόνον τὸν Πέτρον; εἰ δὲ βούλοιτό τις διαδόχους καταλιπεῖν τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ἢ τοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντας ἐπισκόπους, ἢ τοὺς οἰκονομοῦντας τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἕκαστος ἔτυχε τελευτήσας, ἢ πρὸς Θεὸν ἀναλύσας, πῶς πάντας ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι κελεύεις; μὴ γὰρ ἔχεις εἰπεῖν ὅτι οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐχειροτονήθησαν; εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀληθές, πῶς τοὺς ἐκείνων διαδόχους ἀξιοῖς ὑπὸ τοῦ ὃν φῂς τοῦ Πέτρου διάδοχον, χειροτονεῖσθαι; ἀλλ' ὅτι μὲν διάδοχοι καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων κατελείφθησαν, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς ὁ πρῶτος ἢ ἔσχατος ἦν, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ὁμοταγεῖς· λέγουσι μὲν ἁπλῶς οὐκ ἂν ἴσως πεισθείης, παράγουσι δὲ ἀξιόπιστον μάρτυρα, οὐκ ἂν ἔχοις ἀντειπεῖν. ἔστι δὲ οὗτος ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐν οἷς γράφων πρὸς Δημόφιλον θεραπευτὴν φησίν, Αὐτὸς μὲν οὖν ἐπιθυμίᾳ καὶ θυμῷ καὶ “Διονυσ. λόγῳ τὰ κατ' ἀξίαν ἀφόριζε. σοὶ δὲ οἱ θεῖοι λειτουργοί, καὶ τούτοις οἱ ἱερεῖς· οἱ ἱεράρχαι δὲ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τοῖς ἱεράρχαις οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων διάδοχοι· καὶ εἴπου τις καὶ ἐν ἐκείνοις τοῦ προσήκοντος ἀποσφαλείη, παρὰ τῶν ὁμοταγῶν ἁγίων ἐπανορθωθήσεται. Εἶτα οὗτος μὲν συγγενόμενος τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἀκριβῶς εἰδὼς τὰ τοῦ καιροῦ ἐκείνου τοὺς τῶν ἀποστόλων διαδόχους ὁμοταγεῖς εἶναι φησί, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐπανορθοῦσθαι· σὺ δὲ πάντων ἄρχειν τὸν πάπαν κελεύεις, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους αὐτὸν ἐπανορθοῦν, αὐτὸν δὲ ὑπ' οὐδενός, καὶ πράττοντα ὁποιοῦν καὶ δογματίζοντα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Μάλιστα δὲ φανερὸν ὅτι ὕστερον ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων πρῶτος θρόνος ἐγένετο ὁ Ῥώμης, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ τοῦτο ἐνομοθέτησαν· εἰ γὰρ ἦν, πρότερον πρῶτος, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης ποιμὴν οἰκουμένης ἦν, καταστὰς ὑπὸ τοῦ θείου Πέτρου· οὐκ ἂν οἱ θειότατοι βασιλεῖς Κωνσταντῖνος τε καὶ Ἰουστινιανὸς, ὡς αὐτοὶ κύριοι ὄντες τοῦ πράγματος, νομοθετοῦντες ἔλεγον, Θεσπίζομεν ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης πρῶτος ᾖ πάντων τῶν ἱερέων· “Κωνσταν. “Ἰουστινια. πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἔδει νόμου, εἶτα ἔδοξαν ἂν ἀσεβεῖν, τὴν τοῦ Πέτρου ἐξουσίαν καὶ νομοθεσίαν εἰς ἑαυτοὺς ἐφελκόμενοι, καὶ ὅπερ ἐκεῖνος πρὸ τοσούτων χρόνων ἦν νομοθετήσας, τοῦτο αὐτοὶ θεσπίζειν ἀπαυθαδιζόμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Τελευταία δὲ τοῦ λόγου ἀπόδειξις, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀντειπεῖν ἂν ἔχοι τῶν δεχομένων τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ὁ εἰκοστὸς ὄγδοος κανὼν τῆς τετάρτης Συνόδου· ὅς φησι, “Συνόδ. δ. Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων γνωρίζοντες· τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νέας

Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ· εὐλόγως κρίνοντες τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν· σαφῶς ἄρα ἐστὶν ὁ κανὼν διαγορεύει καὶ ὑπὸ τίνος ἐγένετο πρώτη ἡ τῆς Ῥώμης καθέδρα, καὶ τὴν αἰτίαν, ὅτι ὑπὸ τῶν πατέρων, καὶ διὰ τὸ εἶναι τὴν πόλιν βασιλεύουσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

ΠΕρὶ δὲ τῶν πρεσβείων τοῦ τῆσδε τῆς μεγαλοπόλεως θρόνου, ὁ μὲν τρίτος κανὼν τῆς δευτέρας συνόδου ὁ παρὼν ἐμνήσθη, καὶ φησί, Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκο-
Συνοδ. β. ποπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ῥώμην, ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης
Συνοδ. ς. ἐπίσκοπον. ὁ δὲ τριακοστὸς ἕκτος τῆς ἕκτης φησίν, Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος· εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχέων· καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως. τῇ δὲ ἑκατοστῇ τριακοστῇ
Ἰουστιν. πρώτῃ νεαρᾷ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ οὕτω φησί. Θεσπίζομεν τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάπαν πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων· τὸν δὲ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἁγιώτατον θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι· τῷ μὲν οὖν ἀξιώματι ἴσον εἶναι ἐνομοθέτησαν, καὶ ὡς ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασι· τῇ τάξει δέ, δεύτερον. οὐχ οὕτω δὲ δεύτερον, ὥστε ὑπ' ἐκείνου χειροτονεῖσθαι· οὔτε γὰρ οὗτος, οὔτε ἄλλος τις τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τοῦ πάπα ἐχειροτονεῖτο· τῆς μὲν γὰρ χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων τοὺς ἐν ἑκάστοις μητροπολίτας ἔχειν τὸ κῦρος· τούτους δὲ ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν χειροτονεῖσθαι, ὑφ' ὃν ἕκαστος ἀνήγετο θρόνος, οἱ νόμοι ἐθέσπισαν. πατριάρχας δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι, οὐδεὶς νόμος ἐκέλευσεν· ἢ σύ γε λαβὼν ἐν χερσὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῶν τε θείων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀνάγνωθι τούτους ἐπιμελῶς. καὶ εἴπου εὕρῃς κανόνα διορίζόμενον ὅτι δεῖ τὸν πάπαν τὸ κῦρος ἔχειν τῆς τῶν πατριαρχῶν χειροτονίας, δεῖξον ἡμῖν τοῦτο, καὶ νενίκηκας· εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἄν ποτε ἔχοις εὑρεῖν, ἐκ ποίας ἀνάγκης δεξόμεθα, ἅπερ ἐξ οἰκείας σὺ φῂς διανοίας; ἔπειτα τίς ὁ λόγος τοῦ τοὺς Ἱεροσολύμων ἐπισκόπους ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι; οὔτε γὰρ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ὑπὸ τοῦ Πέτρου κεχειροτόνηται, οὔτε τὸν τούτου διάδοχον εὔλογον μὴ ἄλλον εἶναι, εἰ μὴ τοῦτον ὁ πάπας χειροτονήσειεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

ΕΚεῖνο δὲ πῶς ὑμᾶς λέληθεν, ὅτι ὥσπερ τὸν τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπον δεύτερον τῇ τάξει ἀπὸ τοῦ πάπα οἱ κανόνες ὡρίσαντο· οὕτω δὴ καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας δεύτερον αὖ μετὰ τοῦτον ἐθέσπισαν, καὶ καθεξῆς τὸν Ἀντιοχείας μετὰ τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ μετὰ τόνδε τὸν τῶν Ἱεροσολύμων· εἰ τοίνυν τὸν τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπον ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦ

[…] χειροτονεῖσθαι διὰ τὸ δευτέραν μετ' ἐκεῖνον τάξιν ἐπέχειν· καὶ καθεξῆς αὖ εἴη δέον ὑπὸ ἕκαστον τῶν πατριαρχῶν, τὸν πρῶτον […] τοῦ μετ' αὐτὸν τὴν χειροτονίαν ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας. ἀλλὰ τοῦτο οὐδέποτε οὕτως ἐγένετο, […] οὐδὲ γίνεται. […]σις δὲ σαφὴς τῶν εἰρημένων ἡ ἄνωθεν κρατήσασα συνήθεια. ἕκαστος […] τῶν πατριαρχῶν ἐψηφίζετο μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων· ἐχειροτονεῖτο δὲ ὑφ' ἑνὸς αὐτῶν. ὅθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον οὕτω […]· ὁ [μὲ]ν ἡμέτερος πατριάρχης, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας· ὁ δὲ Ἱεροσολύμων, ὑπὸ τοῦ Κ[αισ]αρείας. ὁμοίως καὶ οἱ λοιποί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Δίκαιον δὲ ἡγούμεθα, καὶ ὑμεῖς τοῦτ' ἂν ὁμολογήσαιτε, ὅτι εἴπερ ὁ Χριστὸς ἡμᾶς εἰρηνοποίησε λύσας τὴν ἔχθραν· τοσοῦτον λόγον ἔχειν τὸν πάπαν πρὸς τοὺς πατριάρχας, ὃν εἶχε καὶ ἐν τῷ καιρῷ ὅτε ὑπήρχομεν ἡνωμένοι. εἰ τοίνυν τότε οὐδεὶς οὐδένα ἐχειροτόνει, οὐδὲ συνήθεια ἦν ὥστε τοὺς πατριάρχας ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι· πῶς ὅπερ οὐδέποτε εἴχετε, νῦν ὡς ἀπαρακίνητον ἀπαιτεῖτε; οὔτε νόμιμον ἄρα, οὔτε εὔλογον, οὔτε συνηθες, τοὺς πατριάρχας ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Πῶς οὖν ὁ πάπας πρῶτος τῶν ἄλλων, εἰ οὐκ αὐτὸς χειροτονεῖ αὐτούς; πῶς ὁ μακάριος Πέτρος, οὗ φὴς διάδοχον τὸν πάπαν, πρῶτος τῶν ἄλλων ἀποστόλων, εἴπερ οὐκ αὐτὸς ἐκείνους ἐχειροτόνησεν; ἐγὼ μὲν σοῦ τοὺς κανόνας προχειριζόμενος, τοῦτο πλέον τῶν ἄλλων εὑρίσκω τὸν πάπαν ἔχοντα τότε, τὸ πρωτοκαθεδρίας ἀξιοῦσθαι, καὶ πρ[ῶ]τον ἀδελφὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐν ταῖς μυστικαῖς εὐχαῖς τῆς θείας λειτουργίας πρῶτον ἐκείνου μνημονεύεσθαι· εἰ δὲ σὺ πλέον τούτου ἔχεις εἰπεῖν, δεῖξον τοῦτο ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ οὐκ ἀντιλέξομεν. ὃ δὲ οὐδεμία τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης ἐνομοθέτησε, τοῦτο ὁ ἐννεακαιδέκατος κανὼν τῆς τετάρτης συνόδου τὸν τῆς νέας Ῥώμης θρόνον ἔχειν ἐδικαίωσεν· Ἵνα δηλονότι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν εἴ τις ἐπίσκοπος ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως δικάζηται, ἢ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ.

Σύνοδ. ς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ', ὡς ἄν τις ὑπολάβοι, ὁ κατὰ καιρὸν πάπας ἐξῆρχε τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, οὐδ' αὐτὸς αὐταῖς ἐνομοθέτει· ἀλλ' αὐτὸς μὲν καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἐκκλησία, μέρος ἦν τῆς ὅλης συνόδου· ἡ δὲ σύνοδος ὥσπερ ταῖς ἄλλαις, οὕτω δὴ καὶ τῇ τῆς Ῥώμης ἐκκλησίᾳ ἐνομοθέτει. Ἐπειδὴ γάρ, φησὶν ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς, τῷ ἀρχαίῳ ἀκολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας. ὁ δὲ πεντηκοστὸς πέμπτος φησίν, Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς τεσσαρακοστῆς νηστείαις τοῖς ταύτης σάββασι νηστεύειν παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαρασαλεύτως τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, καθαιρείσθω· εἰ

Σύνοδ. ς περὶ τῶν ἱερέων.

Ἡ αὐτὴ περὶ τοῦ σαββάτου.

ἢ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. ἐκ τούτων ἄρα τῶν κανόνων δῆλον, ὡς αἱ σύνοδοι καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ἐνομοθέτουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

ΟΤι ἢ μόνας τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τῷ πάπᾳ οἰκονομεῖσθαι οἱ θεῖοι πατέρες διετάξαντο, τὰς δὲ λοιπὰς ἄλλας ὑπ' ἄλλον ἀνάγκη πατριάρχην, καὶ μὴ ἐξεῖναι τινὰ ἐπὶ τὴν ἐνορίαν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν, τί χρὴ καὶ λέγειν, τοσούτων κανόνων ταῦτα διοριζομένων; πλὴν, τοὺς ἄλλους ἀφεὶς, ἀνάγνωθι τὸν ἕκτον καὶ ἕβδομον κανόνα τῆς πρώτης συνόδου, καὶ τὸν δεύτερον τῆς δευτέρας, καὶ τὸν εἰκοστὸν ὄγδοον τῆς τετάρτης, καὶ γνώσῃ σαφῶς ὃ νῦν εἶπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

ΑΛλ' ἢ μὲν οὐδὲ ἐφεῖται τινὶ τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῷ πάπᾳ δογματίζειν, ἢ καινόν τι ποιεῖν ἄνευ τῆς γνώμης πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων τοῦτο κελευόντων κανόνων, ἰδίως δὲ τριακοστοῦ τετάρτου τῶν ἀποστόλων· ὅς φησι,

Ἀποσόλ. κανὼν. λδ'.

« Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. ἀλλὰ μηδ' ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

ΣΥ δὲ ἃ μὲν περὶ τῶν πρωτονομιῶν τοῦ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης θρόνου διέθεντο οἱ πατέρες, ἄνω καὶ κάτω προβάλλεις, καὶ ἀσέβειαν τῶν ὅπως δήποτε ἀνθισαμένων καταγινώσκεις· ἃ δὲ οἱ αὐτοὶ περὶ τῆς ἰσοτιμίας τοῦ τῆς νέας Ῥώμης θρόνου, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐθέσπισαν, οὐδ' οὐδενὸς λογίζῃ. καὶ ὅτι μὲν τὸν πάπαν πρῶτον εἶναι τῶν ἄλλων ἐδικαίωσαν, ἐπιμελῶς ἔγνως· ὅτι δὲ τὸν τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπον τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι ἐκείνῳ πρεσβείων, καὶ ὡς ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασιν, ἐνομοθέτησαν, ἑκὼν παρατρέχεις· καὶ ποῖα ταῦτα, ὦ πρὸς Θεοῦ, δικαιοσύνης ἐγκλήματα; ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἄν ποτε περὶ ὑμῶν φθέγξασθαί τι βλάσφημον προαχθείην· εἰ δέ τις, ᾧ τινι δήπου ὑμῶν βραχύ δή τι καὶ μέλει, φιλαρχίαν κατηγορήσειε, πλεονέκτας τε καὶ ὑπερηφάνους ἀποκαλῶν, τί δήποτε πρὸς τοῦτον ἀπολογήσεσθε; Εἰ γὰρ τοίνυν ὁ πάπας οὔτε τῆς τῶν πατριαρχῶν χειροτονίας τὸ κῦρος ἔχει, οὔτε ἔξεστιν αὐτῷ ἄνευ τῆς πάντων γνώμης τι καινὸν δογματίζειν, καὶ τὸν ἡμέτερον πατριάρχην τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι πρεσβείων, καὶ ὡς ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασιν οἱ θεῖοι νόμοι διακελεύονται, πῶς ἡμᾶς ὑπακούειν καὶ πείθεσθαι τῷ πάπᾳ ἀναγκάζετε, οὓς ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων ἡμῶν πατριαρχῶν ποιμαίνεσθαι νόμος; εἶτα πῶς αὐτῷ πείθεσθαι οὐ κελεύεις, ἀκίνητα φυλάττοντι τὰ τῶν θείων πατέρων ὅρια, καὶ μηδὲν τῶν θείων δογμάτων παρακελεύοντι ἢ τοὐναντίον; ἀλλὰ μηδέποτε γένοιτ' ἂν ἡμᾶς εἰς τοσοῦτον ἐληλακέναι μανίας, ὥστε ὀρθόδοξον ὄντα καὶ πανταχοῦ τῶν πατέρων στοιχοῦντα, ἀποστερῆσαι αὐτὸν τῆς τιμῆς, ἣν οἱ πατέρες αὐτῷ δεδώκασιν· εἰ δὲ τῶν θείων παραβάτης εἴη νόμων τε καὶ δογμάτων, τί ζημίαν ἡγεῖσθε εἰ μὴ καὶ ἡμεῖς σὺν ὑμῖν ἀπολλύμεθα; εἰ δὲ καὶ αἱρετικὸν ὄντα καὶ παραδογματιστὴν οὐδὲν κωλύειν φατὲ καὶ οὕτω διάδοχον εἶναι τοῦ Πέτρου, καὶ τὰς κλεῖς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἔχειν, οὐκ ἀντιλέγομεν· διάδοχος μὲν ἔσται, ἀλλ' ὡς νόσος ὑγιείας, καὶ ζάλη γαλήνης, καὶ σκότος φωτός· κλεῖς δὲ τῆς οὐρανῶν βασιλείας ἕξει,

οὐ τὰς

οὐ τὰς ἀνοιγούσας, ἀλλὰ τὰς κλειούσας, καὶ μηδένα εἰσιέναι παρακελευούσας τῶν αὐτῷ ἑπομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔʹ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. ἀλλ' ἀδύνατον τὸν πάπαν αἱρετικὸν εἶναι. ΒΑΡΛΑΑΜ. τί φῄς ἄνθρωπε; νεκρὸν βλέπω, καὶ λέγεις μοι ὅτι ἀδύνατον ἀποθανεῖν; ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. ἀλλὰ πατριάρχαι μὲν πολλοὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις αἱρετικοὶ ἐγένοντο, πάπας δὲ οὐδὲ εἷς. ΒΑΡΛΑΑΜ. οὐκοῦν λεγέτωσαν καὶ οἱ περὶ Μακεδόνιον ὅτι ἐπειδὴ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοπός τις Κωνσταντινουπόλεως αἱρετικὸς οὐκ ἐγένετο, οὐδ' αὐτὸς ἄρα. ἢ μᾶλλον, ἵνα οἰκειοτέρῳ χρήσωμαι παραδείγματι, εἴ τις ὑπὲρ τοῦ ἀκολάστου ἐθέλοι ἐκείνου γυναίου τοῦ γενομένου πάπα ἀπολογεῖσθαι λεγέτω, ὅτι ἐπειδὴ τῶν πρὸ αὐτῆς οὐδεὶς γυνὴ ἦν, οὐδ' αὐτὴ ἄρα· καὶ πῶς ταῦτα σώφρονος λογισμοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Ἐπεὶ δὲ εἰς ἐκκλησίαν Ῥωμαϊκὴν καὶ πίστιν Ῥωμαϊκὴν καὶ αὐτοὺς πιστεύειν ὁμολογεῖτε, καὶ τοὺς ἄλλους οὕτω πιστεύειν ἀναγκάζετε, δεῖ καὶ περὶ τούτων διαλαβεῖν. διαφέρει παρὰ τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἡμῶν, ἐκκλησίαν Ῥωμαϊκὴν εἰπεῖν, καὶ Καθολικὴν ἐκκλησίαν. Καθολικὴν μὲν γὰρ ἐκκλησίαν λέγοντες, τὸ σύστημα νοοῦσι τῶν ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, τῶν ἀκίνητα καὶ ἀσάλευτα τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα διατηρούντων. Ῥωμαϊκὴν δὲ ἐκκλησίαν ὅταν εἴπωσι, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἄλλων κατὰ τὴν οἰκουμένην μερικῶν ἐκκλησιῶν τοῦτο λέγουσι, καθάπερ ὁ εἰκοστὸς τέταρτος κανὼν τῆς Καρθαγένῃ συνόδου, οὕτω λέγων· Ἤρεσεν ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν Ἰννοκέντιον γραφῆναι, ὅπως ἑκατέρα ἐκκλησία πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν ὁ κύριος παραγγέλλει. Οὐδεὶς δὲ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν Καθολικὴν ἐκκλησίαν, Ῥωμαϊκὴν ποτὲ εἶπεν. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον, καὶ πίστιν Καθολικὴν ὅταν λέγωσι, ταύτην νοοῦσιν, ἣν ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ὁμολογοῦσιν, ὅπου περ ἂν τυγχάνοιεν. πίστιν δὲ Ῥωμαϊκὴν ἀντὶ τῆς Χριστιανῶν πίστεως, οὐδεὶς οὐ μανεὶς εἶπεν. ἐνομοθέτηται δὲ οὐκ εἰς Ῥωμαϊκὴν ἢ πίστιν ἢ ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς Καθολικὴν ἢ κοινὴν καὶ πίστιν καὶ ἐκκλησίαν ἡμᾶς πιστεύειν· ἣν πίστιν καὶ ὁμολογίαν καὶ ἐφυλάξαμεν, καὶ εἰς τέλος, Θεοῦ φρουροῦντος ἡμᾶς, φυλάξομεν. ἢ ποῖος μάρτυς τυράννῳ ποτὲ παρεστὼς, ἢ αἱρετικὸς ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ ἐπιστρέφων, ἐν τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ εἶπέ τι τοιοῦτον, ὅτι Πιστεύω εἰς Ῥωμαϊκὴν ἢ πίστιν ἢ ἐκκλησίαν; τίς δὲ τοιαύτην ὁμολογίαν ἀπῄτησέ ποτέ τινα, τὴν ἡμετέραν ἀναιρουμένην γε εὐσέβειαν; οὔτ' οὖν ἡμᾶς δίκαιον εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν φάναι πιστεύειν, οὔθ' ὑμᾶς εἰς Καθολικήν. ἡμᾶς μὲν γὰρ, ἅτε τοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐμμένοντας νόμοις, καὶ σώας καὶ ὁλοκλήρους τὰς ἐκείνης παραδόσεις φυλάττοντας, ἀναγκαιότατον εἰς αὐτὴν πιστεύειν ὁμολογεῖν, ἧς καὶ τὰ δόγματα διατηροῦντες τυγχάνομεν. ὑμεῖς δὲ οἱ τὰς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας παραδόσεις ἀθετήσαντες, καὶ ταύτας εἰς οὐδὲν θέμενοι, ξένα τινὰ καὶ ἀλλότρια ἀντεισαγάγετε δόγματα· πῶς ἂν εἴητε δίκαιοι ἣν ἠθετήσατε ἐκκλησίαν, εἰς ταύτην αὖθις πιστεύειν ὁμολογεῖν; ἀναγκαῖον ἄρα πρὸς ἀντιδιαστολὴν ταύτης τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν προβάλλεσθαι. οὕτω γὰρ ἂν δεικνύοιτε φανερῶς, τῆς καθολικῆς παντάπασιν ἐκκλησίας ἐκπεπτωκέναι. τὰ μὲν γὰρ κοινῇ ἁπάσῃ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ νομοθετηθέντα ὑπό τε τῶν θείων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, αἰσχυνόμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, φυλάττειν ὁμολογεῖτε. ἂν δέ τις ὑμᾶς ἔρηται, πῶς τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα παραβαίνετε νόμον;

Σύνοδ. Καρθαγέν.

ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν εὐθὺς, ὡς ἐπ' ἀκρόπολίν τινα, καταφεύγετε· ὅμοια τοῖς τυράννοις ποιοῦντες, οἳ λόγῳ πείθειν ἀπογνῶντες τοὺς ἀντιμάρτυρας, δρῶσιν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς ἐξουσίας οὐκ ὀκνοῦσι τὰ χείριστα. ταῦτα μὲν ἄλις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϛ.

ΔΕῖ δὲ με ἀνακεφαλαιωσάμενον τὰ διὰ πλειόνων δεδειγμένα, τέλος ἐπιθεῖναι τῷ
α. λόγῳ. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπέδειξα, ὅτι ἕκαστος τῶν ἁγίων ἀποστόλων καθολικὸς ποιμήν
β. τε καὶ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ἀμέσως ὑπὸ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ προεβλήθη. Δεύ-
τερον, ὅτι ὁ μακάριος Κλήμης οὐ τῆς οἰκουμένης ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἰδίως τῆς Ῥώμης,
ὥσπερ ἄλλος ὑπὸ τοῦ κορυφαίου κεχειροτόνηται, καὶ οὔτε πρῶτος οὔτε ἔσχατος ὁ Ῥώμης
τὸν θρόνον, ὑπό τε τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων νομοθεσίας
γ. πρῶτος ἐγένετο. Τρίτον, ὅτι καὶ τὸν τῆς νέας Ῥώμης θρόνον καὶ ὡς ἐκεῖνον ἐν τοῖς ἐκ-
δ. κλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι ἐθέσπισται πράγμασι. Τέταρτον, ὅτι οὔτε νόμος τις κελεύει, οὔτε
συνήθεια κεκράτηκε τοὺς πατριάρχας ὑπὸ τοῦ πάπα χειροτονεῖσθαι, καὶ μὴν οὐδὲ ἐγένετο.
ε. Πέμπτον, ὅτι οὐκ ἐξῆρχεν ὁ πάπας τῶν συνόδων, ἀλλ' αἱ σύνοδοι καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἐκ-
ϛ. κλησίᾳ ἐνομοθέτουν. Ἕκτον, ὅτι διεκρίθη ὑπὸ τῶν θείων πατέρων ἡμῶν τίνας τῶν κατὰ
τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν ὑποκεῖσθαι δεῖ τῷ πάπᾳ, καὶ τίνας ἑκάστῳ τῶν λοιπῶν πατρι-
ζ. αρχῶν. Ἕβδομον, ὅτι οὐκ ἔξεστί τινι τῶν πατριαρχῶν ἢ τῷ πάπᾳ [illegible] τι δογματίζειν
η. ἄνευ τῆς πάντων γνώμης. Ὄγδοον, ὅτι ἐμμένοντι μὲν τῷ πάπᾳ τοῖς τῶν πατέρων δόγμασι
[illegible] ἀπονέμειν αὐτῷ τοσαύτην τιμήν, ὅσην οἱ κανόνες διορίζονται. δίκαιον γὰρ μὴ ἐμμέ-
νοντα, φεύγειν αὐτὸν ὡς λύκον καὶ λυμεῶνα τῆς ἐκκλησίας. Ἔννατον, ὅτι εἰς τὴν καθολι-
κὴν ἐκκλησίαν καὶ πίστιν πιστεύειν δεῖ τοὺς Χριστιανούς, καὶ οὐκ εἰς μερικήν· οὕτω γὰρ ἐξ ἀρ-
ι. χῆς νενομοθέτηται. Δέκατον ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι μέρος ἀποκεκομμένον τῆς ὁλότητος τῆς κα-
θολικῆς ἐκκλησίας ἐστὶ καὶ νενεκρωμένον οἱ τὰς τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν θείων πατέ-
ρων ἡμῶν ἀθετήσαντες παραδόσεις, καὶ εἰς μερικὴν ἐκκλησίαν καὶ πίστιν πιστεύειν ὁμολο-
γοῦντες. οἷς δὲ οὐδὲν οὐδέπω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας παραδόσεως νενόμισται προτιμότερον,
οὗτοι δήπου τὸ ὑγιαῖνον ὑπάρχουσι μέρος, οἷς καὶ μόνοις εἰκὸς εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν φάναι
πιστεύειν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγὼ δίκαιον ἔκρινα πρὸς τὴν σὴν ἀγάπην πέμψαι, παν-
ταχοῦ τῆς ἀληθείας φροντίσας, καὶ μηδὲν κατὰ πάθος εἰρηκώς. σὺ δὲ ταῦτα δεξά-
μενος καὶ ἀναγνούς, εἴ τι ἂν ἔχοις ἀντειπεῖν ἢ πᾶσιν ἢ τισὶν ἢ ἑνί
γε αὐτῶν· ἐχέτω τὴν πίστιν ὁ σὸς λόγος ἐξ ὧν εἴ-
πομεν ἀρχῶν, καὶ μακροθύμως ἀκου-
σόμεθά σου.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΝ.

Εἰ μὲν περὶ ὧν ἀλλήλοις ἀμφισβητοῦμεν, αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, νίκη μόνον ἦν τὸ προκείμενον, καὶ μηδενὸς ὁτουοῦν ἄλλου ἐποιούμεθα λόγον, ἢ τοῦ νικᾶν ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν· οὔτ᾽ ἂν ἐποιοῦμεν εἰκότα, οὔτ᾽ ἂν ἀλλήλων δικαίως ἠνεσχόμεθα δήπου. ἐπεὶ δὲ ἡμῖν τε πόνον ὑποστᾶσι κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν τοσοῦτον, ὑμῖν τε τοσόνδε ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἡμῶν συνελεύσεως προκαταβαλομένοις σπουδῆς, οὐδὲν ἕτερον τὸ προκείμενον, ἢ τὴν ἀλήθειαν ἀναφανεῖσαν ἀμφοτέρους ἀσπάζεσθαι, καὶ εὐκταῖον ἡγήσασθαι ἕρμαιον· μεγάλη ἂν εἴη ἐλπὶς, σὺν Θεῷ συλλήπτορι, πάντα πρᾶξαι κατὰ νοῦν ἀμφοτέρους ἀπαλλάξαι ἀλλήλων. τούτου μὲν οὖν οὐκ ἐπὶ τοῦ προκειμένου νυνὶ τούτου ζητήματος ἐλπίς ἐστι γενήσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἴσως τῶν ἄλλων τῶν ἡμῖν ἀδυνάτων, δυνατῶν ὄντων πάντως τῷ κατὰ τὰ λόγια φάναι. ἀλλ᾽ ἐκείνων μὲν εἵνεκα μέλει Θεῷ, καὶ μελήσει, τῷ, πολλῶν ὄντων οἷς ὀνομάζεται, μὴ ἀπαξιώσαντι καὶ ἀπὸ τῆς εἰρήνης κληθῆναι. πάντως οὐκ εἰς κενὸν ἡμᾶς τρέχειν ἀφήσει, οὐδὲ τὸν τοσοῦτον ἡμῶν ἀμφοτέρων ματαιώσει ἀγῶνα. ἀλλ᾽ αὐτὸς γενόμενος σύνδεσμος καὶ λίθος ἀκρογωνιαῖος, συνάψει ἀλλήλοις ἡμᾶς τὰ διεστῶτα ἑαυτοῦ μέλη, καὶ ἀλλήλους ὡσεὶ ἓν ἅπαντας σῶμα, ὑπὸ μίαν κεφαλὴν ἑαυτὸν ἀπεργάσεται. περὶ οὗ δὲ προεθέμεθα νυνὶ ζητήματος σκέψασθαι, περὶ τούτου τὰ νῦν ποιητέον λόγον, ὑπὸ Θεῷ ἡγεμόνι ἀρξαμένοις ἐντεῦθεν.

Πῦρ καθαρτήριον καὶ κόλασιν διὰ πυρὸς πρόσκαιρον καὶ τέλος ἔχουσαν ὅλως, ἡμεῖς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων οὐ παρειλήφαμεν διδασκάλων, οὐδὲ τὴν τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαν ἴσμεν φρονοῦσαν, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. τὰς μέντοι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων εὐχὰς ἐπὶ τὰς πρόσθεν πρεσβείας ὑπὲρ αὐτῶν, ἀνύειν τι δύνασθαι, τοῦτο καὶ πάνυ τιθέμεθα, πιστεύοντες τοῖς ἀποφηναμένοις ὑπὲρ τούτου πατράσιν· ὅτι μὲν αἵ τε τῶν ἀξίων ψυχαὶ, καὶ μηδὲν αὐταῖς συνεπισπώμεναι πονηρὸν, τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσὶν ἄξιαι, αἵ τε τῶν καταχρησαμένων τῷ παρόντι βίῳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἐν τῆς ἡδονῶν, καὶ μηδένα τοῦ καλοῦ λόγον πεποιημένων, αἰωνίου κολάσεως· τοῦτο μὲν φρονοῦμεν καὶ λέγομεν, καὶ ὑμᾶς οὕτω δεχομένους τὸν λόγον ἐπαινοῦμέν τε καὶ θαυμάζομεν, καὶ τῷ Θεῷ χάριν ὁμολογοῦμεν ὧν ἠκούομεν περὶ ὑμῶν πρότερον, καταγνόντες ὡς οὐ καλῶς εἰρημένων. ὑφ᾽ ὧνπερ καὶ εἴρητο ὅτι καὶ αἱ μέσωσπερ περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ κακὸν ἔχουσαι, καί τινα (ὡς σῶμα περιβαλόμεναι

μέναι παθητὸν) ἐπισυρόμεναι ἁμαρτήματα μὴ θανάσιμα, οὔτε τῇ αἰωνίῳ ὑποβάλοιντο αὖ δίκῃ (οὐ γὰρ ἄξιον τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ, ὥσπερ οὖν δοκεῖ καὶ ἡμῖν) οὔτε τῆς τοῦ Θεοῦ τεύξονται δόξης, μὴ καί τινα ποινὴν ... ὧν δέον οὐκ ἐπετέλεσαν, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἀποθέμεναι μολυσμόν, ἐν τούτῳ δὴ καθαρτηρίῳ πυρί, καθὼς ὑμεῖς ἐν τῇ περὶ τούτου ἀπολογίᾳ ἐξέθεσθε. ἐνταῦθα δὴ ἡ διαφορά, καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ οὐχ ὁμολογοῦμεν ὑμῖν. τὸ μὲν γὰρ μὴ τῆς αἰωνίου ταύτας ἀξίας εἶναι κολάσεως, καλῶς λέγεται, καὶ ἀντιφῆσαι οὐκ ἔστι· τὸ δὲ καὶ καθαρτηρίου ἐπιδεηθῆναι πυρός, τοῦτο πρόσκομμα γίνεται, καὶ περὶ τούτου διαφερόμεθα. περὶ τούτου καὶ δὴ ποιητέον τὸν λόγον, οὕτω αὐτὸ διελομένοις· τὰ περὶ τούτου ζητούμενα διχῇ μὲν διῄρηται· θάτερον δὲ αὖθις τῶν δύο, τὴν εἰς δύο τομὴν καὶ διαίρεσιν ἐπιδέχεται.

Πρῶτον μὲν γὰρ ἐστὶ ζητητέον, εἰ τινῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις μετὰ θάνατον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ κτίσαντος χορηγεῖται. δεύτερον δέ, εἰ διὰ κολάσεως, ἢ ἁπλῶς τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ ταῖς τῆς ἐκκλησίας ἐλεούμενος λιταῖς. εἰ δὲ διὰ κολάσεως, πότερον ἄλλης τινὸς καθάρσεως, οἷον εἱρκτῆς, ἢ ζόφου τε καὶ ἀνίας, ἢ καὶ ἐξ ἀνάγκης πυρός, καὶ τούτου σωματικοῦ, ὁποῖον ὑμεῖς διατείνεσθε. οὕτως οὖν τούτου διῃρημένου, ἡμεῖς τῷ μὲν τελευταίῳ ἐπὶ τούτῳ (τοῦτο δ' ἐστὶ διὰ κολάσεως τῆς διὰ καθαρτηρίου πυρὸς) τὰς ψυχὰς διελθούσας ἐπὶ τὴν αἰώνιον ἀφικέσθαι ζωήν, οὐ πειθόμεθα, ὅτι μήτε παρά τινος τῶν διδασκάλων αὐτὸ παρειλήφαμεν, ἔτι τε καὶ φόβος οὐ μικρὸς ὑποθρύπτει ἡμᾶς μὴ πῦρ πρόσκαιρον ὑποθέμενοι πρόσκαιρόν τε καὶ καθαρτήριον, τῷ παντὶ λυμηνώμεθα τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. τοῦ γὰρ Θεοῦ ἡ σωτηρία εἰς αἰώνιον πῦρ ἀποπορευθῆναι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπελεύσεσθαι, ὁποῖον δὴ τῶν ἀπειληθὲν τὸ πῦρ, τοῦτο μόνον ἴσασιν οἱ πιστοί, καὶ περὶ τούτου τὰς ἀκοὰς ἐκ παίδων ἐνήχηνται, καὶ πρὸς τοῦτο ἀφορῶντες, κἀκεῖνο δεδιότες μάλιστα πάντων, καὶ λόγον ἀποδιδόασι πάντα καὶ πρᾶξιν. εἰ δὴ νῦν ἐκ νέου καὶ πρόσκαιρον ὀνομάσωμεν πῦρ, δέος μὴ τῶν ὑποβαλόντες εἶναι οἱ πιστοὶ τὸ αἰώνιον, καὶ πᾶν ἤδη τοιοῦτο νομίσωσι πῦρ, κἀντεῦθεν τὰ περὶ ψυχῆς νοήσωσι, καὶ τὴν τῆς αἰωνίου κολάσεως μνήμην τῶν ψυχῶν ἀποικίσωσιν, τέλος κολάσεως θέντες. ὅθεν ὡς πολλὰ μὲν ἕπεται ἄτοπα, πολλὴν δὲ ἐπιδείξονται περὶ τὴν οἰκείαν πολιτείαν ἀμέλειαν, καὶ πολλὴν χορηγήσουσιν ὕλην τῇ αἰωνίῳ κολάσει, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. διὰ ταῦτα οὖν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν εἰρήκαμεν τοιοῦτον οὐδέν, οὐδ' ὅλως ἐροῦμεν. Ὅτι δὲ αὖθις ἁμαρτιῶν ἄφεσις δίδοται τοῖς συγγνωστὰ πταίσασιν ἐκ Θεοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος λύσιν, ὅπερ ἦν καὶ πρῶτον τῶν ζητουμένων, τοῦτο καὶ τῶν διδασκάλων λεγόντων ἀκούομεν, ὃν ἐκεῖνοι διδάσκουσι τρόπον. Περὶ τοῦ τρόπου δὲ δὴ καὶ δεύτερος ὁ λόγος λοιπός. τοῦτο δ' ἐστίν, εἰ διά τινος κολάσεως, κολάσεως δὲ οἷον εἱρκτῆς ἢ τινὸς ζόφου, ἢ ἁπλῶς διὰ τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν ἱλεούμενον αὐτὸν τὰ τοιαῦτα ἀφιέναι ἁμαρτήματα. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τανῦν οὐ καιρὸς εἰπεῖν· πρὸς δὲ τὰ παρ' ὑμῶν εἰσενηνεγμένα τὸν λόγον τρεπτέον, καὶ δεικτέον ὡς οὐδαμῶς τῶν ἑαυτῶν λόγων καθαρτηρίου πυρὸς ἀπομνημονεύουσιν οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας διδάσκαλοι, καὶ ἅπερ ἡμῖν προσεκομίσατε ῥητὰ τούτου συστατικά, ἐξηγητέον κατὰ δύναμιν αὐτίκα.

Τὴν μὲν ἀπὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ματθαῖον θείου εὐαγγελίου εἰσενηνεγμένην ὑμῖν μαρτυρίαν, αὐτόθεν ὅπερ ἡμῖν ἄνωθεν εἴρηται, οὐ πολλὸν ποιησόμεθα λόγον. δῆλα γὰρ καὶ παντί, ἄφεσιν μὲν τινῶν ἁμαρτημάτων μετὰ θάνατον χορηγήσεσθαι τισὶν καὶ πάνυ δηλοῦντα. ὅτῳ δὲ τρόπῳ, καὶ εἰ διὰ κολάσεως, καὶ ταύτης διὰ πυρός, οὐδ' ἀποσημαίνονται ὅλως. ὅτι γε μὴν ταῦτα τὸ καθαρτήριον πῦρ οὐκ εἰσάγουσιν οὐδαμῶς, καὶ

δῆλον

ἡλίου φανώτερον. τὸ γὰρ κοινὸν ἀφήσει, καὶ καθαίρει διὰ πυρὸς καὶ κολάσεως, ἢ γὰρ κολάσεως, ἢ ἀφήσεως χρεία καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοῖν. ὃς γὰρ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ προστίθησι πλέον οὐδέν. ἔτι καὶ οὐδὲν τὸ Μακκαβαϊκὸν ἐκεῖνο, Καλὸν [illegible], καὶ σωτηριῶδες τὸ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων εὔχεσθαι, ὅπως αὐτῷ ἁμαρτιῶν ἀπολυθῶσιν· οὐδὲν οὐδ' αὐτὸ προφέρει λέγον περὶ κολάσεως, καὶ ταύτης ὀνομασμένης, ἀλλ' ἢ μόνον ἐλπίδι τῆς ἁμαρτημάτων τῆς ἀπὸ χρημάτων ἀφήσεως, ὑπὸ τῶν τοῦ Θεοῦ δίκης περιτρέπεται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπ' αὐτὸ δὲ δὴ τὸ πολυθρύλλητον ἴωμεν, καὶ τὸ τοῦ μακαρίου Παύλου ῥητὸν ἐξετάσωμεν, ὅ,τι νοεῖ, μάλιστα μὲν ταῖς τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦντες ἐξηγήσεσί τε καὶ θεωρίαις τῶν ἡμετέρων· ἰδ' οὖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔτι τὸν νῦν ἄνωθεν πᾶσι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐπιστήσαντες (ὡς ἐνὸν) καὶ κατ' ἴχνος τοῖς λόγοις ἑπόμενοι, ἕως ἂν τὸν ἀληθῆ τοῦ κήρυκος νοῦν δυνηθείημεν ἅψασθαι. — Λουκ. ιβ. — Ματθ.

Θεμέλιον, φησὶν, ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, κάλαμον, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει ὃ ἐπῳκοδόμησεν, μισθὸν λήψεται, εἴ τινος κατακαήσεται τὸ ἔργον, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. — Κορινθ. α. κεφ. γ.

Πρῶτον μὲν οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γλῶτταν, ἔργον ἐποιήσατο ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κήρυκος ἑρμηνείαν, ὥσπερ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης γραφῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἐκείνου φέρεται βίῳ, καὶ ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, ὡς παντὸς μᾶλλον ἀληθῶς εἰρημένῳ ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι βουληθέντα, πολλὰ μὲν ἰλιγγιᾶν, ἀφορῶντα πρὸς τὸ βάθος τῶν νοημάτων τοῦ ἀποστόλου, πολλὰ δὲ δεδιέναι μὴ κατόπιν λειφθῇ τῆς διανοίας ἐκείνου. ὅθεν ἐπ' εὐχὴν τρεψάμενον, καὶ πολλὰ δεηθέντα τοῦ Παύλου συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὸ προκείμενον σπούδασμα, οὕτως ἅψασθαι καὶ τοῦ ἔργου. τὸν δὲ μακάριον Παῦλον τοῦτο μὲν ἀποδεξάμενον τὸ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μέτριον, τοῦτο δὲ καὶ δηλῶσαι βουλόμενον, ὡς κατὰ νοῦν αὐτῷ εἴη ἑρμηνεύεσθαι τ' ἑαυτοῦ γνώσεσθαι τὸν Ἰωάννην, ὀφθῆναι παρεστῶτά τε αὐτῷ καθημένῳ καὶ λοιπὸν ἁψαμένῳ τοῦδε ἔργου, καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα. ὀφθῆναι δὲ Πρόκλῳ τῷ καὶ μαθητῇ Ἰωάννου καὶ διαδόχῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου. καὶ ὁ τρόπος οἷος· τὸν ἐν τέλει τινὰ δυστυχίᾳ χρησάμενον, καὶ ὀργῆς που * πειρώμενον βασιλικῆς, τὸν δὲ Πρόκλον ὑπανοίξαντα τὴν τοῦ δωματίου θύραν τοῦ διδασκάλου ὡς εἰσελθεῖν τε καὶ ἀπαγγεῖλαι, ἰδεῖν ἄνδρα τινὰ ὄπισθεν παρεστῶτα τῷ Ἰωάννῃ ὑποκεκυφότα μικρὸν, καὶ πρὸς τὸ οὖς ὑποψιθυρίζοντα· ὑποστρέψαντα δή τινα παρ' αὐτὸν εἰσιέναι, μὴ εἰδότος αὐτοῦ, ὑποστρέψαι καὶ εἰπεῖν τῷ δυστυχοῦντι ἀνδρὶ, ἀπιόντα εἰσαῦθις ἐπανελθεῖν. καὶ τοῦτο ἐπὶ τρισὶ νυξὶ γέγονεν ἐφεξῆς. καὶ ὁ πειρώμενος ἄνθρωπος οὐκ ἀφίστατο τοῦ Ἰωάννου ἐγκύψαντος ἤδη πρὸς τῷ ἔργῳ λοιπὸν, καὶ τὴν τοῦ Παύλου τὴν ἐξήγησιν ποιουμένου· ἀλλ' ἅμα τ' ἀπαγγελεῖν ὁ Πρόκλος εἰσῄει, κἀκεῖνος αὐτῷ ἐφαίνετο πειρώμενος. ὡς δὲ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐμνήσθη ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ὁ θαυμάσιος Ἰωάννης (ᾔδει γὰρ δὴ τὰ περὶ αὐτοῦ πρότερον, καὶ συγκείμενον ἦν παρ' αὐτὸν ἀφικέσθαι) ἐθαύμασέ τε εἰ μὴ μέχρι τοῦ νῦν ἦλθε, καὶ τοῦ Πρόκλου ἐπύθετο. ὁ δὲ, Καὶ πάνυ μὲν, ἔφη, καὶ ἦλθε καὶ πολλάκις. ἀλλὰ σὺ δια-

μεκύμενον ἑτέρῳ ὁμοίως εἰσῄειν ὁρῶν, ἐθαύμαζόν τε, καὶ ὄχλον συνεπισχεῖν ἐδίδουν. τὸν δὲ συμβάλλοντα τὸ εἰρημένον, εὐθὺς ἐξετάσαι τε σχῆμα καὶ εἶδος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ἐπιμαθόντα ἀναφαντίαν τε φαίνεσθαι, καὶ τῇ ἐπηρτημένῃ ἐκεῖσε τοῦ Παύλου εἰκόνι αὐτὸν ἐμφερῆ, μεγάλα τε δοξάσαι Θεὸν καὶ τὸν Παῦλον, καὶ εὔελπιν γεγονότα προθυμότερόν τε τοῦ προκειμένου ἅψασθαι ἔργου, καὶ τὸ πᾶν συμπερανεῖσθαι συλλαβομένου Θεοῦ καὶ τοῦ Παύλου. οἵα δὲ χάρις τούτοις ἐπικέχυται τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ὡς κάλλει τε φράσεως καὶ νοημάτων, ὥρᾳ τε καὶ βαθύτητι πάντας ὑπερεβάλετο, μόνοι δύναιντο ἂν εἰδέναι οἱ τῆς ἐκείνου συνιέντες φωνῆς.

Οὗτος οὖν, ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνωμεν λόγον, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ γενόμενος, καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων, οὐδὲν τοιοῦτον οὐδ' εἶπεν, οὐδ' ἐνενόησεν ὅπερ ὑμεῖς λέγετε. οὐδὲ καθαρτήριον καὶ πρόσκαιρον πῦρ ὑπεμφαίνειν ταύτην τὴν φωνὴν ἀπεφήνατο, ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀτελευτήτου κολάσεως τὸν λόγον ἐδέξατο. ξύλα τε γὰρ καὶ καλάμην καὶ χόρτον, τὰ τῆς αἰωνίου φλογὸς ὑπεκκαύματα λέγειν ὑπείληφε τὸν ἀπόστολον καὶ πῦρ τὸ αἰώνιον· τὴν δὲ ἐν πυρὶ τῶν κολαζομένων σωτηρίαν, τὴν διαμονὴν τὴν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ διηνεκὲς τοῦ κολάζεσθαι. ἵνα γὰρ μή τις ἀκούσας πῦρ, εἰδὼς δὲ καὶ σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀναλήψεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς δ' ἁμαρτωλοὺς ἤδη καὶ παθητόν, ὑποπτεύσῃ χρόνῳ ποτὲ παθεῖν, καὶ φθαρῆναι ἐκεῖνα τὰ σώματα τούτῳ δὴ πυρί, καὶ τέλεον ἀναλωθῆναι, καὶ μάλιστα καῦσιν τῶν ἔργων ἀκούσας, πρὸς τοῦτο ἀνθιστάμενος ὁ διδάσκαλος, οὐκ ἔσται …, φησίν, οὐκ ἔσται. οὓς γὰρ ἂν ἐκεῖνο λάβῃ τὸ πῦρ, αἰωνίως καθέξει κολάζον, καὶ ἀπολύτρωσις ἐκεῖθεν οὐκ ἔσται. εἰ γὰρ δὴ καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἐξαίφνης ἐκείνῃ γενήσεται, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἀναλωθήσονται, ἀλλὰ διαμενοῦσι κολαζόμενοι, σεσωσμένοι, καὶ ὄντες εἴσω τοῦ πυρός. οὕτω μὲν οὖν οὗτος ἐξεδέξατο ῥητὸν τοῦτο· οὕτω δὲ καὶ τῶν διδασκάλων οἱ πλείους, οἷς οὐ χρεὼν ἀπιστεῖν.

Εἰ δὲ τὸν μακάριον Αὐγουστῖνον ἡμῖν προβάλλεσθε, καὶ εἴ τινα κατ' ἐκεῖνον τῶν Λατίνων ἁγίων ἄλλως ἐκδεξαμένους τὸν λόγον, καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ὑπειληφότας λεχθῆναι· πρῶτον καὶ φαίημεν ἂν καὶ μάλα δίκαιον τοὺς Ἕλληνας τοῖς Ἕλλησι δεῖν ἐπιστῆσαι μᾶλλον, καὶ τῆς ἐκείνων φωνῆς τοὺς τὴν αὐτὴν ἀφιέντας συνιέναι, καὶ ὑμεῖς ἂν συγχωρήσαιτε. εἰ οὖν τὰ Ἑλληνικῶς τῷ κήρυκι γεγραμμένα οὐδεὶς τῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἀφιέντων ἁγίων ἄλλως φαίνεται συνιεὶς καὶ ἑρμηνεύσας ἢ ὡς ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐκείνοις ἐχρῆν μᾶλλον πιστεύειν, τοσούτοις οὖσι καὶ τηλικούτοις. τοὺς μὲν γὰρ Λατίνους ἁγίους τὰ μὲν τῇ μεταφορᾷ τῆς γραφῆς οὐκ εὐπορήσασι λέξεως προσφυοῦς, δηλώσῃ ὃ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν βούλεται, φαίημεν ἂν εἰς ταύτην διάνοιαν ἀπαχθῆναι· τὸ δὲ καὶ μεῖζόν τι κακὸν ἀναιροῦντας, συγχωρῆσαι τὸ ἔλαττον. ὡς γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν Αὐγουστίνου δείκνυται λόγων, ἦσάν τινες οἳ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐπὶ πάσας εἷλκον ἁμαρτίας, πᾶσαν νομίζοντες εἶναι καθάρσιμον, ὡς καὶ τὴν αἰώνιον τέλος ἕξειν ποτὲ κόλασιν. τοῦτο οὖν βουλόμενος ἀνελεῖν, καὶ τῶν ψυχῶν ἀπελάσαι, τῇ μέσῃ ταύτῃ συγχωρεῖ κολάσει, παράδοξον δοὺς πῦρ, κἂν τῆς λέξεως ἴσως αὐθεντίας ἀπενεχθεὶς ἐπὶ τοῦτο. τὸ γὰρ σωθῆναι καὶ σώζεσθαι, καὶ ἡ σωτηρία ἁπλῶς, οὐδὲν ἄλλο παρὰ τοῖς Ἕλλησι ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ βούλεται γλώττῃ, ἢ τὸ διαμένειν καὶ εἶναι. τοῦτο δὲ καὶ αὕτη ἡ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ δηλοῖ ἔννοια. ἐπειδὴ γὰρ φύσις μὲν πυρὸς, ἀπολλύναι, οἱ δὲ αἰωνίᾳ κατέχονται δίκῃ οὐκ ἀπολοῦνται (οὐ γὰρ οὐδ' αἰωνίως κατείχοντο) μένουσιν, φησίν, ὄντες τε καὶ σωζόμενοι, κἂν τῷ πυρὶ κατακαίονται.

Πρῶτα

Πρῶτα μὲν οὖν πρὸς τοῦτον ἀπαντησόμεθα τὸν λόγον. ἔπειτα δὲ καὶ τὸν μὲν τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γραικῶν ἀξίαν ἁπάντων ἡμμελωδηκότων [illegible]ον τὸν λόγον, ὡς λέγομεν, ὑπὸ δὲ Αὐγουστίνου καὶ τῶν Λατίνων, αὐτοὶ μέσοι γινόμενοι, μηδέν τι περὶ ἀποστολικῶν ἐπισκεψάμενοι λόγων, καὶ κατ' ἴχνος ἑπόμενοι, θεωρήσομεν ὅ,τι δηλοῖεν, τὴν ἀλήθειαν προτετιμηκότες ἁπάντων. ἔχει γοῦν οὕτως. Ὁ μὲν θεμέλιος φησὶ καταβέβληται, καὶ ἄλλον οὐκ ἔστι θεῖναι λοιπόν. εἷς γὰρ ἐστὶ καὶ ὁ αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ μὴ ἀποστῆσαι εἰς αὐτόν. ἄχρι μὲν οὖν μέχρι τούτου περὶ δογμάτων ὁ λόγος· τὰ δὲ ἑξῆς περὶ φιλοσοφίας τῆς πρακτικῆς. περὶ γὰρ πιστοὺς τὸν λόγον ποιούμενος, τὸν μὲν λόγον τῆς πίστεως, καὶ μάλιστα τῆς ταύτης θεμέλιον (ὁ δ' ἐστὶν ἡ εἰς τὸν σαρκωθέντα Θεὸν πίστις) ἐνδείξασθαι φησὶν, οὐκ ἔστιν οὐδένα, ἐπεὶ τὸ, τὸν τοῦτο τολμήσαντα τὸ πᾶν ἀνατρέψαι λοιπόν. ἐπεὶ δὲ πάσης ἔργα νεκρὰ τῆς πίστεως αὐτὴ, ἥ τε πίστις αὐτὴ τῶν ἔργων ἰσχύει οὐδὲν, τῇ πίστει λοιπὸν καὶ τὸν περὶ τῶν πραγμάτων προστίθησι λόγον, καὶ περὶ τῶν ἐποικοδομούντων τὸν λόγον ποιεῖται. διαιρεῖται δὲ αὐτὸν εἰς δύο καὶ μόνα, τρίτον καὶ μέσον ὑπεμφαίνων οὐδέν. χρυσὸν μὲν καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους, τὰς ἀρετὰς ὀνομάζων· ξύλα δὲ καὶ καλάμην καὶ χόρτον, ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ ἐναντία, δηλαδὴ τὰς κακίας. καίτοι τότ' ἂν εἶχεν ἴσως καί τινα τὴν ἀνάγκην ὁ ὑφ' ὑμῶν λεγόμενος λόγος, εἰ διχῇ μὲν τὴν κακίαν διῄρει· ὑπὸ καὶ Θεὸν δὲ ταύτης τὸ καθάρσιμον, τὸ δὲ ἄλλο τῆς αἰωνίου καθάρσεως ἀξιοῦν. νῦν δὲ πεποίηκε τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ τοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς παραιτίους (λέγω τὰς ἀρετὰς) τάς τε τῆς αἰωνίου δίκης κακίας ἀριθμησάμενος, εἶτα ἐπάγει ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεσθαι. προστίθησι δὲ καὶ τὸ πότε, τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἡμέραν ὑποσημαίνων, ἐν ᾗ κατ' εἶσιν ὁ Θεὸς τὰ κατ' ἀξίαν ἀποδώσων ἑκάστῳ. Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, φησὶν, ὅτι ἀποκαλύπτεται ἐν πυρί. αὕτη γὰρ ἐστιν φανερῶς ἡ τῆς δευτέρας ἐλεύσεως τοῦ σωτῆρος, καὶ ὁ μέλλων ἐκεῖνος αἰὼν, ἡμέρα κυρίου καλούμενος. ἢ ὅτι μὴ πέφυκεν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν συγκρινόμενος ἡμέρα, ὡς πρὸς νύκτα ἀνάλογεῖ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις φησὶν ὁ αὐτὸς, Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. Ῥωμ. ιγ.
αὐτὴ οὖν ἐστὶ, ὡς εἴρηται, καθ' ἣν ἐρχομένου μετὰ δόξης αὐτοῦ, πυρὸς ποταμὸς αὐτοῦ προ- Δανιὴλ ζ.
πορεύσεται· περὶ οὗ φησὶ, καὶ ὁ Δανιὴλ προφήτης, Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ψαλ. μθ.
καὶ ὁ Δαβὶδ αὖθις, Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά. καὶ αὖ- Πέτρου
θις, Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ. περὶ ἧς καὶ ὁ μακάριος Πέτρος φησὶν, Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ἐπιστ. α.
ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυ- κεφ. γ.
θήσονται. καὶ αὖθις, Προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν, ἔγραψεν ὑμῖν. Ἐξ ὧν δῆλον ἁπάντων, ὅτι περὶ τῆς τελευταίας ἐκείνης ἡμέρας καὶ τοῦ διαιωνίσοντος κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν πυρὸς, ὁ μακάριος Παῦλος ἐνταῦθα τὸν λόγον ποιεῖται. Τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο, φησὶν, ἑκάστου τὸ ἔργον, ὁποῖόν ἐστι δοκιμάσει· ἃ μὲν φωτίζον, ἃ δὲ σὺν αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς δράσασι κατακαῖον. τὸ γὰρ δὴ πῦρ τοῦτο, οἵ τε διδάσκαλοι πάντες, ὅ,τε μέγας Βασίλειος, διπλοῦν ἀπεφήνατο εἶναι. καὶ μάλιστα πάντων ἐστὶ ἐκεῖνο τὸ ψαλμικὸν ἐξηγούμενος, Φω- Ψαλ. κη.
νὴ κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς, τὸ ἡτοιμασμένον εἰς κόλασιν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς Βασίλ.
ἀγγέλοις αὐτοῦ· Πῦρ, λέγων, ἐκεῖνο διακόπτεται τῇ φωνῇ τοῦ κυρίου, ἵνα ἐπειδὴ δύο εἰσὶ δυνάμεις, ἥ τε καυστικὴ, ἡ δὲ φωτιστικὴ, τὸ μὲν δριμὺ καὶ κολαστικὸν τοῦ πυρὸς τοῖς ἀξίοις τῆς καύσεως προσαπομείνῃ, τὸ δὲ φωτιστικὸν αὐτοῦ καὶ λαμπρὸν τῇ φαιδρότητι τῶν εὐφραι-

νομένων ἀποκληρωθῇ. φωνὴ οὖν κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός, καὶ μερίζοντος, ὡς ἀλαμπὲς μὲν εἶναι τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἄκαυστον δὲ τὸ φῶς τῆς ἀναπαύσεως διαμεῖναι. τοῦτο τοιγαροῦν τὸ μὲν ἐστὶν ὅσα περιδραξάμενον τῶν δικαίων, φωτίσαι τε αὐτοὺς καὶ λαμπρῦναι, χρυσίου τε παντὸς ἀποφῆναι λαμπροτέρους· τὸ δὲ ὅσα τοὺς πονηροὺς καταλαβὸν, κατακαίειν τε καὶ αἰωνίως κολάζειν. διὸ φησὶν, κρείττω ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. ὧν μὲν γὰρ τὰ ἔργα μένει κρείττω τοῦ πυρὸς ἐκείνου φανέντα, ἢ μᾶλλον οἰκεῖα τῇ φωτιστικῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, φίλα συγγινόμενα φίλῳ, καὶ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, καὶ τῷ φωτεινῷ τὰ φωτεινὰ, οὗτοι μισθὸν λήψονται. εἰς ἃ δὲ ἐπιδείξεται τὴν καυστικὴν ἐνέργειαν ἑαυτοῦ, πρὸς ἔξαψιν ἐπιτήδεια ὄντα, καὶ τοῦτον ἐν αὐτῷ σώζοντα τὸν λόγον, ὃν πρὸς ἄλλην τινὰ φλόγα ξύλα καὶ καλάμη καὶ χόρτος, τὰ τῶν ὑλῶν εὐκατάπρηστα καὶ εὐανάπτα, οἱ τούτων ἐργάται ζημιωθήσονται. οὐ μέντοι καθ' ὃν τρόπον τὰ πονηρὰ ἐκεῖνα ἀφανισθήσονται ἔργα, καὶ ἀναλωθήσονται τῷ πυρὶ, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἐργασάμενοι. αὐτοὶ γὰρ ἐν τῷ πυρὶ διατελέσουσι διαμένοντες, καὶ αἰώνια κολαζόμενοι. πρῶτα μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ μὴ τῶν κακιῶν πεποιηκέναι διαίρεσιν εἰς θανασίμους καὶ μὴ τοιαύτας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων ἁπλῶς εἰς ἀρετὰς καὶ κακίας· δεύτερον δὲ, τῷ πότε ταῦτα γενήσεται διὰ τῆς τελευταίας ἡμέρας ὑποσημαίνειν, ὃ καὶ μακάριος φησὶ Πέτρος· καὶ τρίτον, τῷ περιδράξασθαι λέγειν τὸ αὐτὸ καῦον πῦρ τά τε τῶν ἔργων εὐανάπτα, τά τε πράξαντα διαμένειν ἀνάλωτα, δῆλός ἐστιν ὁ μακάριος Παῦλος, οὐ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς τὸν λόγον ποιούμενος, ὃ καὶ περὶ μικρᾶς τινὸς ἁμαρτίας ὑμεῖς οὐ πᾶσαν κακίαν ἁπλῶς καὶ περὶ τῆς κρίσεως δοξάζετε δηλαδὴ, καὶ κατὰ ἀνάπαυσιν τῶν καθάρσιμα πεπραχότων, οὐχὶ δήπου τῶν δικαίων, ὧν χρυσὸς καὶ τίμιοι λίθοι τὰ ἔργα· ἀλλὰ περὶ τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀτελευτήτου κολάσεως, καθ' ἣν ταῦτα γενήσεται· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις τοῦ Ζημιωθήσεται, ὧν τὰ ἔργα εὐανάπτα, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς αἰωνίως κολαζομένους δηλοῖ, καὶ τοὺς ζημιουμένους τὴν τοῦ θείου φωτὸς μετουσίαν, καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ δοκιμάσαντος· ἃ τοῖς καθ' ὑμᾶς καθαιρομένοις οὐδαμόθεν προσήκει, εἴπερ οὗτοι πρὸς τὸ μηδὲν ζημιοῦνται, καὶ μεγάλα κερδαίνουσιν, ἀποτιθέμενοι μὲν τὴν κακίαν, μεταμφιεννύμενοι δὲ τὴν καθαρότητα καὶ τὸ ἄσπιλον. Οὕτω μὲν οὖν ἡμεῖς τὸ ῥητὸν ἐκδεχόμεθα. τοῦτο οὕτω δ' ἴσως καὶ καὶ ἀληθὲς ἔχειν δοκεῖ. εἰ δέ τις ἄλλως αὐτὸ ἐξηγήσατο, σωτηρίαν μὲν τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς κολάσεως, διέλευσιν δὲ διὰ τοῦ πυρὸς τὴν καθάρσιμον ἐννοήσας, φαίνεται φανερῶς τῆς ἀκριβείας μὴ ἀφικόμενος. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἂν εἴη, ὅπου γε πολλοὶ τῶν διδασκάλων φαίνονται διαφόρως ἐξηγούμενοι τὰ ῥητὰ τῆς γραφῆς, οὐ πάντες ἐπιτυγχάνοντες ὁμοίου τῆς ἀκριβείας. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν τὴν αὐτὴν ῥῆσιν πρὸς διαφόρους ἀποδιδομένην ἐννοίας ἐφαρμόζειν ἁπάσαις ὁμοίως. ἀλλὰ ἡμᾶς δὲ δεῖ τὰς κυριωτέρας τούτων ἐκλεγομένας καὶ συμφωνοτέρας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασι, τὰς λοιπὰς ἐν δευτέρῳ τίθεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ καί τινων ῥητῶν ἐπεμνήσθητε τῶν πατέρων δοκούντων συμβαίνεσθαι τοῖς παρ' ὑμῶν εἰρημένοις, διὰ βραχυτάτων, ὡς ἔνεστι, καὶ περὶ τούτων ἐροῦμεν, τὸ τοῦ λόγου μῆκος ἐκφεύγοντες. πρῶτον μὲν οὖν εἴπερ τὸν μέγαν Βασίλειον προσηνέγκατε ἐν ταῖς κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν εὐχαῖς λέγοντα, καὶ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον, ἔτι δὲ καὶ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ Ἰωάννην θεῖον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν πάμμεγαν Διονύσιον, οὐδὲν ἄλλο δηλοῦντα, ἢ ὅτι πρὸς τινῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν οἷαί τ' εὐχαὶ καὶ αἱ ὑπὲρ τούτων δεήσεις λυσιτελοῦσι ἐπὶ πάντων, ὑμεῖς τε οἴδατε, καὶ πολλοῦ λόγου δεῖν οὐ νομίζομεν. ἔπειτα δὲ ἃ φατὲ τὸν μακάριον

Θεοδώρητον

θεοδίδακτον λέγειν, ἄνδρα σοφόν τε καὶ θεῖον, καὶ μέγα ἐπὶ λόγοις ἔχοντα τὸ κλέος, εἰ μὲν καὶ παρ' ὑμῖν οὕτως εὑρίσκετο ἔχοντα, εἶχον ἄν τινα λόγον, καί τινος ἴσως ἀπολογίας ἐδέησεν. ἐπεὶ δὲ πολλῶν ὄντων τῶν ἐκείνου παρ' ἡμῖν συγγραμμάτων, ἐν οὐδενὶ φαίνεται πώποτε εἰρηκώς, οὐδὲ λόγου ἡμῖν δεῖ πρὸς τἀκείνου.

Λοιπὸς δὴ Γρηγόριος ὁ μακάριος ὁ τῆς Νυσσέων προστάτης ἐκκλησίας, ὃς δὴ μᾶλλον τῶν ἄλλων δοκεῖ λέγειν ὑμῖν συνιστάμενον. καίτοι βέλτιον ἦν σιωπῇ τὰ ἐκείνου τιμᾶσθαι, καὶ μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναγκάζεσθαι τὴν ὑπὲρ τούτου ἀπολογίαν φανερῶς ἐν τῷ μέσῳ ποιεῖσθαι. ῥητέον δ' οὖν ὅμως (ὡς ἔνεστι) τὴν εὐφημίαν φυλάξασι τῷ πατρί. Ἄνθρωπος ἦν, ἀνθρώπῳ δὲ, κἂν ὅτι μάλιστα εἰς ἄκρον ἁγιωσύνης ἀφίκηται, οὐκ ἀδύνατον ἁμαρτεῖν, καὶ μάλιστα περὶ ἃ μηδεμία προσέβη ἐξέτασις, μηδὲ κοινῇ συνελθόντες πατέρες τὸ δοκοῦν ἐψηφίσαντο. δῆλον γὰρ δὴ τοὺς πολλοὺς ὑπὲρ τὸν ἕνα τὰ ἀληθῆ δύνασθαι συνιέναι, εἴγε εἰσὶ δύο ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα. τοῦ γοῦν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως μήπω ἐξητασμένου ζητήματος, τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκαταστάσεως δόξης καὶ οὗτος ἀντέχεσθαι δοκεῖ, καὶ τέλος εἰσάγειν κολάσεως, μηδὲν ἄλλο ταύτην εἶναι ἀποφαινόμενος, ἢ κάθαρσίν τινα καὶ χωνείαν, καὶ πρὸς Θεὸν ἑλκυσμὸν δι' ὀδύνης καὶ πόνων, ὡς ἐσομένης ποτὲ τελείας ἀποκαταστάσεως πάντων, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, ἵνα ᾖ, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸ πᾶν ἐν πᾶσι, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀπολογούμεθα ὑπὲρ τούτου ὃ παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν, ὡς εἰκὸς διαφθορὰς εἶναι ταῦτα καὶ παρεμβολὰς αἱρετιζόντων τινῶν, καὶ τὰ Ὠριγένους φρονούντων, οἵτινες ἤκμασαν πολλοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον μάλιστα καὶ Παλαιστίνην τόποις, ἵνα καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ μέγαν φωστῆρα συνήγορον ἔχειν δοκῶσιν. Ἔπειτα δὲ τοῦτο φαμὲν, ὡς εἰ καὶ δόξης τοιαύτης, ὡς ἀληθῶς, ὁ ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἔτι ὄντος ἀμφισβητησίμου τοῦ δόγματος τότε, καὶ μήπω διακεκριμένου τελέως, ὡς εἴρηται, μηδὲ τῆς ἐναντίας δόξης ἀποβληθείσης, ὃ κατὰ τὴν πέμπτην ἐγένετο σύνοδον, εἴ τι τῆς ἀκριβείας, ὡς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς παρεσφάλη, θαυμαστὸν οὐδὲν, ὅπου γε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πολλοὶ τὸ τοιοῦτον ἔπαθον, Εἰρηναῖός τε ὁ Λουγδουνῶν, καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἕτεροι. καὶ γὰρ οὗτοι λαβήν τινα παρέχουσι τοῖς διαβάλλουσιν, οἷς εἰρήκασιν. ὅτι δὲ ἀμφισβητήσιμον ἦν ποτε τὸ δόγμα, καὶ μήπω διακεκαθαρμένον ὅπως ἂν ἀκριβείας ἔχοι, μάρτυς ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸ βάπτισμα λόγῳ, περὶ τοῦ ἀσβέστου ἐκείνου πυρὸς φιλοσοφῶν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγων, Εἰ μή τῳ φίλον νοεῖν κἀνταῦθα τοῦτο φιλανθρωπότερον, καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως. Γρηγορ. Θεολ. Ὁρᾷς, ὡς ἐφίησι τοῖς βουλομένοις νοῆσαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον; ἀλλὰ τῇ πέμπτῃ τῶν συνόδων ἀπανθρωποτάτη πασῶν ἡ τοιαύτη δόξα νενόμισται, καὶ ὡς λυμαντικὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν σπουδαίων ἐκλυτικὴ, τῷ ἀναθέματι ὑποβέβληται. καὶ τὰ εἰρημένα τοίνυν (εἴπερ εἰσὶν εἰρημένα τῷ θαυμαστῷ Γρηγορίῳ περὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου) κάθαρσιν μὲν οὐ μερικὴν ἀλλὰ τελείαν εἰσάγουσι, καὶ τελείαν πάντων ἀποκατάστασιν· πείθουσι δὲ ἡμᾶς οὐδαμῶς, πρὸς τὴν κοινὴν ἀφορῶντας δόξαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς κανόσι χρωμένους, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἕκαστος ἰδίᾳ γέγραφε σκοπουμένους ἐν τούτοις, οὐδὲ εἴ τις ἄλλος περὶ καθαρσίου πυρὸς ἕτερά τινα γέγραφεν, ἀνάγκην ἔχομεν παραδέξασθαι. οὐδὲ γὰρ ἡ γραφὴ διπλῆν κόλασιν καὶ διπλοῦν πῦρ, οὔθ' ἡ πέμπτη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἡμῖν παραδέδωκεν.

Ἀλλ' Αὐγουστῖνος διαρρήδην εἴρηκε, φασὶ, περὶ τούτου, καὶ Ἀμβρόσιος, οἱ μακάριοι,

καὶ Γρηγόριος ὁ διάλογος. τοῦτο φαμὲν καὶ ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι. ἀλλὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων ὄντων Λατίνων, καὶ λατινικῶς συγγεγραφότων τὰ ἑαυτῶν, τὰ μὲν ὅλως οὐδέν τι σαφῶς περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποφαίνονται, ἀλλ᾽ ὅτι μόνον ὠφελοῦσι τοὺς τεθνεῶτας αἱ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμεναι λειτουργίαι τε καὶ εὐχαὶ, διδάσκουσι· τὰ δὲ καὶ σαφῶς τοῦτο διαγορεύοντα, οὐδὲν τούτων μὲν οὐδέπω καὶ τήμερον ἀνεγνώσθη σύγγραμμα παρ᾽ ἡμῖν, οὐδὲν μὲν ὅ,τι φησὶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οὐ δὲ περὶ ἄλλου τινὸς, ἢ ὅσον ὀλίγοις χρόνοις πρότερον περὶ τριάδος μόνον τοῦ Αὐγουστίνου, καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου διάλογοι μετενεχθέντες ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον. τί οὖν θαυμαστὸν εἰ ἀγνοοῦμεν ὃ μηδέποτε εἴδομεν, μήδ᾽ ἀνέγνωμεν, μήδ᾽ ἠκούσαμεν; οἱ μὲν γὰρ ἡμέτεροι, καὶ ὅσοι τὴν Ἑλλήνων ἀφίεσαν, εἰρήκασι περὶ τούτων οὐδέν· ἃ δὲ εἶπον Λατῖνοι, ἡμῖν Ἕλλησιν εἰσὶ πάντως ἀσύνετα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν πατέρων τούτων ἔχοι τις ἂν παραμυθήσασθαι χρήσεις καὶ μάλα καλῶς. ἐξ αὐτοῦ γὰρ Αὐγουστίνου μακαρίου, καὶ Γρηγορίου τοῦ διαλόγου φαίνεται δηλῶς, μήτ᾽ αὐτοὺς, μήθ᾽ ὅσοι τοῦτο εἰρήκασιν ἄλλοι, ἐπ᾽ ἐξουσίας διασκεψαμένους εἰπεῖν, καὶ αὐτόθεν ἐπιβαλόντας τῷ σκέμματι, καὶ ὡς ἀληθῆ συντιθεμένους, ἀλλ᾽, ὡς ἂν εἴποι τις, εἰσωθουμένοις, καὶ ἐν στενῷ τῶν λόγων ἀπειλημμένοις, καὶ μεῖζον ἀναγκαζομένους κακὸν ἀνελεῖν. τὸ δὲ ἦν, πᾶσαν ἁμαρτίαν εἶναι καθάρσιμον, ὡς τισιν ἔδοξε. τὸ γὰρ ἀπεναντίας τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ εἶναι βίαιον νομίσαντες, ὡς ἔοικε, καὶ δειλιάσαντες μὴ ἀπίθανον τὸν λόγον ποιήσωσιν, ἐὰν ἐκείνων πᾶσαν ἀνομίαν νομιζόντων καθάρσιμον, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀποφήναιντο μηδεμίαν, μέσην ἐβάδισαν, τὸ ἔλαττον δόντες, ἵνα μᾶλλον πιθανὸν τὸν λόγον ποιήσαντες, τὸ μεῖζον ἀνέλοιεν. οἷς δέ τινες οἰκονομικῶς εἶπον τούτοις μὴ μέχρι παντὸς ἕπεσθαι δεῖν, πάντες ἂν φαίημεν, καίτοι εἰ οἱ οὕτω φρονοῦντες καὶ μάλα τοῦτο δοξάζοντες, τὰ περὶ τούτου ἐξέθεντο, καὶ οὕτως ἡμῖν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἕπεσθαι καὶ πείθεσθαι ταύτῃ τῇ δόξῃ. εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ῥητοῦ Παύλου τοῦ μακαρίου ὁρμῶνται πρὸς τοῦτο, κἀκεῖθεν ἐπιχειροῦσι, νομίζοντες περὶ τοιούτου τινὸς ἐκεῖνον ἐκεῖ λέγειν προσκαίρου πυρὸς (τὸ δὲ ὅ,τι νοεῖ μάλιστα εἴρηται) τά τε Ἰωάννῃ Χρυσοστόμῳ εἰρημένα ἐνθεμένοις ἡμῖν, ἅτε ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λόγου ἀκολουθίας παντάπασι διαφέροντα ταύτης τῆς ἐννοίας καθ᾽ ἣν οἱ δυτικοὶ ἐξεδέξαντο ἅγιοι· πῶς ἂν ἡμεῖς ῥᾳδίως πιστεύσαιμεν λόγῳ ἐκ τοιούτου τινὸς ἔχοντι τὴν ἀρχὴν, ὅσον ἡμῖν οὐ δοκεῖ, κἀκεῖθεν ὁρμωμένῳ, ὅθεν συνάγεται τοὐναντίον;

Καὶ μὴν καὶ φασὶ τὸν μακάριον Γρηγόριον ἐν τῷ τετάρτῳ τοῦ διαλόγου λόγῳ, πλεῖστον ὡς ὑποδείγμασι καὶ ἀποκαλύψεσιν ἀποδεικνῦναι τὸ καθαρτήριον. ἀποφαίνεται μὲν ἀληθῶς εἶναι τὸ καθαρτήριον πῦρ μετὰ θάνατον πρὸ τῆς μελλούσης ἐκείνης κρίσεως, εἴτε ἀλληγορικῶς τοῦτο νοῶν, εἴτε καὶ ἀληθῶς οὕτω δοξάζων. ἃ δὲ ἐπάγει ῥητὰ παρὰ τῆς γραφῆς πρὸς τὴν τούτων σύστασιν, οὐδὲν ὅλως ἀναγκαῖον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔχουσιν, ὡς καὶ πρότερον ἡμῖν εἴρηται. καὶ τὰ διηγήματα δὲ καὶ αἱ ἀποκαλύψεις, ἃς παρατίθησιν, οὐδὲν ὅλως ἀφωρισμένον ἐν τόπῳ τινὶ καθαρτήριον πῦρ ὑποφαίνουσι. τοὺς μὲν γὰρ τῶν οὕτω καθαιρομένων εἰς τὰ θερμά φησι παραδιδομένους τοῖς λουομένοις ὑπηρετεῖν, τοὺς δὲ διὰ ἀποκαλύψεως φανῆναι κατὰ καιομένοις ἐν διαφόροις τόποις. ἅπερ ἅπαντα φαίνεται μηδὲν ἄλλο εἶναι, πλὴν θαύματα καὶ ἀποκαλύψεις εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ζώντων καὶ διόρθωσιν παρὰ Θεοῦ μερικῶς γινόμενα. καθολικὸν δὲ εἶναι πῦρ ἐξ αὐτῶν καθαρτήριον, οὐδὲν οὐδαμῶς ἐξ ἀνάγκης δείκνυται. καὶ μὴν καὶ δι᾽ ὧν ἐφεξῆς ἐπάγει, τὸ τοιοῦτον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀναιρεῖται. τὰ μὲν γὰρ τῶν εἰρημένων ἐλαφρῶν καὶ ἐλαχίστων ἁμαρτημάτων ἐν τοῖς δικαίοις δι᾽ [illegible] ἑτέρων

-ων ἀγαθῶν πράξεων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ φησὶ καθαίρεσθαι· τὰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν ψυχῶν ἐκ σώματος, δι' αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ φόβου καθαίρεσθαι παραδίδωσι· τὰ δὲ καὶ μετὰ θάνατον, διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων εὐποιϊῶν τε καὶ προσφο-

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου ἐπεχειρήσατε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὅπερ πέμπτον μὲν ὑμεῖς τοῖς ἄλλοις ἐπιχειρήμασιν ἐνετάξατε, ἡμεῖς δὲ εἰς τοὺς ἀνεβαλόμεθα, οὐ δεῖ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ὅτι εἰ οὕτως εἴχομεν γνώμης περὶ ἀλλήλων ἀμφότεροι, ὡς τὰ παρὰ τῆς ἑκάστης ἐκκλησίας κρατοῦντα πάντα ἡγεῖσθαι καὶ κύρια, οὐδέποτ' ἂν ἀλλήλοις συνήλθομεν, οὐδ' εἰς λόγους ἤλθομεν ἄν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως αἴτιον, τὸ πάσης ἀφεμένοις προλήψεως, καὶ παντὸς ἔθους μὴ καὶ τῷ λόγῳ βοηθουμένου, γυμνὰ κρῖναι τὰ πράγματα, παραθεμένους παρὰ τὰ λόγια καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διδασκάλων, κανόσιν αὐτοῖς χρησαμένους, καὶ στάθμῃ πρὸς ταῦτα. ἐπεί τοίγε ἐὰν μὴ οὕτω, ἀλλὰ τῷ ἔθει τὰ πράγματα κρίνωμεν, πάνθ' οὕτως ἐξέσται λύειν ἀμφοῖν, καὶ συμβησόμεθα ἀλλήλοις οὐδέποτε. οὔτε μὲν οὖν οὔτ' ἐντεῦθεν, οὔτ' ἐκ τῶν εἰσηνεγμένων ῥητῶν οὐδενὸς ἔχοιεν ἂν τὰ παρ' ὑμῶν τὴν ἀνάγκην.

Ἐπεὶ δὲ τελευταῖον καὶ λογισμῷ πρὸς τὸ προκείμενον ἐχρήσασθε συνεργῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Θεοῦ δικαιοσύνης ἐπεχειρήσατε, γινώσκειν ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅτι καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα δυνατὸν λογισμοῖς τισὶν πρὸς ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν χρήσασθαι, καὶ αὐτὰ τἀναντία συναγαγεῖν ὧν ὑμεῖς συμπεραίνετε, ἀπό τε τῆς φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Θεοῦ ὁρμώμενοι, προσέτι δὲ καὶ τῆς τῶν ἐκεῖσε διαφόρων μονῶν ἀνάγκης, καὶ τῶν τῆς ἀπολαύσεως ἐκείνης βαθμῶν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖ μὴ κεκαθάρθαι πάντας ἐπίσης. ἔτι δὲ ἐξ ἄλλων λόγων πολλῶν, ὧν τοὺς μὲν πλείους ἐν καιρῷ ἀποδώσομεν, εἰ δεήσει· τὰ νῦν δὲ ὀλίγα τινὰ περὶ τούτων εἰπόντες, τὸν λόγον [illegible] παύσομεν ἐπὶ τούτοις. φαμὲν γὰρ μᾶλλον προσήκειν τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν μὴ παριδεῖν, ἢ τὴν σμικρὰν ἁμαρτίαν δίκης ἀξιοῦν. ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς μεγάλα ἡμαρτηκόσιν οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ἐπιτυγχάνειν διὰ τὴν τῆς πονηρίας πλεονεξίαν. οὐδ' ἄρα τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς μεγάλα κατωρθωκόσι προσήκει δίκης τυχεῖν, διὰ τὸ τὰ βελτίω νικᾶν. εἰ γὰρ τὸ μᾶλλον δοκοῦν οὐκ ἔστι, σχολῇ τό γε ἧττον ὂν εἴη· οὐδ' ἄρα πῦρ καθαρτήριον προσήκει νομίζειν.

Ἔτι ὡς ἔχει τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν τοῖς τ' ἄλλα φαύλοις, οὕτω τὸ ὀλίγον κακὸν ἐν τοῖς τ' ἄλλα ἀγαθοῖς. ἀλλὰ τὸ ὀλίγον ἀγαθὸν ἐν ἐκείνοις οὐ δύναται ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν ποιεῖν, ἀλλὰ μόνον διαφορὰν ἀπολαύσεως. οὐκ ἄρα πῦρ καθαρτήριον νομιστέον.

Ἔτι, ἡ τῆς αἰωνίου κολάσεως δικαιοσύνη κατὰ τοῦτο μάλιστα δείκνυται, μετὰ τὸ ἀμετάβλητον τῆς τῶν ἡμαρτηκότων θελήσεως. τῇ γὰρ αὐτῇ τῆς πονηρίας θελήσει καὶ ἀΐδιος ὀφείλεται δίκη. ὥσπερ καὶ τοὐναντίον κατὰ τὸ ἀκόλουθον οὖν, εἰ ἡ τοῦ πονηροῦ ἀκίνητος ἀϊδίως θέλησις ἀϊδίῳ δίκῃ κολάζεται, ὃς δὴ εὐθύνεται οὐδ' ἀμεταβλήτω θέλησιν ἕξει. εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, αἰωνίῳ δίκῃ τηρεῖται· εἰ δὲ τ' ἀγαθοῦ, τίς χρεία κολάσεως ὥρα στεφανοῦν προσήκει; ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς τούτῳ καθαιρομένους τῷ πυρὶ, θέλησιν ἀμετάβλητον ἔχειν φατὲ καὶ ὑμεῖς. οὐκ ἄρα πυρὶ τούτους ἀνάγκη καθαίρεσθαι.

Ἔτι, εἰ τὸ τέλειον ἔπαθλον τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ψυχῇ τὸ ἰδεῖν τὸν Θεὸν, τούτου δὲ οὐχ ὅμοιοι πάντες ἐπιτυγχάνουσιν, οὐδ' ἄρα τῆς αὐτῆς καθάρσεώς εἰσιν ἅπαντες, οὐδ' ἄρα χρεία τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, εἴπερ ἐν τισὶν ἐλλιπὴς ἡ κάθαρσις ᾖ. καὶ γὰρ ἂν ἦσαν ἅπαντες ἐπ' ἴσης κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς, καὶ πρὸς θεοπτίαν ὁμοίως ἔχοντες.

τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς νομοθεσίας ὄρους συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐγένετο. τότε γὰρ οὐ πάντες τῆς αὐτῆς φαίνονται στάσεώς τε καὶ τάξεως· ἀλλ' ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς, πρὸς μέτρον (οἶμαι) τῆς ἑαυτοῦ καθάρσεως ἕκαστος κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον. Ἔτι ὁ ἐν τοῖς ἁγίοις μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος τὸν περὶ τοῦ πάσχα λόγον θεωρητικῶς καὶ ἀναγωγικῶς ποιούμενος, ἐλθὼν Γρηγόρ. ὁ θεολόγ. εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ φησιν, Οὐκ ἐξοίσομεν δ' οὐδὲν, οὐδὲ εἰς τὸ πρωῒ καταλείψομεν· ἀποφαίνεται ῥητῶς οὕτω καὶ καθαρῶς, ὅτι μὴ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἐστί τις κάθαρσις, νύκτα μὲν τὸν ἑκάστου παρόντα βίον ἀποκαλῶν, καὶ μηδεμίαν κάθαρσιν μετ' αὐτοῦ εἶναι παραχωρῶν.

Ὁ αὐτός. Ἔτι ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης λόγῳ, διαγορεύων οὕτως, Ἐνῶ λέγειν τὰ ἐκεῖσε δικαιωτήρια οἷς ἡ ἐνταῦθα φειδὼ παραδίδωσιν, ὡς βέλτιον εἶναι νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαρθῆναι, ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, ἡνίκα κολάσεως καιρὸς, οὐ καθάρσεως· παρίστησι φανερῶς, μηδεμίαν εἶναι κάθαρσιν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

Ἔτι ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ Λαζάρου διδάσκων τὸν ἑκατέρου Λουκ. ιϛ. διαδεξάμενον κλῆρον, Τὸν μὲν Λάζαρον φησὶν, ἅμα τῷ ἀποθανεῖν ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ· τὸν δὲ πλούσιον ὁμοῦ τε ἀποθανόντα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὑρεθῆναι ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσαν ἐν βασάνοις. καὶ οὕτω διὰ μὲν κόλπον τοῦ Ἀβραὰμ τὴν ἀκροτάτην κατάστασιν ἐν τῇ εὐδαίμονι λήξει τῶν θεοφίλων ἐμφήνας· διὰ δὲ τοῦ ᾅδου καὶ τῶν βασάνων, τὴν ἐσχάτην κατάκρισιν καὶ αἰωνίαν δίκην τῶν ἁμαρτωλῶν παραστήσας, οὐκέτι μεταξὺ τούτων ἕτερον τόπον κατέλιπε, πρόσκαιρόν τινα βάσανον ἔχοντα; ἀλλ' ἢ χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον διεῖργον ἑκατέρους ἐξ ἀλλήλων, καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἄμεσον ἐναντίωσιν παριστῶν. Ἔτι τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγείσης τοῦ σώματος, καὶ ἀσώματον πάντῃ καὶ ἄϋλον γενομένης, οὐκ ἔστιν εἰκὸς ὑπὸ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι, τοῦ σώματος αὐτῆς, οὗ τὸ πῦρ ἔμελλε περιδράττεσθαι, διαφθαρέντος. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ἐπιλαμβανούσῃ τὸ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ τῆς κρίσεως πάσης ἀνυσθείσης, καὶ διαιρεθέντος τοῦ πυρὸς, ὡς μανθάνομεν, εἰκὸς αὐτῇ τὴν ἀπὸ τούτου κόλασιν κατάλληλον ἔσεσθαι, καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἅτε καὶ τοῖς ζοφεροῖς οὖσι, καὶ ἔχ ὕλην τινὰ καὶ παχύτητα περιβεβλημένοις καὶ σώματα ἀέρια ἢ πύρια, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. πρὶν δὲ τὸ οἰκεῖον σῶμα ἀπολαβεῖν, εἶδος οὖσα μόνον τῆς ὕλης ἄμικτον, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφέστηκε, πῶς ἂν ὑπὸ τοῦ σωματικοῦ πυρὸς κολάζεσθαι δύναται; Ἔτι οἱ τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενοι βίον ὅσιοι πατέρες ἡμῶν, πολλαχοῦ καὶ πολλάκις δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων καὶ ἑτέρων θαυμάτων τὰ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν αὐτοί γε μυούμενοι καὶ τοὺς ἄλλους μυοῦντες, καὶ ὡς παρόντα, καὶ ὡς ἤδη γινόμενα θέμενοί τε καὶ δεικνύντες τῷ λόγῳ, καθάπερ καὶ ἡ κατὰ Λουκᾶν παραβολὴ διαζωγραφεῖ, περὶ καθαρτικοῦ προσκαίρου πυρὸς οὐδὲν οὐδαμῶς διεσάφησαν. Ἔτι τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως δόγμα, καὶ τοῦ τέλους τῆς αἰωνίου κολάσεως, παρὰ Ὠριγένους ὡς εἴρηται, τὴν ἀρχὴν εἰληφὸς, καί τινων τῆς ἐκκλησίας ἐπικρατοῦντων, ὧν ἐστὶ καὶ Δίδυμος, καὶ Εὐάγριος, ἅτε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν προβαλλόμενον, καὶ εὐπαράδεκτον ἐν τοῖς ῥαθύμοις γινόμενον, ὡς ὁ θεοφόρος Ἰωάννης ὁ τοῦ οὐρανοῦ κλίμακος ἀρχιτέκτων φησὶν, ὅμως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀνεθεματίσθη παρὰ τῆς ἁγίας πέμπτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς ἔκλυσιν ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦν, καὶ τοὺς ῥαθύμους ἔτι ῥαθυμοτέρους ἀπεργαζόμενον, ἐκδεχομένους ποτὲ τὴν τῶν βασάνων λύτρωσιν, καὶ τὴν ἐπηγγελμένην ἀποκατάστασιν.

Διὰ τὰ αὐτὰ νῦν καὶ τὸ προκείμενον δόγμα τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἀποβλητέον ἂν εἴη τῆς ἐκκλησίας, ὡς ῥαθυμίαν ἐμποιοῦν τοῖς σπουδαίοις, ἐπειδὴ αὐτοὺς μὴ πᾶσι τρόποις ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὸν παρόντα βίον ἑαυτοὺς ἐκκαθαίρειν, ὡς προσδοκουμένης ἑτέρας καθάρσεως.

ΤΕΛΟΣ.